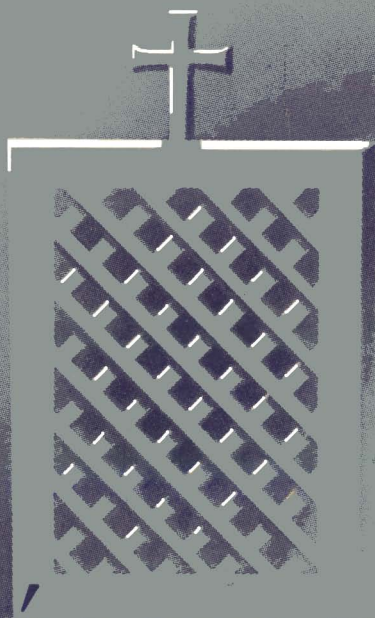

DR.CSÁSZÁR JÓZSEF

GYÓNTATÓK
ZSEBKÖNYVE

KORDA·RT.

GYÓNTATÓK ZSEBKÖNYVE

ÖSSZEÁLLITOTTA:

DR. CSÁSZÁR JÓZSEF

PÁPAI PRELÁTUS, C. KANONOK,
A SZOMBATHELYI PAPNEVELŐ INTÉZET NY. REKTORA

BUDAPEST, 1944

K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor dioecesanus. Nr. 3209|1943.
Imprimatur. Strigonii, die 16. Aprilis 1943. Dr. Joannes Drahos vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

ELŐSZÓ.

Az Egyházi Törvénykönyv (III. k., I. rész, IV. cím, I—IV. fejj.) 41 kánont szentel a bűnbánat szentségének és ezeknek nagyobb része a bűnbánat szentségének kiszolgáltatójáról, és pedig főleg az ő joghatóságáról szól. De az ETK. más helyein, főleg a szerzetes- és büntető jogot tárgyaló részeiben is vannak ide vonatkozó kánonok, melyeket — legalább röviden — szintén figyelembe veszünk jelen kis könyvecskénkben, a „Gyónatatók zsebkönyvé”-ben.

A bűnök megbocsátása a bűnbánat szentségében a megszentelő kegyelem közlésével történik. A megszentelő kegyelem közvetítője pedig csak érvényesen felszentelt pap lehet, akinek — mivel a bűnök megbocsátása bírói ítélettel történik — joghatósága van a gyónók felett. Ezért először a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásához szükséges joghatóságról és ennek korlátozásáról tárgyalunk, azután a gyónató tulajdonságairól, kötelességeiről és felmentési hatalmáról szólunk. — A Függelékben iratmintákat közlünk.

Felhasznált művek: Szent Alfonz, — Arregui, — D' Annibal, — Berardi, — Bucciaroni, — Genicot, — Gury—Ballerini—Palmieri, — Jone, — Lehmkuhl, —

Merkelbach, — Mihályfi, — Noldin, — Pischetta—Gennaro, — Schüch, — Tanquerey, — Ubach ide vonatkozó művein kívül főleg Aertnys—Damen C. SS. R. erkölcsana; továbbá Anler OFM. Comes Pastoralis, — Mutz, Die Verwaltung der hl. Sacramente, — Noldin, De poenis eccles., — Rasche, Der Spender des Bussakr., — Reuter, Neoconfessarius, — Seiter C. S. Sp., Die Abolutions- u. Dispensvollmachten der Seelsorger u. Beichtväter, — Sipos, Kat. Egyházjog, — Villanova, Munus confess., — Statuta Dioecesis Sabar. 1927. etc.

A Gyóntatók zsebkönyvének, melyet szeretettel bocsátok paptársaim használatára, az a célja, hogy a bűnbánat szentségének kiszolgáltatását — ezt az angyalok vállainak is nehéz terhet — legalább némileg könnyebbé tegye. Faxit Deus!

Szombathely, 1943 március 19.

Dr. Császár József

I. FEJEZET.

A GYÓNTATÓ JOGHATÓSÁGA.

1. §. A joghatóság fogalma és felosztása.*

1. A bűnbánat szentségét csak érvényesen felszentelt pap (Trid. sess. 14. cap. 6. 10., Cod. jur. can. 871.), és pedig, mivel a feloldozás bírói ítélet, csak olyan pap szolgáltathatja ki, akinek gyónói felett joghatósága (jurisdictio) vagyis hatalma van a bűnök megbocsátására és megtartására. (872. c.) — Az ETK. ugyanis kimondja: „*Praeter potestatem ordinis ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas jurisdictionis — sive ordinaria sive delegata — in poenitentem.*” (872. c.)

* A joghatósági hatalom lehet:

a) *külső és belső forumbeli*, az utóbbi megint szentségi, (hacsak a gyóntatószékben gyakorolható) és nem szentségi (jur. fori externi, interni, interni sacramentalis és extrasacramentalis); — b) *rendes*, melyet maga a jog kapcsol valamely hivatalhoz és *átruházott, delegált*, mely hivatal nélkül van valakire ruházva. A rendes lehet ismét saját (potestas ordinaria propria), melyet tulajdonosa saját nevében gyakorol és helyettes, vicaria, melyet tulajdonosa más nevében annak helyetteseképpen gyakorol. — A külső forumbeli joghatóság lehet *bírói* (jur. judicialis) és *nem bírói* (jur. voluntaria), melyet bírói eljárás nélkül gyakorolnak (ez a bírói joghatóságon kívül minden mást magában foglal). A következőkben csak a gyóntatási joghatóságról lesz szó.

A pap az egyházi rend szentségének felvételével tulajdonképpen nem kap hatalmat arra, hogy *mint bíró* megbocsáthassa a bűnöket, hanem inkább arra kap hatalmat, hogy szentségi módon, vagyis a bűnbánat szentségében a megszentelő kegyelem közvetítésével megbocsáthassa a bűnöket, feltéve, hogy bizonyos meghatározott személyek, vagyis a neki *alárendelt* alattvalók felett bírói hatalmat kap.

2. A gyóntatói joghatóság kétféle: rendes és átruházott joghatóság (*jurisdictio ordinaria et delegata*).

Rendes joghatóság az a joghatóság, amely a jognak rendelkezése szerint (*ipso jure*) valamely egyházi (lekipásztori) hivatallal van összekötve (*quae ipso jure adnexa est officio*) (197. c. 1. §.).

Az átruházott joghatóság (*jurisdictio delegata*) a pap személyéhez van kötve, és csak bizonyos területre szól, vagyis csak egy meghatározott területen belül gyakorolható, viszont akinek rendes joghatósága van, azt alattvalóival szemben bárhol, tehát működési területén kívül, sőt egyházmegyéje területén kívül is gyakorolhatja. (881. c. 2. §.)

Az *approbatio* a legújabb jog szerint nem szükséges előfeltétele a joghatóságnak, de a helyi Ordináriusok és a szerzetesrendek előjárói kötelezve vannak arra, hogy a gyóntatási joghatóságot csak olyan papoknak adják meg, akik a gyóntatásra való képességüket és alkalmas voltukat megfelelő vizsga által bebizonyították vagy akikről más módon meggyőződtek, hogy a hittudományban kellő jártassággal bírnak. Ha e tekintetben később kétség merül fel, a gyóntató — még ha plébános vagy gyóntató kanonok is (*canonicus poenitentiarius*) — új vizsgálatnak vethető alá. (877. c. 1. §. 2. §. — Mutz 115. old.)

A delegáció adható egy vagy több személynek. Ezek megint vagy egyetemlegesen vagy együttesen vannak delegálva. Ha egyetemlegesen, akkor az, aki előbb kezd az ügy elintézéséhez, a többit kizárja abból; ha együttesen, testületileg kell eljárniok. Sipos: Kat. egyházjog 53.

Nem szűnik meg annak a hivatalból való kieste miatt, aki a hivatalt adta, hacsak a jog ezt ki nem mondja vagy a záradékból ez nem következik.

A szubdelegált hatalom külön engedély esetén adható tovább. U. o. 54.

Az a pap, aki a szükséges joghatóság nélkül merészel (praesumpserit) szentségi gyónásokat meghallgatni, a 2366. kánon értelmében ipso facto suspensus a divinis; az a pap pedig, aki a szükséges joghatóság nélkül fenntartott bűnöktől merészel feloldozni, ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus.

Tekintettel a praesumpserit ígére, a beszámítás bármely csökkenése kiment a felfüggesztéstől. A kánon szövege szerint (első fele) a felfüggesztés bekövetkezéséhez elég, ha a pap csak meghallgatja a gyónásokat, ha a gyónókat nem is oldozta fel. (Cf. Marc. n. 1366.)

2. §. A rendes joghatóság.

Rendes joghatósággal rendelkezik az új jog szerint (873. c.):

a) a pápa az egész Egyházban valamennyi hívő felett (873. c. 1. §.), a pápa nevében a poenitentiarius major;

b) a bíborosok az egész Egyházban minden hívő felett, a mindkét nembeli szerzeteseket sem véve ki; (873. c. 1. §.; 239. c. 1. §.);

c) a helyi Ordináriusok (Ordinarii locorum) nemcsak alattvalóik, hanem a területükön csak átmenetileg időző idegen hívek (peregrini), úgyszintén a keleti szertartású katolikusok felett, alattvalóikkal szemben területükön kívül is. (873. c. 1. §.; 881. c. 2. §.)

A jog szerint Ordináriusok a pápán kívül: a megyés püspök, — a nullius apátok és prelátusok, ezeknek általános helynöke, — az apostoli adminisztrátorok, — az apostoli vikáriusok és prefektusok, úgyszintén azok, kik az előbbieken hiányában a kormányzásban utódaik, — a kivett papi szerzetesrendekben a magasabb rendi előjárók saját alattvalóikkal szemben. (198. c. 1. §.).¹

A felsoroltak — a kivett nagyobb rendi előjárók kivételével — mind helyi Ordináriusok. (198. c. 2. §.)

A helyi Ordináriusok alattvalói, akiket tehát saját területükön kívül is feloldozhatnak, mindazok, akiknek a helyi Ordinárius területén állandó vagy ideiglenes lakásuk (domicilium vel quasidomicilium) van, hacsak egyesek nincsenek kivéve joghatóságuk alól, mint a kivett papi szerzetesrendek tagjai, de valószínűleg (probabiliter) nincsenek kivéve, kik a kivett laikus rendekhez tartoznak (875. c. 2., 514. c. Cf. Aertnys—Damen II. n. 344.);

d) a székesegyházak és társaskáptalani templomok gyóntató kanonokjai (canonici poenitenti-

¹ Omnes professi, novitii, alique in religiosa domo diu noctuque degentes causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis. (Can. 875. §. 1. cf. 514. §. 1.)

arii); alattvalóik ugyanazok, mint a helyi Ordináriusoké; (873. c. 2.; 401. c. 1.);

e) a plébánosok (873. c. 1.) és mindazok, kik a jog szerint plébános számba mennek (kiket a jog szerint plébánosoknak kell tekinteni); (451. c. §. 2.) vagy a plébános helyett a plébániát vezetik. (873. c. 1.)

A jogban plébánosoknak tekintetnek:

1. a tulajdonképeni plébánosok;
2. az apostoli vikáriátusokban és prefekturákban elhatárolt lelkipásztori területek előljárói (quasiparochi); (451. c. 2.; 216. c. 3.);
3. akik a plébánost a plébánosokat megillető minden joggal és kötelességgel helyettesítik; ilyenek: valamely zárdához, káptalani templomhoz vagy egyébként valamely erkölcsi személyhez teljes jogúlag (pleno jure) csatolt plébánia lelkészei. (471. c. 1.) A plébániát üresedés esetén vezető vicarius oeconomus (472. c.); a plébános hét napnál hosszabb távollétében az Ordinárius beleegyezésével kirendelt helyettes (vicarius substitutus); hirtelen szükségessé vált távozás esetén már e megerősítés előtt mindaddig, míg az Ordinárius másképp nem intézkedik, a lelkipásztorkodásra vonatkozólag (in spiritualibus) a teljes plébánosi jogokkal bír, hacsak az Ordinárius vagy a plébános valamit fenn nem tartott (474. c.; 465. c. 4.); továbbá a koránál fogva vagy egyéb okból (öregség, elmebaj, vakság stb.) hivatalának ellátására képtelen plébánosnak teljes joggal felruházott kisegítője (vicarius adjutor). (475. c.)

De nem tartoznak ide a plébánosok közönseges kisegítői: a káplánok (vicarii cooperatores). (476. c.);

f) a papi szemináriumok rektorai, akik azonban csak akkor gyóntathatják meg növendékeiket, ha ezek fontos és sürgős okból maguk kérik fel erre őket. (891. c.)

A plébános rendes joghatósága kiterjed: mindazokra, akik plébániája területén tartózkodva nála gyónni akarnak, ha egyébként nem is alattvalói. (873. c. 1.) Plébániája területén kívül rendszerint átruházott joghatósága van egész egyházmegyéjében.

A plébános joghatósága alól ki vannak véve:

a) az exempt papi (klerikális) és laikális szerzetesek tagjai (875. c. 2. §.);

b) az általános rendelkezések szerint a női szerzetesrendek tagjai; (876. c.);

c) a plébánia területén levő papi szemináriumok növendékei, mert ők a jog szerint nem esnek a plébános joghatósága alá; (1368. c.);

d) olyan zárdák vagy más intézetek hozzátartozói, kik a helyi Ordinárius külön rendelkezése szerint ki vannak véve a plébánosi joghatóság alól. (464. c. 2.)

2. §. A rendes joghatóság megszűnése.

A rendes joghatóság megszűnik (873. c. 3.):

1. annak a hivatalnak az elvesztésével, amelylyel a rendes joghatóság össze van kötve, vagyis a hivatalról való lemondással (renuntiatio), a hivataltól való elmozdítással (privatio, amotio), áthelyezéssel (translatio), annak az időnek elmúltával, ameddig a hivatal tart (183. c. 1., 208. c.); ha tehát a plébános nyugalomba megy, hogy gyóntathasson, átruházott joghatóságot kell magának szereznie, ha ilyen joghatósága nem volna (nálunk azonban, mi-

kor a felszentelés után átruházott joghatóságot kap, ez az egész egyházmegyére szól);

2. *resoluto jure delegantis*, vagyis a joghatóság vagy az ezzel összekötött hivatal adójának halála vagy hivatalának elvesztése által, feltéve, hogy a joghatósággal összekötött hivatalt ad *beneplacitum nostrum* vagy hasonló záradékkal adományozta; (183. c. 2.).

3. ítéletileg (*per sententiam condemnatoriam* vel *declaratoriam*) történt kiközösítés, a hivataltól vagy joghatóságtól történt felfüggesztés (*suspensio ab officio* vel a *jurisdictione*) vagy személyes egyházi tilalom (*interdictum personale*) esetén; (873. c. 3.; 2284. c.; 2275. c. 2.).

Ha a kiközösítés stb. nem ítéletileg történt, akkor a feloldozás mindig érvényes, de hogy a gyóntatóra nézve megengedett-e, erre nézve irányadó a 2261. c. (kényszer).^{*} A rendi hatalomtól való felfüggesztés (*suspensio ab ordine*) esetében a feloldozás csak tiltott, de nem érvénytelen. Ugyanez áll arra az esetre is, ha valaki a gyóntatástól egyszerűen el van tiltva, ami természetesen csak fontos okokból történhetik meg. Ilyenkor az illetőnek joga van az apostoli Szentszék-

^{*} 2261. c. 2. §.: *Fideles, salvo praescripto §. 3., possunt ex qualibet justa causa ab excommunicato Sacramenta et Sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint, et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi.*

3. §. *Sed ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis excommunicatis, postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem . . . tum etiam, si alii desint ministri, cetera Sacramenta et Sacramentalia.*

hez fordulni felfüggesztő hatály nélkül (in devolutivo). (880. c. 2.).

3. §. Az átruházott gyóntatási joghatóság.

Akinek rendes joghatósága van, azt — egészben vagy részben — átruházhatja másra, hacsak a jog másként nem intézkedik. (199. c. 1.) Tehát átruházott joghatóságot adhatnak:

a) a helyi Ordináriusok, úgy világi, mint — még kivett — szerzetes papoknak is a területükön tartózkodó összes világiakra és szerzetesekre; ahol a tábori (katonai) püspökség meg van szervezve (451. c. 3. §.), ott a tábori püspök a katonai személyek gyóntatására felhatalmazást adhat, függetlenül a helyi Ordináriustól; (Aetn. — Dam. II. n. 380.; Lehm. Theol. Mor. II. n. 490.; P. Seiter i. m. 17. o. V. 1.)

b) a kivett papi (clericalis) szerzetesrendek előljárói a helyi Ordináriusok mellett a rend szabályainak értelmében fogadalmas rendtagok, az újoncok és mindazok gyóntatására, kik állandóan (diu noctuque) a rendházban tartózkodnak (növédek, cselédek, vendégek, betegek), (514. c. 1. §.) és pedig nemcsak a rend papjainak, hanem világi és más rendbeli papoknak is. (875. c. 1.)

Az átruházott joghatóságot lehet ugyan korlátozni, de észszerű ok nélkül ne legyen nagyon korlátozva. (878. c.)

Bár rendes joghatóságuk van, nem adhatnak gyóntatásra átruházott joghatóságot:

a) a bíborosok; (874. c. 1. §.; 239. c. 1. §. 1. 2. Noldin, III. n. 341.; Aetn. — Dam. II. n. 348. IV.)

b) a székes- és társaskáptalani templomok gyóntató — poenitentiarius — kanonokjai; (401. c. 1. §.)

c) a plébánosok; (874. c. 1. Comm. Pont. 1919. okt. 16. ad 3.)

A delegált joghatóság szubdelegálható: a) pápa által delegált hatalom (kivéve egy-két esetet); — b) más által delegált hatalom akkor, ha nem egyes esetre, hanem általában adatott (ad universitatem causarum); — c) ha a delegáló kifejezetten megengedte a szubdelegálást. A szubdelegált hatalom csak külön engedély esetén adható tovább. (199. c. Sipos 58.)

Hogy a joghatóság átruházása érvényes legyen, azt akár írásban, akár előszóval, — távirat vagy telefon útján — de kifejezetten kell megadni. (879. c. 1. §.) Tehát nem elég a hallgatólagos delegáció (a delegáló jelen van és nem mond ellent), sem a feltételezett meghatalmazás.

Ha valaki nem hivatalosan, de egyébként teljesen megbízható módon értesült a joghatóság megadásáról, azzal a gyakorlatban élhet, mert az Egyház az igazán valószínű joghatóságot pótolja.

Hogy a joghatóság megadása *megengedett* legyen, szükséges:

a) hogy az illető pap vizsgát tegyen annak igazolására, hogy a teológiai és főleg a bűnbánat szentségének kiszolgáltatására vonatkozó ismereteknek kellő birtokában van. (877. c. 1. §.) Ha e tekintetben később kétség merül fel, új vizsgálatnak van helye. (877 c. 2. §.)

Ez az úgynevezett *approbatio*, mely az új törvény szerint nem szükséges az érvényességhez, mint a trienti zsinat után (sess. 23. c. 15.). Ahol a Codex approbatiót említ, az a joghatóság megadása értelmében veendő (pl. 518. 1. §.; 519; 522; 523; 882. c.).

b) hogy a joghatóság megadása *díjtanul* tör-

ténjék; (879. c. 2. §.), tehát e címen semmiféle díjat sem szabad elfogadni;

c) hogy megfelelő ok nélkül, tehát jogtalanul ne legyen korlátozva. (878. c. 2. §.)

Az átruházott joghatóság *közvetlenül* (directe) vagy *közvetve* (indirecte) adható meg.

Közvetlenül történik a joghatóság átruházása, ha a pap kap felhatalmazást a gyóntatásra annak a helynek Ordináriusától, ahol a gyónás történik.

Közvetett a joghatóság átruházása, ha a gyónó kap felhatalmazást a gyóntató megválasztására. Ez esetben az a pap, kit az így felhatalmazott gyónó gyóntatójául választ, joghatóságot kap az illető gyónóra, ha egyébként nem is volt joghatósága.

Úgy a direct, mint az indirect átruházás kétféleképpen történhetik: az egyházi felsőbbbségtől (ab homine) vagy a jogtól (a jure).

Ab homine történik a joghatóság átruházása directe, mikor az, akinek rendes joghatósága van, valakinek kifejezetten — élőszóval vagy írásban — megadja a joghatóságot; — indirecte, ha a pápa vagy a püspök felhatalmaz valakit arra, hogy magának gyóntatót válasszon.

A közvetett felhatalmazás (delegatio) kisebb jelentőségű, mert ritkán fordul elő, így pl. a jubileumi búcsúnál szokott az Egyház felhatalmazást adni a híveknek, hogy tetszésszerinti papnál végezzék gyónásukat a búcsú elnyerése céljából.

A jure történik a joghatóság átruházása directe, mikor a Codex vagy a pápa bizonyos személyeknek feloldozási hatalmat ad; — indirecte, mikor a Codex egyes személyeknek megadja azt a jogot, hogy maguknak gyóntatót választhassanak. Ilyen joguk van a bíborosoknak, a püspököknek és kivett prelátusoknak.

A bíborosok maguknak és hozzátartozóiknak választhatnak gyóntatót, aki ha egyébként nem is volna joghatósága, azt ipso jure megkapja a fenntartott bűnökre és cenzúrákra vonatkozólag is, kivéve az egészen különös módon (specialissime) fenntartott eseteket és a S. Officiummal kapcsolatos titoktartás megsértését. (239. c. 1. §. 2.) A püspököket is megilleti ugyanezen kiváltság és a kiválasztott gyóntató feloldozhat a helyi Ordináriusnak fenntartott esetek alól is. (349. c. 1. §. 1.)

Az idegenek (peregrini) és kóborlók (vagi) gyóntatására maga a jog adja meg a felhatalmazást minden papnak, kinek az illető helyen rendes vagy átruházott joghatósága van a gyóntatásra. Gyónás tekintetében az új egyházi törvénykönyv szerint az idegenek és kóborlók is az illető hely lakóinak tekintendők. Ugyanez áll a más szertartású katolikusokra is.

4. §. Az átruházott joghatóság megszűnése.

Az átruházott joghatóság megszűnik: (207. c. 1. §.)

a) ha elvégeztük azt a cselekményt, melyre a joghatóságot kaptuk (expleto mandato); ez főleg fenntartott eseteknél fordul elő;

b) ha bizonyos időre vagy esetekre volt adva, az idő elmúltával illetőleg az esetek számának beteltele (elapso tempore aut exhausto numero casuum, pro quo concessa fuit); ha azonban a gyóntató nem gondolva arra, hogy joghatósága megszűnt, feledékenységből tovább gyóntat, feloldozása érvényes, mert az Egyház pótolja a hiányzó joghatóságot;

c) ha az átruházó vagy utódja kifejezetten visz-

szavonja, de csak akkor, amikor ez a visszavonás a delegálnak közvetlenül tudomására jutott (revocatione delegantis delegato directe intimata);

d) ha a delegált átruházott joghatóságáról lemondott, ezt kifejezetten közölte az átruházóval és ez a lemondást elfogadta (renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata);

e) ha az átruházó elveszti átruházási jogát (resoluto jure delegantis) halál, elmozdítás, áthelyezés stb. folytán, az átruházott joghatóság nem szűnik meg, kivéve, ha a joghatóság átruházásakor ez kifejezetten említve volt (ad beneplacitum nostrum, ad arbitrium voluntatis nostrae, amíg élek stb.) vagy ha a joghatóság csak egy meghatározott személy gyóntatására adatott (delegatio particularis), de ez még nem kezdte meg gyónását. (61. c.)

Az átruházott joghatóságot nem lehet másra átruházni (subdelegare), hacsak erre kifejezetten külön felhatalmazást nem kapott az illető. (199. c. 5.)

5. §. Az Egyház által pótoltt joghatóság.

Az Egyház által pótoltt joghatóság az a joghatóság, melyet az Egyház a közjó érdekében megad a papnak, hogy a gyónót érvényesen feloldozhassa. Ez a joghatóság abban különbözik a rendes vagy átruházott joghatóságtól, hogy csak a gyónás tartamára van meg a papban, de a feloldozás megtörténte után már nincs meg, megszűnik.

Az Egyház pótolja a joghatóságot (supplet ecclesia):

- a) a halálos veszedelemben;
- b) a hívek általános tévedésében;
- c) a valószínű joghatóság esetében.

a) *Halálveszélyben.* — „*In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non appro-*

bati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus" (882. c.), attamen „absolutio complicitis in peccato turpi, extra casum necessitatis, *illicita* est et habetur obligatio recurrendi, lapso periculo" (882, 884. c.).

In periculo mortis: akár betegségből, akár külső körülményből származik is (ragályos betegség komoly veszélye, fertőzés, nehéz szülés stb. — Anler 77.), nem szükséges tehát, hogy a halál közvetlenül küszöbön álljon (articulus mortis), elég a komoly halálos veszedelem (így pl. valaki halálos betegségben szenved, veszélyes műtétet kell kiállnia).

Halálos veszedelemben levőknek tekintetnek: a) a mozgósított katonák; mindazok a férfiak és nők, — a szerzetesnőket sem kivéve — akik valamiféle címen a mozgósított sereghez tartoznak és a táborokban tartózkodnak. (S. Poenit. 1914. dec. 21.; 1915. máj. 29.)

Valószínű, hogy itt oly mozgósítás értendő, amikor tényleg háború van vagy legalább háború fenyeget. (S. Poenit. 1915. márc. 11. és máj. 25. Aertnys—Damen II. n. 361.)

Háborús veszedelemben tehát minden pap, ha egyébként nincs is gyóntatásra felhatalmazva, érvényesen és megengedett módon feloldozhat bármely gyónót, bármely bűn és fenyték (censura) alól. — Minden pap: tehát az eretnek, a szakadár, még az ítéletileg kiközösített pap is. (2261. c. 3. §.) Feloldozhatja in peccato turpi büntársát is mindig érvényesen, de csak szükség esetén megengedett módon, szükség esetén kívül tilos a büntárs feloldozása. — Szükség esete forog fenn, valahányszor más pap — még ha nincs is felhatalmazása a gyóntatásra —

nincs jelen, sem könnyen (commode) nem hívható a beteghez vagy ha a pap nagy becstelenség vagy súlyos botrány nélkül nem végezheti a gyóntatást vagy ha a haldokló nem akar másnál gyónni. (2367. c. 1. §.) Bővebben lásd a pápának specialissime fenntartott cenzúrák közt 39. o.)

Bármely bűntől vagy cenzúrától, de a cenzúrától való feloldozás csak a belső (lelkiismereti) forumon áll. Ha a feloldozás a Szentszéknek egészen különös módon (specialissime) vagy ab homine fenntartott cenzúra alól történt felhatalmazással nem bíró paptól, az így feloldozott, mihelyt felgyógyult, a felgyógyulástól számított legalábbis egy hónapon belül (Mutz 136.) a visszaesés terhe alatt (sub poena reincidentiae) a Poenitentiáriához vagy a püspökhöz vagy más felhatalmazott paphoz, vagy ha ab homine fenntartott cenzúráról van szó, ahhoz köteles fordulni, aki a cenzúrá fenntartotta (2252. c.) nem feloldozásért, mert az már directe megtörtént, hanem ut mandata ejus accipiat, hogy parancsát, utasítását vegye.

Halálos veszedelemben a fel nem hatalmazott pap a jogtól kapja a gyóntatási joghatóságot.

A cenzúrában vagy szabályszerűtlenségben levő pap halálos veszedelemben érvényesen és megengedett módon oldozhat fel akkor is, ha más pap is van jelen, de a szakadár, eretnek és hitelhagyott pap feloldozása halálveszélyben érvényes ugyan, de csak akkor megengedett, ha nincs jelen más pap. Ennek az a magyarázata, hogy az ilyen papokkal szükség esetén kívül tilos a communicatio in sacris és hogy megvan a periculum perversionis lehetősége. (Seiter 19.)

A halálveszedelemben nyert feloldozási hatalom kiterjed minden, még fenntartott bűnre és minden,

bármily módon fenntartott cenzúrára, ha a fenntartott eset alól való feloldozási hatalommal bíró pap volna is jelen.

Az utólagos jelentkezésről már volt szó.

b) Pótolja az Egyház a joghatóságot *in errore communi*, vagyis az általános tévedés esetében (209. c.), amikor valamely helynek összes lakói vagy ezek többsége vagy viszonylagosan sokan azt hiszik, hogy a gyóntatónak van joghatósága. (Cf. Aertn.—Dam. II. n. 359.)

Közömbös és nem számít, hogy a gyóntató tudja-e vagy sem a joghatóság hiányát, mert az Egyház a közjóra való tekintetből pótolja a joghatóságot.

A gyakorlatban követhető vélemény szerint fennforog az általános tévedés (*error communis*) olyan nyilvános tény alapján, amely alkalmas arra, hogy nemcsak egyik-másik hívőt, hanem mindenkit tévedésbe ejthet (*si factum aliquod publicum positum fuerit, quod per se natum est multos in errorem ducere* Aertn.—Dam. II. 359. n.) még akkor is, ha egyik-másik hívő tudja a joghatóság hiányát. Az ilyen hívő feloldozása is érvényes (Seiter 21. Jone. n. 582.; Aertn.—Dam. II. n. 359.; Pischetta—Genaro n. 800. II.; mások szerint — Mutz 122. o.; Rasche 11. o. — érvénytelen), de súlyos bűn terhe alatt tilos, mert az Egyház csak a közjó érdekében pótolja a joghatóságot; megengedett volna a feloldozás igen fontos okból (amely pl. megengedetté teszi a misézést természetes bőjt (éhgymor) nélkül is), vagy ha a gyóntatónak csak a gyóntatószékben jutna eszébe, hogy elmúlt az az idő, amelyre joghatóságot kapott és sok a gyónó; vagy a káplánnak csak a közös gyóntatás előtti estén jutna eszébe, hogy joghatósága lejárt és már nincs ideje az Ordi-

náriushoz fordulni. (Cf. Noldin III. n. 347. Anler 81. o.)

Ilyen tények, melyek alkalmasak az általános tévedés előidézésére (Seiter 21—22.):

a) ha valamely pap simonia útján nyerte el plébániáját és így nem lévén joghatósága, mégis gyóntat, vagy ha valamely pap bizonyos ideig gyóntat úgy, hogy joghatósággal felruházott gyóntatónak tartják, bár nincs joghatósága vagy ha volt, az már megszűnt;

b) ha valahol idegen papot mint gyóntatót előre bejelentenek; hogy ez elég, az legalábbis valószínű. (Cf. Gen. II. 331.)

Az általános tévedésben pótoltt joghatóság tudatos használata úgy a gyóntató, mint a gyónó részéről a *sententia communis* szerint csak szükség esetén van megengedve, vagyis akkor, ha a feloldozást csak nagy kellemetlenség árán lehetne elhagyni. (Jone n. 582. I.)

Annak a gyóntatónak tehát, kinek gyóntás közben jut eszébe, hogy joghatósága már lejárt, per se szükség esetén kívül tartózkodnia kell a gyóntatástól, míg a szükséges joghatóságot meg nem szerzi.

Az általános tévedés esetén pótoltt joghatóság alapján érvényesek a keleti szakadár papok feloldozásai. Innen van az, hogy a keleti szakadárak közül a kat. vallásra visszatérőtől nem kívánja meg az Egyház, hogy általános gyónást végezzen, vagyis korábbi gyónásait ismételje.

Az Egyház ugyan megtiltja, hogy katolikusok a szizmatikus papoknál gyónjanak, de nem azért teszi, mintha a szakadár papok feloldozása érvénytelen volna, hanem a szent dogokban való tilos

érintkezés miatt (*ob vetitam communicationem in divinis*). (Aertn.—Dam. II. 359.)

c) Pótolja az Egyház a joghatóságot az alapos és valószínű kétség esetében, akár a tényre akár a jogra vonatkozzék a kétség (*in dubio positivo et probabili sive juris sive facti*) úgy a belső, mint a külső forumban (209. c.), ha alapos ok van a joghatóság megléte mellett, bár ez nem teljesen biztos.

Jogra vonatkozik a kétség, amikor a tény érvényessége a jog, a törvény bizonytalansága miatt kétes, mert a törvényt a hittudósok különböző módon magyarázzák; így pl. ha a helyi Ordinárius kételkedik, vajjon a saját egyházmegyéjéhez tartozó kivett szerzetest egyházmegyéjén kívül érvényesen feloldozhatja-e? Vagy ha a gyóntató kételkedik, hogy a bűn az adott körülmények közt fenn van-e tartva, bár nincs felhatalmazása a fenntartott bűnök alól való feloldozásra. (Aertn.—Dam. II. 359.; Arregui 396. o.)

Ténybeli kétség forog fenn, ha a cselekedet érvényessége kétes valamely ténynek bizonytalansága miatt, pl. mikor a gyóntató kételkedik, hogy a kapott joghatóság meddig tart, mert a felhatalmazási iratot elvesztette, vagy ha kételkedik, hogy joghatósága kiterjed-e az esetre vagy sem. (Cf. Anler, Comes 81.; Mutz 122.)

Mindkét esetben szabad élnie ezzel a joghatósággal, mert azt Egyház pótolja. Mivel itt az Egyház a gyóntatóra és a gyónóra való tekintetből pótolja a joghatóságot, éspedig csak ad cautelam, azért a feloldozás különös ok nélkül is meg van engedve. — A gyakorlatban egyébként majdnem mindig van észszerű ok (*causa rationabilis*) a joghatóság használatára, mert a gyónó elutasítása majdnem mindig kellemetlen-

séggel járna úgy a gyóntatóra, mint a gyónóra. A *dubium facti*-nál a gyóntató igyekezzék bizonyosságra szert tenni és ha szükséges, a hiányzó joghatóságot minél előbb (*quam primum*) megszerezni. (Jone n. 582, 472.)

6. §. Joghatóság a tengeren.

A tengeren utazó papok, feltéve, hogy vagy saját Ordináriusuktól vagy a kiindulási kikötő vagy az útközben érintett bármely kikötő Ordináriusától szabályszerűen gyóntatási felhatalmazást szereztek, az egész úton meghallgathatják a hajón a velük utazók gyónását akkor is, ha a hajó különböző Ordináriusok joghatósága alá tartozó kikötőt érint vagy ott bizonyos ideig tartózkodik.

Valahányszor a hajó valamely kikötőben kiköt, meghallgathatják az ottani hívek gyónását is, kik bármely okból a hajóra mennek, valamint, ha rövid időre (*obiter*, 3 napnál nem tovább, ha a helyi Ordinárius könnyen megközelíthető) a hajóról a szárazföldre mennek, meghallgathatják az ottani híveket is, ha náluk gyónni akarnak és feloldozhatják őket érvényesen és megengedett módon (*valide et licite*) a helyi Ordináriusnak fenntartott esetek alól is. (883. c.)

A „rövid idő” (*obiter*) csak három napra terjeszthető ki, ha az Ordinárius könnyen megközelíthető. (Comm. J. C. 1923. 20. Mai. Comes 78.)

Ez a gyóntatási felhatalmazás megszűnik, ha a hajó eléri az utazás végcélját és a pap végleg kiszáll a hajóról, hacsak a helyi Ordináriustól nem szerez joghatóságot.

Gyóntatási joghatósága érvényben marad, ha más hajóra száll át, valamint a szárazföldön is, ha három napnál tovább nem marad ott.

A tengeren utazó olyan papok, akiknek nincs joghatóságuk, csak a halálveszélyben (in periculo mortis) oldozhatnak fel. (882. c.)

7. §. Joghatóság a szerzetesnők felett. — Szerzetesnők gyóntatása.*

A szerzetesnők gyóntatására különleges joghatóság szükséges.

A jelöltekről (postulantes) az ETK. nem szól, azért ezek — úgylátszik — minden, a helyi Ordinárius által nők gyóntatására felhatalmazott papnál gyónhatnak. (Aertn.—Dam. II. n. 368.)

* Rövidség okából mellőzzük azokat a kánonokat, melyek a gyóntatók kirendeléséről, tulajdonságairól, működésük idejéről stb. szólnak.

Az ide vonatkozó fogalmak:

Szerzet (religio) az illetékes egyházi felsőbbbségtől jóváhagyott mindennemű szerzetestestület, melynek tagjai, a testület saját törvényei szerint, nyilvános fogadalmat tesznek, akár örökös az, akár ideiglenes, de amely az idő lejártával megújítandó.

Rend (ordo) az olyan testület, amelyben ünnepélyes fogadalmat tesznek; — *monasztikus kongregáció* több különálló monostornak egy közös elöljáró alatt való egyesülése; — *exempt szerzet* az, amely a helyi Ordinárius joghatósága alól ki van véve, akár ünnepélyes, akár egyszerű fogadalmas szerzet; — *szerzetes kongregáció* vagy egyszerűen csak kongregáció az olyan testület, amelynek tagjai csak egyszerű, akár örökös, akár ideiglenes fogadalmat tesznek.

Pápai jog alá tartozó szerzet az olyan testület, amely az apostoli Szentszéktől már vagy jóváhagyást vagy legalább dicséretet nyert; — *egyházmegyei jog alá tartozó* pedig az a testület, amely az Ordináriustól létesítve római dicséretben még nem részesült.

Klerikális az a papi szerzet, melynek számos tagja

A 876. kánon kimondja, hogy mind a világi mind a szerzetespapok, bármiféle rangjuk és hivataluk legyen is, — a bíborosok és a jogban megállapított esetek kivételével (239. c.) — bármiféle szerzetesnők és ujoncnők érvényes és megengedett gyóntatására különleges joghatóságra szorulnak (*peculiari jurisdictione indigent*). (876. c.) Ezt a joghatóságot azon hely Ordináriusa adja meg, ahol a szerzetesnők háza van. (525. c. 876. c. 2. §.)

a) A bíborosok nem szorulnak különleges joghatóság átruházására, mert egyik kiváltságuk, hogy mindenütt, az egész világon meggyón-tathatják a mindkét nembeli szerzeteseket és minden büntől és cenzúrától feloldozhatják őket.

pap; — amelyben pedig a tagok többsége nem pap, az *laikális* szerzet.

Szerzetesház általában a szerzeteseknek minden háza; — *rendi ház* a szorosan vett rendnek háza; — *teljes létszámú ház* (*domus formata*), melyben legalább hat fogadalmas szerzetes lakik, akik közül, ha papi szerzetről van szó, legalább négy pap legyen; ennél kisebb ház *csonka ház* (*domus non formata*).

Szerzetesek azok, kik valamely szerzetben fogadalmat tettek; — *egyszerű fogadalmas szerzetesek* azok, akik kongregációban, — *regulárisok*, akik rendben tettek fogadalmat; — *nővérek* az egyszerű fogadalmas szerzetesnők, — *apácák* (*moniales*) az ünnepélyes fogadalmas szerzetesnők.

Nagyobb vagy főbb előljárók a következők: a benecések primás-apátja; a monasztikus kongregáció elnöke, az önálló kolostor apátja; a szerzetnek egyetemes főnöke, tartományi főnök; ezeknek helyettesei és mások, akiknek a tartományi főnökeihez hasonló jogaik vannak, pl. a vizitátorok. (Schermann, i. m. 7., 8. o.)

Amit a következőkben a szerzetesnők gyóntatásáról mondunk, az áll az olyan jámbor nők gyóntatására is, akik közös életet élnek, de fogadalmat nem tesznek. (675. c. Aertn.—Dam. II. n. 368., Noldin, III. n. 350.)

Kivételnek a pápának specialissime fenntartott kiközösítések és a S. Officium titkának megsértésével kapcsolatos kiközösítési fenntartott esetek. (239. c. 1. §. 1.)

b) A jogban megállapított kivételes esetek, amelyekre nem szükséges kivételes joghatóság: 1. a halálveszély (l. 16. o.); 2. amikor a szerzetesnő nincs ugyan halálveszélyben, de súlyos beteg; 3. amikor lelkiismeretének megnyugtatója céljából keres fel más gyóntatót. Az utóbbi két esetről alább lesz szó. (882., 522., 523. c.)

1. *A rendes gyóntató.* A szerzetesnők minden egyes háza számára csak *egy rendes* gyóntató adasék, aki az egész testület szentgyónásait fogadja, hacsak a szerzetesnők nagy száma miatt vagy más okból nincs szükség másokra vagy többre. (520. c. 1. §.)

Tehát a női szerzetek összes házai számára — akármilyen kicsi is a ház — rendelendő *rendes* gyóntató, éspedig az egész háznak *egységes és következetes* vezetése végett szabály szerint egy-egy házban csak *egy rendes* gyóntató legyen, kivéve, ha a szerzetesnők nagy száma miatt (pl. ha 50 körül vannak) kell még *egy rendes* gyóntatót kinevezni. Más ok, melyről a helyi Ordinárius ítél, lehet még a szerzetesnők *nyelvi különbsége* vagy állapotuk szerint való osztályozása (fogadalmasok, ujoncok, laikusok) vagy különböző foglalkozásuk szerint (óvónők, betegápolók, főleg a ragályos betegek ápolói, tanítónők stb.), ha az egyes csoportok elég jelentékenyek. (Schermann, 95. o.)

A rendi előljáró, kinek az apácák alattvalói (superior regularis), sohasem lehet *rendes* gyóntatójuk, mert a gyóntató a külső fórumon

semmiféle hatalommal sem rendelkezhetik az apácák felett. (524. c. 1. §.)

A gyóntató tisztjének gyakorlásánál semmiféle módon se avatkozzék a testület külső vagy belső kormányzásába. (524. c. 3. §.)

2. *Rendkívüli gyóntató.* A szerzetesnők minden egyes testülete számára *rendkívüli gyóntató* adasék, aki évenként legalább négyszer jelenjék meg a házban és az előtt az összes szerzetesnők megjeleneni tartoznak, hogy legalább áldását vegyék. (521. c. 1. §.)

A rendkívüli gyóntatónak tehát évenként legalább négyszer — rendszerint a kántorheteiken — kell bemennie a szerzetesnők házába, de többször is megteheti ezt. Ajánlatos, hogy a rendkívüli gyóntató azokhoz is intézzon néhány szót, akik nem akarnak nála gyónni, hogy így a többi szerzetesnő ne tudhassa, vajjon ez vagy az gyónt-e nála.

A rendes gyóntatónál említett okok, melyek miatt több rendes gyóntató rendelhető ki, többé-kevésbé a rendkívüli gyóntatóra is vonatkozhatnak, pl. a nagy szám vagy a nyelvi eltérés.

A rendkívüli gyóntatónak sem szabad a testület külső vagy belső kormányzásába avatkozni. (Cf. 524., 525., 527. c.)

3. *Kijelölt gyóntatók* (confessarii designati vel supplementares). Azon helyek Ordináriusai, ahol szerzetesnők testületei vannak, mindenegyes ház számára jelöljenek ki néhány gyóntatót, akikhez a szerzetesnők egyes esetekben könnyen fordulhassanak gyónás végett a nélkül, hogy minden egyes esetben az Ordináriushoz kellene fordulniok kérelmükkel. (521. c. 2. §.)

Ezen kijelölt gyóntatók közül maga a szerze-

tesnő választhatja ki, akit akar, nem pedig esetleg a főnöknő.

Az egyszerű fogadalmas szerzetesnők, kik a klauzúrából kijöhetnek, maguk is felkereshetik az ilyen gyóntatók valamelyikét templomban vagy kápolnában, de a klauzurás apácák ezt nem tehetik, hanem a házba kell kéretniök a papot. Ha valamelyik szerzetesnő a kijelölt gyóntatók valamelyikét kéreti a főnöknő által, a főnöknőnek nem szabad sem személyesen, sem más által, sem közvetlenül, sem közvetve, — a) akár a kérelem oka után tudakozódni, — b) akár szóval vagy tettel a kérést ellenezni, — c) akár bármiféle módon nemtetszését nyilvánítani. (521. c. 3. §.) Ő legfeljebb figyelmezteti a szerzetesnőt a törvény céljára, és ha igazi visszaélést tapasztalna, jelentse ezt a helyi Ordináriusnak. (Schermann, 96. o.)

4. Külön gyóntató (*confessarius specialis*). Ha valamely szerzetesnő lelkének megnyugtatóására és a tökéletesség útján való nagyobb haladás végett külön gyóntatót vagy lelkivezetőt kíván, az Ordinárius könnyen adja meg neki; de vigyázzon, hogy ezen engedélyből visszaélés ne támadjon; ha támadt visszaélés, akkor azt óvatosan és okosan szüntesse meg a lelkiismereti szabadság megóvása mellett. (520. c. 2. §.)

Az ilyen külön engedélyezett gyóntató az illető szerzetesnőnek *rendes gyóntatója*, akinek ugyanolyan jogai és kötelességei vannak, mint a többi szerzetesnő rendes gyóntatójának, de működésének időtartama nincs meghatározva a törvényben, tehát addig vezetheti az illető szerzetesnőt, ameddig a különleges ok fennforog. Hivatalos idejének lejártával a rendes gyóntató is lehet ilyen külön

gyóntató. (Szerzetes Kongregáció 1917 ápril. 22. Scherm. 96.)

5. Az eddig említett gyóntatók mind külön joghatóság alapján (mely nem foglaltatik benn a hívek gyóntatására adott joghatóságban) gyóntatják a szerzetesnőket. Vannak azonban esetek, mikor a szerzetesnők olyan papnál is gyónhatnak, ki-nek nincs szerzetesnők gyóntatására szóló felhatalmazása. Ezek az esetek — a halálveszélyen kívül (l. 16. o.) — a következők:

a) ha valamely szerzetesnő *lelkiismeretének megnyugtatóására* a helyi Ordináriustól a nők gyóntatására felhatalmazott papot keres fel, érvényesen és megengedett módon gyónhat nála bármely templomban, nyilvános vagy félig nyilvános kápolnában vagy általában nők gyóntatására törvényesen kijelölt helyen. (522. c. CP. 1920 nov. 24.)

A főnöknőnek ezt nem szabad megtiltania, sem utána kutatni még közvetve sem és a szerzetesnők erről nem tartoznak jelentést tenni a főnöknőnek. (522. c.)

Lelkiismeretének megnyugtatóására gyónik a szerzetesnő, valahányszor valamely lelki jó elérésének komoly szándékával gyónik, ha nincs is lelki aggálya (etsi nullo conscientiae angore prematur). (Aertn.—Dam. II. n. 378.)

Mivel Magyarországon a püspökök minden gyóntatónak mindkét nem számára adnak joghatóságot, azért a szerzetesnők bármely, az illető helyen joghatósággal bíró gyóntatóhoz fordulhatnak. A pápai klauzúrák apácák e tekintetben nem mozoghatnak oly szabadon, mint az egyszerű fogadalmas szerzetesnők, de azért ha a törvényben említett elégséges ok, a lelkiismeret megnyugtatója fennforog, és éppen alkalom nyílik más, jelenlevő, nők gyóntatására felha-

talmazott papnál való gyónásra, akkor az igazi apácák is élhetnek a kedvezménnyel, pl. ha valamely pap, kinek egyházmegyei joghatósága van, a zárdatemplomban vagy kápolnában miséz. (Scherm. 98.)

A kánonban alkalmazott „adeat” úgy értelmezendő, hogy a szerzetesnő a gyóntatót, kinél lelkiismeretének megnyugtatója céljából gyónni akar, be is hívhatja a nőket vagy szerzetesnőket gyóntatására törvényesen kijelölt helyre. Nincs azonban joga arra, hogy e célból engedély nélkül kimenjen a szerzetházból. (Aertn.—Dam. u. o.)

Az említett helyeken kívül végzett gyónás nemcsak tilos, hanem érvénytelen is. (CP. 1920 nov. 24.)

A főnöknőnek az egész ügybe nem szabad beavatkoznia és a szerzetesnőknek nem kell nála jelentést tenni sem előzetesen sem utólag.

b) A súlyosan beteg szerzetesnők, ha nincsenek is halálos veszélyben, nők gyóntatására felhatalmazott bármely papot hívhatnak, bár különben nincs felhatalmazva szerzetesnők gyóntatására, és a súlyos betegség tartama alatt gyónhatnak nála, ahányszor akarnak és a főnöknő ezt semmiképp sem tilthatja meg. (523. c.)

Mivel a kánon (Codex) kedvez a lelkiismereti szabadságnak, azért a „súlyos betegség” tág értelemben magyarázandó és súlyos betegségnek tekintendő minden olyan betegség, mely veszélyes vagy természeténél fogva halálvesztéllyel járhat. Kétség esetén, vajjon a betegség súlyos-e, a gyónás — legalábbis az Egyház által pótoltt joghatóság alapján — érvényes. (Aertn.—Dam. II. n. 377.)

Itt nincs szükség a főnöknő engedélyére

(licentia) és a súlyos betegségen kívül nincs más okra szükség a gyóntató meghívására. — Ha a főnöknő kérdezősködnék, a szerzetesnők restrictióval (elmebeli fenntartással) élhetnek. Ha a szerzetesnő gyónás céljából engedélyt kér a főnöknőtől a kimenetelre, ezt a főnöknő minden nehézség nélkül (facile) adja meg, ha abból kár nem származik a szerzetesi fegyelemre. (Aern.— Dam. II. n. 379. Quaest. 2. n. 3.)

A szerzetesnők, mikor a fentiekben ismertett szabadságukkal élni kívánnak, tartsák szemük előtt, hogy e szabadságot azért kapták, hogy „minden emberi tekintetet félretéve egyedül lelki javukat és a szerzetesi erényekben való nagyobb előhaladásukat szándékolják. (Decr. *Cum de Sacr.* 1913 febr. 3. n. 13.)

A szerzetesnők gyónási szabadságát korlátozó főnöknőt a helyi Ordinárius megintéssel, ismételt esetben hivatalától való megfosztással bünteti. (2414. c.)

II. FEJEZET.

A JOGHATÓSÁG KORLÁTOZÁSA.

8. §. Az esetek fenntartása. Ki élhet fenntartással?

A gyóntatási joghatóságot korlátozni lehet *csak bizonyos helyre*, pl. az egyházmegye területére, *személyekre*, pl. csak férfiak gyóntatására és bizonyos *bűnökre* vagy *fenyítékekre*. Ez esetben beszélünk *fenntartott esetekről*: casus reservati.

A fenntartás kétféleképen történhetik: *közvetlenül* (directe), ha a bűn, mint ilyen — ratione sui — van fenntartva és *közvetve* (indirecte), ha nem a bűn önmagában, hanem a bűnre kiszabott fenyíték — cenzúra — van fenntartva. Ez utóbbi esetben, ha a cenzúra bármely okból nem következett be, a bűn nincs fenntartva, ez alól tehát minden joghatósággal bíró pap feloldozhat.

Egyes esetek fenntartására jogosult, aki rendes hatalmánál fogva gyóntatásra felhatalmazást adhat vagy egyházi fenyítéket (cenzúrákat) szabhat ki, kivéve a káptalani helynököt és a püspöki helynököt, ha a fenntartásra külön felhatalmazást nem kapott a püspöktől. (893. c. 1.)

Fenntartással élhet tehát:

a) a pápa az egész Egyházra;

b) a helyi Ordinárius a neki alárendelt területre; (megyéspüspök, nullius apát vagy prelátus, apostoli administrator, vicarius, praefectus);

c) a kivett papi szerzetesrendek egyetemes rendfőnökei a rendi tanáccsal, valamint az önálló apátságokban (in monasteriis sui juris) az apát szintén az ő tanácsával.

Ez alapon megkülönböztetünk pápai, püspöki és rendi fenntartott eseteket.

A következőkben külön tárgyalunk a bűnök és cenzúrák fenntartásáról.

9. §. A bűnök fenntartása.

1. Jelenleg csak egy bűn van, mely önmagában — *ratione sui* — a pápának van fenntartva; ez az ártatlan papnak alaptalan feljelentése az egyházi bíróságnál a *sollicitatio* bűne miatt: *falsa delatio sacerdotis innocentis apud iudices ecclesiasticos de sollicitatione*. (894. c.) Ez a bűn (hamis feljelentés) egyúttal *ratione censurae* is fenn van tartva, mert erre a bűnre a pápának különös módon (*speciali modo*) fenntartott kiközösítés is ki van szabva. (2363. c.)

2. A püspöknek (és más *Ordinarius*nak) fenntartott esetekre vonatkozólag a *Codex* a következőket rendeli (895—899. c.): a püspök csak az egyházmegyei zsinaton történt megtárgyalás után vagy zsinaton kívül káptalanjának és néhány egyházmegyei belső kiválóbb és tapasztaltabb lelképásztornak meghallgatása után, ha meggyőződött arról, hogy a fenntartás szükséges, vagy legalábbis hasznos, éljen a fenntartás jogával és csak 3, legfeljebb 4 nagyon súlyos (*ex gravioribus et atrocioribus*) és tettel elkövetett bűnt tartson fenn.

A püspök egyáltalán ne tartson fenn olyan bűnöket, melyek a rájuk kiszabott cenzúra miatt a Szentszéknek már úgylis fenn vannak tartva és rendszerint tartózkodjék olyan bűnök fenntartásától.

tól, amelyekre a jog cenzúrárt szabott ki, még ha ez a cenzúra senkinek sincs is fenntartva.

A fenntartott esetek a híveknek alkalmas módon tudomására hozandók.*

3. A kivett papi szerzetesrendekben és az önálló apátságokban fenntartott eseteknek a gyakorlatban alig van jelentőségük, mert a szerzetház rendes gyóntatói fel vannak hatalmazva a fenntartott esetek alól való feloldozásra (518. c.), ha pedig a szerzetes a szerzetházon kívül gyónik, joghatósággal bíró bármely pap őt a rendben fenntartott bűnök alól is feloldozhatja. (519. c.)

10. §. A fenntartás bekövetkezésének feltételei.

A fenntartást betű szerinti értelemben kell venni (2346. c. 2. §.), úgyhogy — ha a fenntartott esetre vonatkozó határozat nem foglal magában kifejezetten más rendelkezést — a fenntartás csak a következő feltételek mellett következik be:

1. *a bűnnek anyagilag és alakilag súlyosnak kell lennie* (peccatum materialiter et formaliter grave), továbbá a gyónónak kellőképp ismernie kell azt a körülményt, amely miatt az illető bűn fenn van tartva (cognitione facti, non juris);

2. szükséges, hogy *a bűn nemcsak belső* (gondolatban, kívánságban elkövetett), *hanem mint külsőleg elkövetett bűn is súlyos* legyen (peccatum externum grave), de nem szükséges, hogy nyilvánosan történjék (peccatum publicum), a titkos bűn (peccatum occultum) is fenntartás alá esik (897. c.);

3. *a bűnnek a maga nemében bevégzettnek kell*

* A szombathelyi és tudtunkkal a legtöbb egyházmegyében ezidőszert nincs fenntartva bűneset. (Stat. Dioec. Sabar. 179. §.)

lennie (peccatum in sua specie completum), hacsak a fenntartó kifejezetten még bevégzetlen tényeket is fenn nem tart magának (pl. a párbajra kihívó, ha nem is következik be a párbaj); a bevégzetlen tényeknél, továbbá, ha a kívánt eredmény, bár a gyónó az alkalmas eszközöket felhasználta erre, vagy ha a vétkes cselekedet a következmény elérésére magában véve elégtelen volt, bár az eredmény más oknál fogva mégis létrejött, a fenntartás nem következik be;

4. a *bűnnek és a fenntartásnak bizonyosnak kell lennie* (certum), tehát akár dubium facti (vajjon a bűn elkövetésénél megvoltak-e a szükséges feltételek), akár dubium juris forog fenn (vajjon a fenntartás az adott esetre is kiterjed-e), a fenntartás nem következik be; a jogi kétség azonban valóban a kétséges jogban és ne a gyónató hiányos ismeretében lelje alapját; ha a gyónó ilyen kétes esetben direct feloldozásban részesült, később nincs szükség új feloldozásra, ha a bűn bizonyosan elkövetett és fenntartott bűnnek tűnnék is fel (ablato peccato ablata est etiam reservatio);

5. *szükséges, hogy a bűnös a maga személyében legyen a vétkes* (peccatum immediate imputabile), tehát nincs fenntartva a bűn, ha a gyónó mással követtette el (pl. megbízással, tanáccsal stb.).

6. A cenzúra fenntartásánál, hogy a fenntartás bekövetkezzék, az *eddig (1—5.) említett feltételeken* kívül szükséges, hogy a vétkező *serdült korú* legyen (leány 12, fiú 14 éven felül) és

7. hogy a *cenzúrát ismerje*, azaz tudja, hogy az Egyház az illető cselekedetet cenzúra alatt tiltja (ha nem is tudja, hogy milyen cenzúra van rá kiszabva).

Tudatlanság kiment a cenzúra alól, mivel ez csak az ellenszegülőket sujtja, a tudatlant pedig nem lehet ellenszegülőnek mondani.

Tehát nincs fenntartás:

Ad 1. Ha az elkövetett bűn akár az anyag csekélysége, akár a bűnös nem teljes beszámíthatósága miatt (félálomban, részegségben, megfontolást kizáró nagy felindulásban) csak bocsánatos bűn. (Mih. 189.)

Ad 2. A vérfertőzés fenntartásánál, ha nem ismeri azt a körülményt, hogy ő a persona complex-el vérrokonságban vagy sógorságban van. (Schüch II. 298. o. 3. j.)

Ad 3. Az actus libidinosi, bár magukban véve befejezett tények, a fenntartott incestusnál, mely a copula perfecta-t tételezi fel, csak actus imperfecti; — ha a homicidium voluntarium fenntartott eset, a súlyos megsebesítés, mely nem jár rögtöni halállal, nem lesz fenntartva, habár gyilkos szándékból történt is; a fenntartás akkor sem következik be, ha a halál beállt ugyan, de nem a megsebesítés következtében, hanem pl. az orvos ügyetlensége vagy egyéb okok miatt. (Schüch II. 298. o. 5. j.)

Si reservatum esset adulterium vel incestus, sub reservatione non caderet copula habita sine seminatione intra vas debitum, quia deesset vera copula consummata; — si reservata foret sodomia aut bestialitas, non esset reservatus concubitus non consummatus; — si reservata est sodomia, intelligitur sodomia perfecta seu proprie dicta, quippe quae sola sit vera sodomia. (Aertn.-Dam. n. 391.)

Szóval, ha nemi bűnök tartatnak fenn, mindig csak a copula perfecta esik fenntartás alá. (Mih. 190. o.)

Ha a mérget beadta ugyan, de az illető nem halt meg. (Mutz 130.)

A kísérlet nem esik fenntartás alá, hacsak ez a fenntartásban kifejezetten ki nincs mondva. (Mih. 190. o.)

Ad 4. Minden dubium juris vel facti esetében nem következik be a fenntartás úgy, hogy az ilyen kétes bűn alól minden gyóntató minden különleges felhatalmazás nélkül feloldozhat.

Arra a kérdésre vonatkozólag, hogy fenn van-e tartva annak a bűne, aki nem tudott a fenntartásról, eltérők a vélemények. Az általánosabb nézet szerint a bűn fenntartásának nem-ismerése nem ment ki a fenntartás alól. Az ellenkező vélemény szerint „is, qui reservatio-nem ignorat, prima vice tuto absolvi potest”, hacsak a fenntartó határozottan ki nem jelentette, hogy a fenntartás nem-tudása nem ment ki a fenntartás alól. (Nold. III. n. 363. Aertn.—Dam. II. n. 391. 2.)

Ad 5. Gyakran a közreműködőket is sujtja a reservatio, de ezt csak az alaki és foganatos közreműködésre (cooperatio formalis et efficax) kell érteni, mely nemcsak szándékos, hanem valamely tettel van összekötve, mely nem tudatlanságból vagy félelemből, hanem az akarat szabad elhatározásából keletkezett. (Schüch II. 299. o. 3. j.)

Ad 6. Serdült kor. L. fent.

Ad 7. A cenzúra fenntartásának nem-ismerése kiment a cenzúra alól, éspedig a) ha a törvényben a következő vagy ezekhez hasonló kitételek vannak: „*praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit*”, melyek teljes megismerést és akarat elhatározást tételeznek fel, a beszámíthatóságnak minden

csökkenése — akár a megismerés, akár az akarat elhatározás hiányosságából származzék is — kiment a cenzúra alól, viszont sohasem ment ki a színlelt tudatlanság (*ignorantia affectata*).

A *vastag tudatlanság* akár a törvényre, akár csak a büntetésre vonatkozzék, — ha a törvényben nem fordul elő valamelyik fenti kifejezés, nem ment ki a cenzúra alól.

Az *egyszerű tudatlanság* kiment az orvosló büntetésektől (*poenae medicales*), amilyenek a kiközösítés, általában a cenzúrák, de nem ment ki a *megtorló büntetésektől* (*poenae vindictivae*).

A *nagy félelem* (*metus gravis*) nem ment ki a már kiszabott büntetésektől (*poenae latae sententiae*), ha a bűntényből a hit vagy az egyházi tekintély megvetése vagy a lelkek nyilvános kára származik (2229. c.); más esetekben kiment a kiszabott büntetésektől, habár a bűn súlyos bűn is. (Comm. Pont. 1937. dec. 30.)

11. §.

A pápának specialissime fenntartott cenzúrák.

A pápának fenntartott cenzúrák vagy a) egészen különös módon (*specialissime*) vagy b) különös módon (*speciali modo*) vagy c) egyszerűen (*simpliciter*) vannak fenntartva.

a) A pápának egészen különös módon fenntartott cenzúrába (kiközösítésbe) esik:

1. aki a konszekrált színeket eldobja vagy rossz célra elviszi vagy magánál tartja (2320. c.); az ilyen egyúttal az eretnokség gyanújába esik, *ipso facto* becsstelen (*infamis*) és ha egyházi személy, ezenkívül leteendő (*deponendus*);

mivel azonban az egyházi rendből való le-

tétel csak bírói úton történhetik, ez esetben bírói ítélettel kell megállapítani a bűntény fennforgását és ez alapon kijelenteni, hogy a törvényben megállapított büntetés beállott;

közömbös, hogy a szentostyához hogyan jutott, lopás, betörés útján vagy szájából vette ki azt; nem esik kiközösítés alá, ha nem konszekrált ostyát konszekrált ostyának tartván, ezért dobja félre. (Mih. 202. o.)

Nem esik kiközösítésbe az, aki a szent színeket megszenteltségteleníti a nélkül, hogy azokat e célból elvinné vagy magánál tartaná, vagy aki a szent színek elvitelében eredményesen (efficaciter) közreműködne mint főközreműködő (per modum cooperatoris principalis).

A rossz cél, hogy a szentostyát bármily módon meggyalázza, babonára felhasználja stb.; itt is közömbös, hogy mi módon jutott a szentostya birtokába.

Aki rossz célból a szentostyát magánál tartja, egyúttal eretnekség gyanújába esik, minek következményeit a 2315. c. tartalmazza.*

2. aki a pápát tetteleg bántalmazza (2343. c.);

* Aki eretnekség gyanúja alatt áll, ha megintés után nem mutat javulást, kizárandó a törvényes ténykedésekből (ab actibus legitimis) és ha egyházi férfiú, ezenfelül — hiába ismételt megintés után — felfüggesztendő a divinis, sőt ha 6 hónap alatt sem mutat javulást, eretneknek tekintendő és az eretnekekre kirótt büntetés alá esik. (2315. c. Mih. 203.)

(Ab actibus legitimis: nem lehet egyházi javak kezelője, nem szerepelhet a Szentszéknél mint bíró, ügyhallgató, házasságvédő, ügyész stb.; nem lehet kereszt- vagy bérmaszülő, egyházi választásoknál nem szavazhat, kegyúri jogot nem gyakorolhat.)

1. az ilyen ipso facto vitandus; 2. ipso iure infamis;
3. clericus est degradandus;

akár a pápának testi bántalmazásáról, akár szabadságának vagy méltóságának megsértéséről legyen szó (Aertn.-Dam. II. n. 1041.);

vitandus, vagyis a polgári életben az érintkezést meg kell vele szüntetni, hacsak rokonság vagy alárendeltségi viszony vagy más észszerű ok ki nem ment. (2258. c. 1. §; 2267. c.; Seiter 36. o.)

3. az a gyóntató, ki a gyónási pecsétet egyenesen, közvetlenül (*directe*) megsérteni merészeli (2369. c. 1. §); e büntetés csak a gyóntatót sújtja, de nem azokat a személyeket (pl. körülállók, tolmács), kik a gyónásból valamit megtudtak. (2369. c. 2. §.)

aki a gyónási pecsétet közvetve (*indirecte*) sérti meg, azt külön megállapítandó (*ferendae sententiae*) fenyítéssel kell sújtani, pl. a misézéstől, gyóntatástól való eltiltás. (2369. c. 2. §.)

A *direct* megsértés a dolog teljes ismeretét és teljes megfontolását kívánja (*praesumpserit*). A beszámíthatóság minden csökkenése — akár az ismeret, akár az akarati elhatározás nem teljes — kiment a büntetés alól. A büntetés tehát nem következne be a törvény vagy büntetés nemismerése miatt, mégha ez a tudatlanság nagy (*crassa*) volna is, éppen úgy, ha a megsértés oka figyelmetlenség, részegség, elmegyengeség, nagy félelem volna.

Bővebben l. A gyóntató kötelességei a gyónás után c. §-ban.

4. a) *Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto excommunicatio-nem specialissimo modo Sedi Apostolicae reserva-*

tam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessiones, excepto casu, quo moribundus recuset alii confiteri. b) Nec effugit hanc excommunicationem absolvens vel fingens absolvere complicem, qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, quia ad id a *complice confessario*, sive directe sive indirecte, inductus est. (2367. c. 1. és 2. §.)

„Inter indirecte inducentes adnumerandus etiam est confesserius, qui sive intra sive extra confessionem sacramentalem, alicui persuaserit in turpibus inter se patrandis aut nullum aut certe non grave inesse peccatum eumque consequenter de aliis tantum sibi postea confitendum sacramentaliter absolvit vel fingit absolvere.“ (S. Off. 1934. nov. 16.)

Complex in peccato turpi i. e. *quilibet* (femina, vir, puer, licet nondum puber), quocum sacerdos, etiam ante susceptum sacerdotium, commisit *quodlibet* peccatum impurum, ex *utraque* parte *certum, externum, grave* tum objective tum subjective et utroque *immediate* concurrente in actu peccaminoso, a sacerdote nequit *valide* absolvi *directe* a peccato complicitatis, extra mortis periculum et etiam *in periculo mortis*, extra casum necessitatis, absolutio est graviter illicita. (884. c. Müll. 272; Aertn.—Dam. II. n. 399. sk.)

Non est necesse (opus), ut peccatum fuerit consummatum, quia Const. *Sacramentum poenitentiae* Bened. XIV. 1. Jun. 1741. generaliter et indefinite dicit: „peccatum contra sextum praeceptum“. Casum complicitatis ergo constituunt

tactus impudicus, osculum, amplexus, colloquium, uti et aspectus, dummodo complicitatem contineant ac tum interius tum exterius sint graviter mali. Ita ex Declar. S. Offic. 28. Maji 1873.

Non est casus complicitis: a) si sacerdos feminam dormientem vel reluctantem impudice attrectaret aut ipse dormiens vel reluctantis a femina attrectaretur, quia deest complicitas; — b) si sacerdos puellae innocenti et incallidae persuasisset nullum esse peccatum, si se turpiter ab ipso tangi sinat et illa revera decepta talia in se fieri bona fide permisisset, quia iterum deest complicitas; — c) si intercederet osculum vel tactus leviter tantum inhonestus, etiamsi voluntaria delectatio venerea altero nesciente adesset, quia actus non est exterius gravis. (Aertn.-Dam. II. n. 400.)

In periculo mortis (prudenter existimato) (Anl. 101.), absolutio complicitis semper *valida* est, sed extra casum necessitatis etiam tunc a parte confessarii *illicita*. Ita can. 884. — *Periculum mortis* ex communi theologorum sententia hic late intelligendum est: ergo non solum ut articulum mortis. — Valet absolutio etiam in periculo mortis, prudenter quidem, sed falso existimato.

In mortis periculo *casus necessitatis* habetur:

a) si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, vel *omnino haberi nequeat vel non possit sine gravi aliqua exoritura infamia vel scandalo* excipere morientis confessionem. (Can. 2367. § 1.)

Tenetur ergo sacerdos complex, quantum in se est, tum curare, ut alius sacerdos advocetur et accedat, tum opportuna adhibere media, ut

infamia vel scandalum non sequatur, v. gr. sub aliquo praetextu non adveniando vel discedendo, poenitentem praemonendo, ut alium sacerdotem eligat. Quodsi facere omittat, graviter peccat et in statutam poenam incurrit; absolutio tamen valet. — Periculum infamiae apud sacerdotem illum, qui confessionem auditurus est, non est curandum;

b) *si poenitens moribundus recuset alii confiteri* (c. 2367. § 1.), quodsi hujus dispositionis causa est ipse sacerdos complex, absolutio valida quidem, sed graviter peccaminosa erit. Ipse poenitens tamen non prohibetur, quominus recuset alii sacerdoti confiteri.

Postquam peccatum complicitatis fuit ab *alio* confessario *directe* et *valide* absolutum, reviviscit jurisdictio, probabilius etiam hujus peccati *directe* remissi, quod jam non est materia necessaria absolutionis.

Sacerdos ergo complex potest deinceps absolvere complicem suum a peccatis, quorum complex posthac non fuit; ordinarie tamen id non expedit ob reverentiam sacramento debitam, ob periculum relapsus aut saltem gravis tentationis.

Non reviviscit autem jurisdictio, si peccatum complicitatis *indirecte* tantum remissum vel per contritionem perfectam deletum est. (Bucceroni. II. n. 1299. Aertn.-Dam. II. n. 401.)

Ficte absolvit non tantum ille, qui careat solummodo intentione absolvendi, verum etiam ille, qui ita sese gerit, ut poenitens credere debeat sese esse absolutum, quamvis confessarius alia verba proferat vel nihil dicat.

Directe ad id inducit poenitentem, quando

positive et explicit eum praemonet de tacendo peccato complicitatis, quia v. gr. illud jam novit et declaratio illius esset inutilis. — *Indirecte* inducit, quando poenitentem suadere conatur sive quod actio turpis *cum ipso commissa* vel etiam *committenda* non est peccatum sive saltem non tam grave, ut de ipso inquietari debeat; unde poenitens concludit sibi licere non declarare tale peccatum et ab eo declarando revera abstinet. — (Poenit. 19. Febr. 1895; S. Offic. 16. Nov. 1934. 1.)

Sacerdos *valide* quidem semper absolvit complicem *in periculo mortis* (prudenter existimato), *licite* solummodo (i. e. quin peccet et censuram incurrat), si tunc quoque desit alius sacerdos vel alius vocari nequeat sacerdos ne simplex quidem, vel si alius sacerdos confessionem moribundi audire recuset, vel si moribundus alteri confiteri renuat adeo, ut timenda sit confessio sacrilega, vel si alius sacerdos vocari nequeat sine periculo gravis scandalii vel infamiae sacerdotis complices; tenetur tamen sacerdos hoc periculum, quantum possit, *remove*re.

Extra periculum mortis solum ob gravissimum periculum infamiae, quod in nostris regionibus vix habetur, quum adsint tot confessarii, qui adiri possunt, absolutio valide et licite dari potest a sacerdote complice. (Anler 101. o.)

Periculo mortis communiter aequiparabatur gravissima necessitas poenitentis, si nempe alius confessarius omnino desit (v. gr. in regionibus missionum) et poenitens diutissime absolutione carere deberet. — Post Codicem, qui hac de re omnino silet, sunt, qui etiam nunc absolutionem directam in hoc casu validam et licitam

habent, saltem vi can. 15. („Leges etiam irritantes et inhabilitantes in dubio juris non urgent...“) — Potius tamen in casu danda est absolutio aliorum peccatorum ita, ut indirecte tantum remittatur peccatum complicitatis, monendo poenitentem de obligatione adhuc confitendi istud peccatum, si unquam alium confessarium invenerit; imo melius adhuc esset, ut poenitens sese adjuvaret per actum contritionis perfectae. (Aertn.-Dam. II. n. 401.)

*

Non incurrit excommunicationem:

a) qui complicitis confessionem audit, sed non absolvit, neque absolvere fingit;

b) qui complicem coram aliis confitentem, ut illius famae consulat, *hac de re praemonitum* sola benedictione dimittit, etsi *alii* in errorem inducantur;

c) qui absolvit complicem complicitatis peccatum, etiam culpabiliter, reticentem, quamvis confessarius id sciat, modo tamen ad id faciendum eum non induxerit; uterque vero graviter peccat;

d) qui complicem, urgente praecepto confessionis, alteri sine periculo gravis infamiae vel scandali confiteri non valentem, indirecte tantum a peccato complicitatis absolvit eumque simul monet de obligatione alteri confessario illud postea confitendi. Ita probabiliter Noldin, De poenis n. 55. aliique AA.;

e) qui absolvit poenitentem, de quo dubitat, an sit proprius complex vel a quo neque in actu peccati neque postea tamquam sacerdos cognitus est, quia non tenetur manifestare delictum suum cum diffamatione propria et status sacerdotalis

vel cum pari periculo de re inquirere, sed incurrit absolvens complicem, qui sacerdotem absolventem solum *hic et nunc*, quando absolvit ut complicem non *cognoscit*;

f) qui absolvendo graviter non peccat e. gr. in mentis perplexitate vel sine advertentia ad complicitatem, valde distractus. Censuram illi tamen sacerdotes incurrunt, qui dicunt se nescisse censur. incurrendam, sc. quia legem hanc ex gravi negligentia non addidicerunt vel quia ex gravi negligentia (neglecto studio Theol. moralis) inexacta legis cognitione potiuntur (ignorantia crassa). Ut *ignorantia* sit actus hum. moralis, necesse tamen est, ut sacerdoti conscientia ignorantiae suae aliquo saltem modo menti obvenerit et nihilo minus egerit.

NB. Persona complex, quae absolvitur, nullam censuram incurrit; confessiones repetat invalidas nec redeat ad sacerdotem complicem. — (Anler 101. o.)

Semel accusato et directe absoluto pecc. compl. ab alio confessario cessat prohibitio absolvendi complicem in peccato turpi. — (Anler. 101. o. jegyzet.)

2. Confessarius jurisdictione non caret, si complex complicitatis peccatum in confessione non declaravit, etiamsi complex sacrilege hujus peccati confessionem omitteret et confessarius sacrilege ab interrogando abstineret. (Aertn.-Dam. II. n. 402. Quaest. 2.)

3. Confessarius, qui ignorat legem ademptionem jurisdictionis statuentem, caret jurisdictione, quia „nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur“. (Can. 16. § 1.) — Hic habetur lex inhabilitans nec ullibi aliud statuitur.

4. An jurisdictione careat confessarius, qui poenitentem ut complicem non agnoscat?

Resp. Affirmative contra nonnullos.

Probabile tamen videtur in tali casu absolutionem quoad alia peccata dari posse ita, ut indirecte etiam peccatum complicitatis remittatur. Cf. supra.

5. A pápának specialissime fenntartott esetek közé sorolandók a pápaválasztással kapcsolatban elkövetett bűnök is (Constit. Pii X. Vacante Sede Apost., 25. Dec. 1904.), főleg az úgynevezett *Veto* vagy *Exclusivum* gyakorlása és a Conclaveban történetekre vonatkozó titok megsértése (Cf. 2330 c.), mert ezeket a bűnöket elkövetők „a nullo, ne a Majori quidem Poenitentiario, cujuslibet facultatis vigore, praeterquam a Rom. Pontifice, nisi mortis articulo, absolvi possunt”. (Ibidem § 51. — Cf. Aertn.-Dam. II. n. 1044.)

*De absolutione confessarii, qui complicem suum absolvit.**

In casibus urgentioribus, si nempe censura exterius servari nequeat sine periculo gravis scandalii vel infamiae, aut si durum sit in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium, ut superior competens provideat, tum quilibet confessarius in foro sacramentali ab eadem absolvere potest, injuncto onere recurrenti, sub poena reincidentiae, infra mensem, saltem per epistolam et per confessarium, reticito nomine, ad S. Poenitentiarium et standi ejus mandatis.

* Aertn.—Dam. II. n. 406—408.

Notetur autem hunc recursum pro casu, de quo hic agitur, semper requiri; quare si propter adjuncta temporum recursus hic moraliter impossibilis habetur, in aliud tempus magis opportunum differri debet. Ratio autem cur semper recurrendum sit, hauritur, paeterquam ex gravitate delicti, ex eo, quod poenitens sit sacerdos ideoque facile aliquando per seipsum tecto nomine recurrere possit. — Nihilominus aliqui censent, quod si sacerdos poenitens non possit redire ad eundem confessarium atque morbo impediatur, quominus scribat ipse, rationem non esse, cur non comprehendatur in exemptione generali a danda epistola ad S. Sedem. (Ita Lega, de Delict. n. 146. Cappello n. 131, 3. Aertn.-Dam. II. n. 406. 3. j.)

In periculo mortis absolvi potest a quolibet sacerdote, etiam non approbato. (Can. 882.) Si autem in tali periculo absolutionem recepit a sacerdote, specialis facultatis experte, tenetur, si convaluerit, obligatione recurrendi, sub poena reincidentiae ad S. Poenitentiarium atque standi ejus mandatis. (Can. 2252.)

In libello supplici ficto nomine, casus exponatur cum omnibus circumstantiis, quae ad rem faciunt, nimirum quot personas complices et quoties sacerdos absolvere attentaverit; an unam vel plures irregularitates contraxerit ex violatione censurae per celebrationem missae vel exercitium solemne Ordinis sacri; an alias exceperit jam Rescriptum gratiae pro absolutione ab hujusmodi crimine; an sit parochus, an simplex confessarius.

Si poenitens confessus sit apud confessarium extraneum, ad quem nonnisi difficulter redire poterit, ad obviandum incommodo facile oriundo

ex eo, quod Rescriptum concedi soleat in *forma commissoria* ideoque poenitens cogatur alium confessarium adire eique delictum suum aperire, — consilium datur, ut vel confessarius extraneus petat a S. Poenitentiaria Rescriptum in *forma gratiosa*, exponendo motivum illud impetrandi; confessarius deinde tenorem Rescripti obtenti notificabit poenitenti; vel poenitens ipsemet petat a S. Poenitentiaria tale Rescriptum.

In *forma commissoria* S. Poenitentiaria committit confessario ab oratore electo vel eligendo facultatem absolvendi in actu sacramentalis confessionis; — in *forma gratiosa* ipsa-met directe absolvit reum.

Clausulae Rescripto hujusmodi appositae sequentia praescribere solent:

1. Antequam confessarius delegatus Rescriptum executioni mandare valeat, removenda est occasio amplius turpiter peccandi cum persona vel personis complicibus. Propterea occasio voluntaria, qualis in hoc casu ordinarie erit, debet physice removeri, necessaria vero moraliter.

2. Confessarius complex debet complicem suum, si ad ipsum iterum accesserit, de nullitate praeteritarum confessionum monere, eumque ad alium confessarium non complicem remittere.

3. Idem jubetur ab audiendis personae complicis confessionibus, quantum citra grave scandalum potest, abstinere. Graviter equidem peccaret, si hoc vetitum transgrederetur.

4. Pro frequentia et gravitate lapsuum rigidiores clausulas adhibet S. Poenitentiaria; nimirum: a) iis, qui semel tantum duas personas complices vel unam bis a peccato in re turpi absolvere attentaverint, injungit, ut officium

confessarii curent dimittere; — b) iis vero, qui tres aut plures personas, sive unam ter aut pluries absolvere ausi fuerint, injungit, ut confessarii officium, quo tantopere abusi sunt, quamprimum poterunt, intra tempus ab absolvente determinandum, dimittant; quod tempus non ultra tres menses, si sunt simplices confessarii; si autem parochi, non ultra sex menses protrahere licet. Quodsi ob gravem causam nequeat officium dimittere intra terminum praefixum, confessarius delegatus iterum recurat ad S. Poenitentiariam, eique rem totam exponat et interim sacerdos complex abstineat ab audiendis cujuscumque personae complicitis confessionibus. S. Poenitentiaria, positis gravibus causis, terminum prorogabit; imo, si post aliquod tempus satis ille emendatus videatur, officium confessarii servare concedet.

12. §.

A pápának különös módon fenntartott kiközösítések.

A pápának különös módon fenntartott kiközösítéssel sujtatnak: 1. az aposztaták, eretnekek és szakadárok.

Az 1325. c. 2. §-a szerint *eretnek* az, aki a keresztség felvétele után, megtartva a keresztény nevet, valamely isteni és katolikus hittel hiendő igazságot (tehát olyan igazságot, melyet Isten kinyilatkoztatott és az Anyaszentegyház, hogy higgyük, élénk ad) makacsul tagad vagy a felett kételkedik; — *aposztata*, hitehagyó az, aki a keresztény hittől teljesen (totaliter) elpártol; — *szakadár* az, aki vonakodik magát a római pápának alárendelni, vagy aki az Egyháznak a pápa fennhatósága alatt levő tagjaival

makacsul (pertinaciter seu cum gravi culpa) megtagad minden érintkezést. (Cf. Mih. 205. o. Mutz 105. o. Aertn.-Dam. II. n. 1045.)

Mindazok, akik valamely eretnek vagy szakadár szektának tagjai (adscripti), az Egyház külső életében (pro externo Ecclesiae foro) alaki (formales) eretnekeknek és szakadároknak vélelmeztetnek. (2200. c. 2. §.) — Megtérésük esetén tehát fel kell őket oldozni a cenzúra alól, ha talán jóhiszeműleg tévedtek is.

Az aposztaták, ha megintésre sem térnek meg vagy akatolikus szektába belépnek (nomen dederint) vagy nyilvánosan csatlakoznak (adhaeserint), a kiközösítésen kívül még megtorló büntetésekkel is büntetendők. (Cf. 2314. c. 1., 2., 3. §.)

Az nem szükséges a fenyíték bekövetkezéséhez, hogy az eretnek átlépjen valamely eretnek felekezetbe, vagy hogy a hitehagyó forma szerint kilépjen az Egyházból. Viszont szükséges, hogy a hit ellen elkövetett bűn *tudatosan* súlyos és külsőleg is (szóval, írásban, cselekedettel stb.) elkövetett bűn legyen (ha egyébként nem is nyilvános).

Ezen kiközösítés alá esnek azok is, akik *babonákat* űznek (asztaltáncoltatás, szellemidézés, jóslás, spiritizmus stb.), feltéve, hogy a cselekedetükben megnyilvánuló eretnekséget észre is veszik.

Akik a keresztény vallással nem törődnek, azt életükben nem gyakorolják, nem tekinthetők sem eretnekeknek, sem hitehagyóknak, bár beszédjük stb. miatt cenzúrába eshetnek. (Anler 105. o.)

Ha valaki olyan véleményhez (nézethez, tanításhoz) ragaszkodik, melyet az Egyház elítél

ugyan, de nem mint eretnek tant, nem esik e kiközösítésbe, hanem külön megállapítandó (fer. sent.) büntetéssel sujtandó.

A megtorló büntetések a jog szerint a következők: 1. az összes aposztaták, eretnekek és szakadárok, ha megintésre sem térnek meg, megfosztandók javadalmuktól, méltóságuktól, nyugdíjuktól, hivataluktól és az Egyházban viselt tisztségüktől, becsteleneknek (infames) jelentessenek ki és az egyháziak (clerici) ismételt megintés után letétessenek (deponantur). (2314. c. 1. § 2.) — 2. Ugyanazok, ha akatolikus szektába beléptek vagy ehhez nyilvánosan csatlakoztak, ipso facto becstelenek és az egyháziak, ha megintésük eredménytelen maradt, lefokoztassanak (degradentur). (2314. c. §. 3.) — 3. Ha egyháziak a katolikus hittől nyilvánosan elpártoltak (publice defecerint), összes hivataluk (quaelibet eorum officia) hallgatólagos lemondásuk folytán, melyet a jog elismer (admissam), ipso facto és minden külön kijelentés nélkül (sine ulla declaratione) megüresedettnek tekintendő (vacant). (188. c. 4. Aertn.-Dam. II. n. 1045.)

A külső eretnekségnél, az úgynevezett „hitellenes” beszédeknél, amelyek dicsekvésből, az emberektől való félelemből, az értelmi belátás hiányából stb. történnek, gyakran hiányzik a belső beleegyezés. Ilyenkor tehát nem következik be ez a büntetés.

Aki csak külsőleg lép be valamely felekezetbe, az nem esik kiközösítésbe, de ipso facto becstelen (infamis) lesz; ha egyházi személy, ipso facto elveszti összes egyházi hivatalát és ha kánoni megintés után sem javul meg, leteendő (degradatio).

A hitigazságok ellen irányuló kétely gyak-

ran csak kísértés vagy az illető nem gondol rá, nem juthat annak felismerésére, hogy itt olyan hitigazságról van szó, amelyet nem szabad komolyan kétségbe vonni vagy csak nehézségei vannak. Ilyen esetben nem következik be e kiközösítés.

A protestáns úrvacsorában való részvétel lehet eretnekség, ha valaki belső meggyőződésből vesz részt vagy csak a hitnek külső megtagadása. (Anler 106.)

Ha valaki azért lép ki az egyházközségből, hogy megszabaduljon az egyházi adótól, in foro interno nem okvetlenül követ el eretnekséget vagy hitehagyást, ha továbbra is katolikus akar maradni. Ez bizonyos mértékben a hittagadás bűne volna. A kilépésnek az állami hatóság előtt való kijelentése nem okvetlenül jelentene szakadárságot (schisma) vagyis, hogy az illető a pápától és a hívek közösségétől el akar pártolni.

Aki az eretnekség elterjesztésében önként és tudatosan (sponte et scienter) bármily módon közreműködik, az eretnekségben gyanús (suspectus de haeresi) és ha a püspök kánoni megintésére (2307. c.) a gyanú okát nem szünteti meg és hat hónapon belül nem javul meg, eretneknek tekintendő, tehát az eretnekségre megállapított büntetésbe: a pápának különös módon fenntartott kiközösítésbe esik. (2315. c.) Ugyanez áll azokra is, kik az 1258. c. ellenére akatolikus istentiszteleten active résztvesznek. (L. a püspöknek fenntartott cenzúráknál, Anler 115.) Kivétel a kötelességből vagy tiszteletből való részvétel (temetésen, esküvőn stb.) feltéve, hogy a hitehagyás és a botrány veszélye ki van zárva. (1258. c. 2. §.)

Ha a hitehagyás, az eretnekség vagy szakadárság bűne in foro externo az illető hely fő-

pásztorra elé kerül (ad forum externum Ordinarii loci) bármily módon, hacsak a bűnös önkéntes vallomása révén is, ez esetben az illető főpásztor fel van jogosítva in foro externo való feloldozásra e kiközösítés alól (2314. c. 2. §), feltéve, hogy a bűnös őszintén megbánja bűnét és hogy a püspök vagy megbízottja és legalább két tanú előtt tévedését visszavonja és elítélje (abjuratio) és mindazt kész legyen megtenni, amit a törvény előír. Ezután in foro interno bármely gyóntató feloldozhatja, mivel a kiközösítés in foro externo a főpásztor feloldozása által megszűnt.

A helyi Ordinárius vagy az ő meghatalmazottja és legalább két tanú előtt teendő abjuratio alakjára vonatkozólag a Szentszék ismételten adott ki utasítást; a gyakorlatban elegendő, ha leteszi (az ETK elején levő) hitvallást. — A belső forumban nincs külön forma előírva, ezért megfelelő és elegendő minden olyan mód, amely az átvevő lelkész véleménye szerint kellőképp kifejezi az abjuratio tényét, pl. a hitvallás végén levő eme szavak: „haereses quascumque ab ecclesia damnatas ego pariter damno et rejicio”, amelyekhez hozzáadhatók e szavak: „Sic me Deus adjuvet.”

Eretnekségről gyanús valaki, ha a gyanú okát figyelmeztetés ellenére nem szünteti meg és e miatt büntetésben részesülve a büntetés bekövetkezése után eltelt 6 hónap múlva nem javult meg. Az ilyen ugyanis eretneknek tekintendő és alá van vetve az eretnekekre kiszabott büntetéseknek. (Cf. 2315. c.)

Eretnekségről gyanúsaknak tekintendők:

1. akik az eretnekség terjesztésében bármily módon önként és tudatosan segítenek; (Cf. 2316. c.)

2. akik eretnekekkel közlekednek in divinis; (1258. c.)

3. akik házasságot kötnek azzal a kifejezett vagy hallgatólagos megállapodással (cum pacto explicito vel explicito), hogy valamennyi vagy egyik-másik gyermek a kat. Egyházon kívül neveltessek; (2319. c.)

4. kik gyermekeiket tudatosan akatolikus által merészelik megkereszteltetni; (2319. c.)

5. azok a szülők vagy helyetteseik, kik gyermekeiket tudatosan akatolikus vallásban neveltetik vagy taníttatják; (2319. c.)

6. akik a szentszíneket eldobják vagy rossz célból elviszik vagy megtartják; (2320. c.)

7. mindazok összesen és egyenkint, bármily állású, rangú, vagyis állapotú, még királyi, püspöki, bíborosi rangúak legyenek is, kik a mindenkori római pápa törvényei, rendeletei, parancsai ellen egyetemes zsinathoz fellebbeznek; (2332. c.)

8. akik a kiközösítés fenytékében makacsul, megátalkodott lélekkel (obdurato animo) egy éven át megmaradnak; (2340. c.)

9. mindazok, kik még ha püspöki méltóságban vannak is, simoniával szolgáltatják ki a rendeket vagy azokat simonia útján veszik fel; (2371. c. — Noldin, De poen. eccl. n. 60.)

2. — a) Az aposztaták, eretnekek, szakadárok aposztáziát, eretnekséget, szakadárságot védelmező könyveinek kiadása, eme könyvek vagy

b) más, apostoli levél által név szerint tiltott könyvek védelmezése, engedély nélkül való olvasása és megtartása. (2318. c. 1. §.)

Mivel cenzúráról van szó, a „könyv“ (liber) szoros értelemben veendő, tehát bizonyos vastagságú (10 nyomtatott ív), egységes tárgyú, nyomtatásban megjelent és közhasználatra bo-

csátott művek értendők, amelyek a) aposztáziát, eretnekséget vagy szakadárságot *védelmeznek*, vagyis érvekkel támogatnak, és amelyeknek szerzője hitehagyott, eretnek vagy szakadár; b) bármely szerzőnek *apostoli*, tehát a pápa (és nem valamely kongregáció) által kiadott levéllel név szerint, a könyv címének közlése mellett, kiközösítés alatt tiltott könyve. — Az apostoli levél alakja nem számít, lehet bulla, breve, encyclica.

Nem esnek e cenzúra alá valamely szerzőnek azok a könyvei, amelyek in globo vannak kárhoztatva, mert nincsenek megnevezve, valamint azok a könyvek sem, amelyek apostoli levél által vannak ugyan tiltva, de kiközösítés nélkül.

Nem számítanak itt könyvnek kis terjedelmű művek, levelek vagy külön kiadott beszédek, sem ujságok, röpiratok (S. Offic. 1880. april. 27.; Aertn.-Dam. II. n. 1046.), viszont ide tartoznak a folyóiratok, ha azonos tárgyúak, a részletekben megjelenő művek. (S. Offic. 1892. jan. 13.; Aertn.-Dam. II. n. 1046.)

Nem vonatkozik a kánon a *kéziratokra*, még ha kevesek használatára litografálva vagy nyomtatva vannak is.

A cenzúra csak akkor következik be, ha a könyv már megjelent, tehát átadatott a nyilvánosságnak. Ezért a korrektorok nem esnek kiközösítésbe.

Kiközösítésbe esnek: a) a hitehagyást stb. védő könyvek *kiadói* (edentes); az apostoli levél által névszerint tiltott könyvek kiadóira ez nem vonatkozik; hacsak nem mint azok védelmezőire, tudatos olvasóira vagy megtartóira;

b) akik a kánonban jelzett (mindkét csoportba tartozó) könyveket *védelmezik* (defenden-

tes), és akik azokat kellő engedély nélkül tudatosan (scienter) *olvassák vagy megtartják*.

A „kiadó” szoros értelemben veendő, vagyis csak az esik kiközösítésbe, ki a könyvet megjelenteti (publici juris facit; Aertn.-Dam. II. n. 1046.), de nem a szerző, sem a nyomdász, még kevésbé a könyvnyomtatásnál közreműködők (szedők, gépmester stb).

A *védelmezők* (defendentes) azok, akik bármilyen módon: szóval, írásban vagy valamely cselekedettel a könyvet és az abban foglalt tant védelmezik, pl. dicsérik, ajánlják vagy a könyv kárhoztatása ellen kifakadnak, terjesztésénél közreműködnek vagy megakadályozzák, hogy a tiltott könyvet az illetékes egyházi hatóságnak (judici) beszolgáltassák. Akik azonban nem a rossz tant, hanem pl. a könyv stílusát vagy a szerző tehetségét (ingenium) vagy tartalmának nem kifogásolható részét dicsérik, nem esnek kiközösítésbe.

Az *olvasásnak és megtartásnak tudatosnak* (scienter) kell lennie, vagyis csak azok esnek kiközösítésbe, kik ismerik a törvényt. A vastag tudatlanság (ignorantia crassa) kiment, de nem az ignorantia affectata. (Aertn.-Dam. II. n. 1046. és n. 965.)

Tudniok kell tehát: a) hogy a könyvnek szerzője aposztata, eretnek vagy szakadár és aposztáziát, eretnekséget vagy szakadárságot védelmez vagy hogy a könyv apostoli levél által van tiltva; b) hogy annak olvasása és megtartása kiközösítés alatt van tiltva. Elég, ha erről a közvéleménytől vagy megbízható embertől szerez tudomást.

Az olvasásnál jelentékeny rész (materia gravis), mely a halálos bűnhöz szükséges, lehet

egy-két oldal vagy kisebb rész is, ha éppen ott van a veszélyes rész. Aki másnak olvasását hallgatja, nem esik kiközösítésbe, hacsak ő nem rendelte el az olvasást.

Kiközösítésbe esik, aki a tiltott könyvet megfelelő engedély nélkül jelentékeny időn át (három nap) (Aertn.-Dam. II. n. 1046. 4. p.) magánál tartja, akár sajátja a könyv, akár másé, akár saját lakásán, akár máshol, akár olvasás, akár más célból, mint letéteményes (depositarius), könyvtáros. Nem esik kiközösítésbe, aki azért tartja magánál a könyvet, hogy alkalomadtán átadja feljebbvalójának vagy olyannak, kinek engedélye van a tiltott könyvek olvasására, vagy ő maga kért engedélyt és erre vár.

Ha kölcsönkönyvtárak tartanak cenzúra alatt tiltott könyvet, kiközösítésbe esnek az elnökön és könyvtároson kívül mindazok, kik a könyvtárnak tulajdonosai. (Nold. De poenis n. 59.; Mih. 206. s.; Anler 107. o.)

A tiltott könyvek jegyzékébe felvett (Indexre tett) könyvekre csak akkor vonatkozik ez a cenzúra, ha eretnekséget stb. védelmeznek.

Ha az Index valamely szerzőnek összes műveit (opera omnia) tiltja, nem esnek a tilalom alá azok a művek, amelyek nem a vallásról szólnak és egyébként általános vagy részleges rendelettel nincsenek tiltva. Ugyanígy értendő ez a kifejezés: *fabulae amatoriae omnes* összes regényei, ezek közül meg vannak engedve, amelyek semmiféle erkölcstelen (ocsmány) dolgot nem tartalmaznak. Ezért Vermersch (i. h. 36.) megengedi pl. Zola „La réve” és Dumas „Der Graf von Monte Christo” c. regényének olvasását.

Az ó- és középkori (Vermersch szerint a

reformáció előtti) eretnekek könyvei, mivel már nem veszedelmesek, nem esnek a pozitív tilalom alá. (Anler 108. o.)

A pápának különös módon fenntartott kiközösítésbe esnek továbbá:

3. Akik, bár nincsenek felszentelve, színleg miséznek vagy gyóntatnak. (2322. c.)

Nemcsak a világiakat, hanem azokat az egyháziakat is sújtja e büntetés, akik nincsenek pappá szentelve.

4. Akik — bármily rendűek és rangúak legyenek is — az uralkodó pápa törvényeitől, rendeleteitől és parancsaitól egyetemes zsinathoz fellebbeznek. (2332. c.) Ezek egyúttal eretnekségről gyanúsak.

Egyetemek, kollégiumok, káptalanok vagy más, bármily néven nevezendő erkölcsi személyek a pápának különös módon fenntartott interdictum alá esnek. (Aertn.-Dam. II. n. 1047.)

5. Akik a Szentszék vagy az ő követjeinek levelei vagy bárminemű iratai ellen a világi hatalomhoz fordulnak (2333. c.), hogy azok kihirdetését vagy végrehajtását megakadályozzák.

6. Akik az Egyház szabadsága és jogai ellen törvényeket, rendeleteket vagy parancsokat adnak ki. (2334. c.)

E kiközösítésbe mindazok beleesnek, kiknek közreműködése szükséges ahhoz, hogy valamely egyetemes törvény vagy (decretum) rendelet létrejöjjön, pl. a miniszterek, kik a hozandó törvényt a törvényhozó testület (comitiis) elé terjesztik; a képviselők, főrendek, kik szavazatukkal a törvény meghozatalát hatályosan (efficaciter) elősegítik; az uralkodók, fejedelmek

(principes), kik a törvényt szentesítik és kihirdetik; a tartományok és városok vezetői (ministri, rectores), kik ilyen határozatot hoznak, valamint a tartományi képviselők és városi tanácsosok (deputati provinciales et consilarii locales), kik szavazatukkal hatályosan (efficaciter) közreműködnek. A cenzúra a törvény vagy rendelet törvényes kihirdetésekor következik be.

Nem esnek e cenzúrába a jegyzők, sem azok, kik a kihirdetést közzéteszik (praecones), elterjesztik (divulgant), sem azok, kik az ilyen rendeleteket végrehajtják (másokkal megtartatják vagy azokkal élnek); sem a bírák, kik ezen törvények, rendeletek szerint ítéleznek.

7. Akik közvetlenül vagy közvetve megakadályozzák az egyházi joghatóság gyakorlását, akár a lelkiismereti, akár a külső forumon és e célból bármely világi hatósághoz (hatalomhoz) fordulnak. (2334. c. 2.)

Nem esnek tehát a kiközösítésbe azok, akik nem a joghatóság, hanem a *rendi* hatalom gyakorlását (pl. misézést, szentségek, szentelmények kiszolgáltatását) akadályozzák; sem azok, kik az egyházi *hivatal* gyakorlását (prédikálást, tanítást) akadályozzák; de viszont kiközösítésbe esnek, kik akadályozzák jogának gyakorlásában azt, aki a rendi ténykedésekre megbízást ad vagy aki az egyházi hivatalt betölti (deputat privilegium fori). (Nold. n. 67.)

E kiközösítésbe esnek tehát pl., akik megakadályozzák a pápai iratok (Constitutiók) kihirdetését vagy végrehajtását; kik megakadályozzák a püspököket abban, hogy egyházmegyéjüket kormányozzák, a plébánosokat kinevezzék vagy elmozdítsák, a bűnös papokat megbüntessék stb.; kik megakadályozzák a plé-

bánost abban, hogy plébániáját ellássa, adminisztrálja, híveinek a szentségeket kiszolgáltassa, azokat oktassa stb. (Lehmkuhl n. 1194., 1195. id. Aertn.-Dam. II. n. 1049.) — De mindezek csak akkor esnek a büntetésbe, ha e célból céljuk elérése érdekében bármely világi hatalomhoz (hatósághoz, potestas) fordulnak, hogy t. i. ezúton az egyházi joghatóság gyakorlása megakadályoztassék.

A cenzúra bekövetkezéséhez szükséges az egyházi joghatóságnak *tényleges* (realis) megakadályozása; a kísérlét (conatus), a világi hatósághoz való fordulás, ha a megakadályozás nem történik meg, nem vonja maga után a cenzúrát, mert csak azok esnek a cenzúrába, akik *recur-rendo impediunt* az egyházi joghatóság gyakorlását.

8. Aki a 120. c.* rendelkezése ellenére a Szent-szék engedélye nélkül világi bíró elé idézi a római Egyház bármely bíbornokát, a Szentszék követét, a római Kúria nagyobb hivatalnokait az ő hatáskörükbe tartozó ügyek miatt vagy saját főpásztorát (Ordináriusát). (2341. c.)

Kik értendők Ordinárius alatt, l. 2. §.

A római Kúria nagyobb tisztviselői pl. az assessor, secretarius et substitutus.

„Aki a világi bíró elé idézi”: itt nemcsak a hivatalos személyek (köztisztviselő, personae publicae), (S. Offic. 1871. febr. 1., id. Aertn.-Dam. II. n. 1050.), hanem X. Pius *Quantavis diligentia motu proprio*ja (1911. okt. 9., id. Aertn.-Dam. II. n. 1050.) után a *magán felperesek*, feljelentők

* Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus provisum fuerit. (120. c. 1. §.)

(actores privati) is értendők, akik a kellő engedély nélkül — ez esetben ezt a római pápa adja (Cf. 120. c.) — az említett egyházi személyeket világi bírók elé állítják és ott nyilvánosan megjeleníteni kényszerítik (compellunt). — A bíró azonban nem esik e cenzúrába, sem az alárendelt tisztviselők. (Aertn.-Dam. II. n. 1050.)

A cenzúra azonban csak akkor következik be, ha a bűntény teljes és bevégezett (delictum perfectum et consummatum), ezért nem következik be, ha az egyházi személy bármely okból tényleg nem jelenik meg a világi bíró előtt.

Aki nem saját, hanem más Ordináriussal teszi ezt, az a pápának egyszerűen fenntartott kiközösítésbe esik. (2341. c.; Nold. 62.)

Nem következik be e büntetés ott, ahol a Szentszék konkordátuma útján megengedi, hogy az egyháziak is a világi bíróság elé idéztessenek.

9. Aki tetteleg bántalmazza a római Egyház bíbornokait, a pápa követeit, a patriarkákat, érsekeket, püspököket, a szerzetes (felszentelt) püspököket is.

A jogtalan cselekedeteket lásd a pápa bántalmazásánál.

10. Akik a római Egyházhoz tartozó javakat és jogokat jogtalanul bitorolják és visszatartják. (2345. c.)

Ha ezek az egyháziak, ezen kívül megfosztatnak méltóságaiktól, javadalmaiktól, hivatalaiktól, nyugdíjuktól és ezekre képteleneknek jelentetnek ki.

Jogtalanul bitorolják (usurpantes) azok, akik az idegen jószágot maguknak tulajdonítják, mintha az őket jog szerint megilletné. Ezért nem esnek kiközösítésbe a tolvajok, rablók, mint kijelentette a S. Offic. 1870. márc. 9.

Visszatartják (detinentes): akik a bitorolt vagy a bitorlótól kapott javakat jogtalanul visszatartják és azok visszatérítését saját hibájukból, bűnösen (culpabiliter) elmulasztják.

11. Akik pápai iratokat, rendeleteket, engedélyeket gyártanak vagy hamisítanak, valamint akik *tudva* élnek ilyen hamisított pápai iratokkal, rendeletekkel, engedélyekkel. (2360. c.)

12. Aki valamely gyóntatót vagy maga vagy más által az egyházi felsőbbség előtt hamisan bevádol de sollicitationis crimine.

Ezen kiközösítés alól a feljelentő csak akkor oldozható fel, ha a hamis vádat formászerűen visszavonja és a feljelentésből keletkezett károkat tehetsége szerint helyrehozni igyekszik. A feloldozáskor súlyos és hosszantartó penitencia adandó fel neki. (2363. c.)

13. §. A pápának egyszerűen fenntartott kiközösítések.

A pápának egyszerűen fenntartott kiközösítésbe esnek:

1. Akik a búcsúkkal üzérkednek (questum facientes). (2327. c.; Mih. 209.)

Búcsúkkal üzérkednek azok, akik valamely anyagi értékért (aliquod pretium) búcsúkat engedélyeznek vagy hirdetnek vagy közzétételnek, vagy akik búcsúkkal ellátott tárgyakat magasabb árért adnak el; nem számít az, hogy ezt az anyagi hasznot valamely jámbor célra akarják fordítani.

Akik költött búcsúkkal (ex indulgentiis fictis) üzérkednek, valószínűleg (non videntur) nem esnek e büntetés alá. (Aertn.-Dam. II. n. 1061.)

2. Akik szabadkőműves vagy hasonló társula-

tokba lépnek, amelyek az Egyház vagy a törvényes világi hatalom (potestates) ellen áskálódnak. (2335. c.)

E fenyíték sujtja az anarkistákat, kommunistákat, nihilistákat, fenianokat. Viszont a szociáldemokraták valószínűleg nem esnek ezen kiközösítésbe; a tudatos szociáldemokraták inkább a hitehagyókra és az eretnekekre megállapított büntetést vonják magukra. (Mih. 209. Nold. De Poen. 74.)

Aki jóhiszeműleg lépett be az ilyen, cenzúra alatt tiltott társulatba és mihelyt e tilalomról tudomást szerez, nem esik kiközösítésbe, ha igen nagy rossz (ad efficienda gravissima mala) elkerülése céljából megmarad a társulatban mindaddig, míg nagy nehézség nélkül (absque gravi incommodo) azt el nem hagyhatja.

A Szentszék, mikor hatalmat ad ilyen tiltott társaságok tagjainak feloldozására, a következő feltételeket szokta kikötni:

a) hogy az illető lépjen ki a tiltott társaságból és szakítson meg minden érintkezést annak tagjaival. Ha nagy nehézség nélkül (absque gravi incommodo) ez azonnal nem lehetséges, az egyszerű érintkezést (materialis communicatio) a botrány és saját lelki kárának elhárítása miatt közben, átmenetileg meg kell engedni (permittenda) vagyis a tényleges (formalis) kilépést elhalaszthatja, a tagsági díjat (taxa) továbbra is fizetheti, sőt igen fontos okból (ex gravissima causa) a tiltott társulat ülésein is megjelenhetnek, míg a nagy kár veszélye meg nem szüntethető; (S. Offic. 1896. jan. 18.; id. Noldin, De poen. eccl. n. 76.)

b) hogy a társulatra vonatkozó könyveket, kéziratokat, jelvényeket, ha ilyenek vannak nála,

juttassa a gyóntató kezéhez, hogy az minél előbb kellő óvatossággal (caute) beküldje az Ordináriushoz vagy a S. Officiumhoz, vagy ha fontos okok így kívánják, legalább elégeesse azokat;

c) hogy a bűnök nagyságához mért súlyos, üdvös elégtételt végezzen gyakori gyónással összekötve; és teljesítse mindazt, amit jog szerint teljesítenie kell (S. Offic. 1883. márc. 7. id. Aertn.-Dam. II. n. 1058.): igyekezzék a botrányt lehetőleg elhárítani, a kárt jóvátenni stb.;

d) ígérje meg, hogy az egyházi személyeket és szerzeteseket, kikről tudja, hogy a titkos társulat tagjai, feljeleníti az Ordináriusnak vagy a S. Officiumnak. (Cf. 2336. c. 2. §.)

Azok a társulatok, amelyek tagjaiktól feltétlen titoktartást kívánnak és titkos vezéreiknek esküvel ígérek feltétlen engedelmességet, tiltott társulatok (sectae prohibitae), melyeket súlyos bűn terhe alatt kerülni kell, de ha nem törnek az Egyház vagy a törvényes hatalom ellen, azokat nem sújtja a kiközösítés. (S. Offic. 1850. aug. 21. id. Aertn.-Dam. II. n. 1057.; 1870. jan. 12.; 1884. máj. 10. id. Noldin, De poen. eccl. n. 74.) Ilyenek pl. az Odd. Fellows, The Sons of Temperance, The Knights of Pythias nevű amerikai társulatok. (Aertn.-Dam. II. n. 1057.)

Az egyháziak és szerzetesek, kik tagjai volnának ilyen szektáknak, az említett kánoni büntetésen kívül még a következő különleges büntetéssel sújtatnak: felfüggesztés a javadalomtól, hivataltól, méltóságtól, nyugdíjtól, vagy egyházi tisztségüktől, ha ilyennel rendelkeznek, vagy megfosztás; a szerzeteseknél a hivataltól és az aktív szavazati jogtól való megfosztás és szabályaik szerint más büntetések. Ezen kívül az ilyen egyháziakat és szerzeteseket (kik szabadkőműves

és hasonló társulatoknak tagjai) fel kell jelen-
teni a S. Offic. kongregációjának. (2336. c. 1. és
2. §.)

3. Akik kellő felhatalmazás nélkül feloldozást
adni merészelnék a pápának egészen különös módon
(specialissime) és különös módon (speciali modo)
fenntartott kiközösítések alól. (2338. c. 1.)

A beszámíthatóság minden csökkenése, tehát
a vastag tudatlanság is kiment e büntetés alól.

Ha a gyóntató a fenntartást nem ismerve a
gyónót feloldozza, a cenzúráról való feloldozás
érvényes, ha a cenzúra különös módon van fenn-
tartva, de érvénytelen, ha az apost. Szentszék-
nek egészen különös módon (specialissime) vagy
ab homine fenntartott cenzúráról van szó. (2247.
c. 3. §.)

4. Akik a kerülendő kiközösítettnek segítyt
vagy támogatást nyújtanak abban a vétségben,
amely miatt kiközösítettet. (2338. c. 2.)

5. Egyháziak (clerici), kik a kerülendő kiközö-
sítettrel tudva és önként vallási ténykedésekben
résztvesznek és őket vallási ténykedésekhez bo-
csátják, pl. a templom igazgatója, aki a kerülendő
kiközösítettet misézni engedi. (2338. c. 2.)

A beszámíthatóság minden csökkenése ki-
ment e büntetés alól, mely csak azon egyháziakra
vonatkozik, kik *tudatosan* és *önként*, tehát nem
erőszak vagy félelem hatása alatt cselekesznek.
(2229. c. 2. §.)

6. Aki a Szentszék engedélye nélkül világi
bírótság elé idéz (saját megyéspüspökén kívül)
bármely, még címzetes püspököt, kiváltságos apátot
vagy prépostot (nullius apátot vagy prelátust) vagy
a pápai jogú (Scherm. 20. o.) (a pápától jóváhagyott

vagy megdicsért) szerzetesrendek főbb elöljáróját. (2341. c.)

A nagyobb szerzetes-elöljárók (superiores majores): a szerzetes apát, az általános rendfőnök (supremus religionis moderator), a tartományi főnök, valamint ezek helyettesei és azok, kik a tartományi rendfőnök jogaival rendelkeznek. (488. c. 8.)

7. Az apáca-klauzúrát megsértők, bármely rendűek, rangúak vagy neműek legyenek, azáltal, hogy engedély nélkül bemennek az apácák kolostoraiba, valamint azok is, akik őket bevezetik vagy beeresztik. (2342. c.)

8. Mindazon nők, akik a férfiszerzetesek klauzúráját megsértik, valamint a rendi elöljárók és bárki más, akik *bármely korú nőt* bevezetnek vagy beeresztenek. (2342. c. 2.)

Bevezetik vagy beeresztik (introducentes vel admittentes): mindazok, kik a szerzetházba való belépésnek fizikailag vagy erkölcsileg okai, pl. az ajtót kinyitják, a belépésre felszólítják, azt tanácsolják, arra buzdítanak; kik a klauzúra őrzésére vannak hivatva, mint az elöljárónők és kapusok (praepositae et janitores). Azt azonban mindezeknek tudniok kell, hogy akiket bevezetnek vagy beengednek, azoknak nincs törvényes engedélyük a belépésre; továbbá, hogy olyanokat vezessenek vagy engedjenek be, kik a klauzúra megsértésével cenzúrába esnek; tehát azok, akik eszük használatával még nem bíró gyermekeket vagy örülteket vezetnek be, a kiközösítéstől valószínűleg mentesek maradnak, de nem azok, akik serdületlen korúakat (infantes) vezetnek be. (2230. c.; Aertn.-Dam. II. n. 1059.)

9. Mindazon apácák, akik engedély nélkül ki-

mennek a kolostorból. Kivétetik (601. c.) a fenyegető életveszély, pl. nagy tűzvész, lepra-betegség, ragályos betegség (epidemia), ellenséges támadás. (2342. c. 3.) Ha van idő rá, a helyi főpásztornak kell a veszélyt bejelenteni és az ő véleménye alapján szabad csak elhagyni a kolostort. (601. c.)

A cenzúra a pápai klauzúra megsértésére vonatkozik. A közjog szerint (600. c.) az apácák (moniales) klauzúráján bemehetnek: 1. a helyi Ordinárius vagy a szerzétes elöljáró vagy megbízottjuk, mikor a zárda hivatalos vizsgálata ezt szükségessé teszi, de ilyenkor legalább egy korosabb egyházi személyt vagy szerzetest vigyenek magukkal kíséretül;

2. a gyóntató vagy helyettese debitis caute-
lis, mikor a betegeknek a szentségeket szolgál-
tatja ki vagy a haldoklóknak segítségére van;

3. a fejedelmi személyek, ezek neje kísé-
rűkkel, úgyszintén a bíborosok; ezeken kívül

4. a főnöknő megfelelő óvatosság mellett megengedheti a belépést az orvosoknak és más-
soknak is, kiknek munkájára szükség van, a helyi Ordináriustól azonban előbb — legalább állandó (habitualis) — engedélyt kell kérni; ha a dolog sürgős és nincs idő engedélykérésre, ez jog szerint feltételezhető.

Másoknak, hogy a zárdába bemehessenek, a Szentszék engedélyére van szükségük. Ha egyháziak (clerici) sértik meg a női zárdák klauzúráját, a kiközösítésen kívül bűnösségük nagysága szerint az Ordinárius által meghatározandó hosszabb-rövidebb időre felfüggesztetnek. (2342. c. 1.) Szerzetesek, kik nőt eresztenek be a férfi-zárdába, ezenkívül megfosztatnak esetleges hivataluktól (officio), valamint aktív és passzív szavazati joguktól. (2342. c. 2.)

10. Akik egyházi javakat (kivéve a Szent-székét) bitorolnak és saját céljaikra fordítanak vagy megakadályozzák, hogy ezek jövedelmeit azok élvezzék, akiket jogszerint megillet. (2346. c.)

Az ilyenek mindaddig kiközösítve maradnak, míg az illető javakat teljesen vissza nem térítik vagy az akadályt el nem távolítják és a római pápától feloldozást nem nyertek.

Ha a visszatérítés lehetetlen, a gyóntató terjessze az ügyet a püspök elé, ki az apost. Szentszéktől könnyen kiegészítést eszközölhet ki (Gennari, Cons. Moral. Consc. 1. sq.). Halál-veszélyben, mikor az idő hiánya miatt nem lehet a püspökhöz fordulni, elegendő, ha a gyóntatónak a gyónó komolyan megígéri, hogy a visszatérítést teljesíti felgyógyulása után, ha ez lehetséges, vagy pedig örököseit kötelezi a visszatérítésre. (Aertn.-Dam. II. n. 1064.)

Az egyházi javak a legtágabb értelemben veendőek.

Nemcsak a világiakra, hanem az egyházi személyekre is áll e büntetés, akik az egyházi javakat *bitorolják*.

A tolvajok és rablók azonban nem esnek e kiközösítésbe (S. Offic. 1870. márc. 9.), úgyszintén azok sem, akik egyházi javakat a bitorlóktól vásároltak vagy más, magában véve törvényes jogcímen (ajándékozás, örökség, hagyomány stb.) megszerezték. (Nold. De poen. eccl. n. 81.; S. Offic. 1894. júl. 8.) Egyesek szerint ezeket is sújtja a cenzúra. (Aertn.-Dam. II. n. 1064.)

Tekintettel a *praesumpserit* ígére, e cenzúra alól kiment a csökkentett beszámíthatóság. Aki tehát nem tudja, hogy egyházi javakat bitorol, nem esik kiközösítésbe.

11. A párbajt vívók, a kihívók, a kihívást el-

fogadók, valamint bármily módon segítők és közreműködők, úgyszintén a párbajt szándékosan, tudatosan nézők (de industria spectantes). (Mih. 210.) Kik a párbajozókat jelenlétükkel ingerlik, továbbá mindazok, akik azt megengedik vagy amennyiben tőlük függ, nem tiltják el, bármely méltóságban legyenek is. (2351. c.)

Mindegy, hogy ünnepélyes vagy egyszerű-e a párbaj. Az is mindegy, vajjon végzetes kimenetelű-e (életre-halálra) vagy csak első vérre, sebesülésre irányul-e a párbaj.

A német diák-menzúrák is a kiközösítéssel büntetett párbaj fogalma alá tartoznak. (S. Congr. Conc. 1925 jan. 13.; id. Aertn.-Dam. I. n. 587.)

Kiközösítésbe esnek tehát:

a) maguk a *párbajozók*, a párbajra mást *kihívók*, ha az illető nem is fogadja el a kihívást; a *kihívást elfogadók*, ha a párbaj tényleg nem is következik be; ha a kihívás és annak elfogadása nem azzal a szándékkal történik, hogy a párbajt meg is vívják, hanem csak színlelve, hogy elhárítsák maguktól a gyávaság vádját, a kiközösítés nem következik be;

aki a kihívást nagy félelem hatása alatt fogadta el, nem menekül a cenzúrától;

b) mindazok, akik a *párbajhoz segédkezet nyújtanak*, akik azt elrendelik (mandantes), arra tanácsot adnak, ha ez a parancs vagy tanács tényleg befolyással van a párbajozókra és a párbaj bekövetkezik; akik a párbajnál mint segédek szerepelnek, de csak akkor, ha a párbaj megtörténik; ilyenek, akik a párbajra helyet adnak; akik a rendőrséget gátolják a párbaj megakadályozásában; akik a párbajozókat elkísérik, hogy őket bátorítsák; akik a kihívó levelet írják vagy a másik félnek kézbesítik; az orvosok, kik előzetes

megegyezés folytán (ex conducto) a párbajnál közreműködnek, sőt a gyóntató is, ki a párbajozókkal történt megegyezésből (ex conducto) a párbaj színhelyének közelében tartózkodik, hogy a párbajozók szolgálatára álljon, ha esetleg súlyos sebesülés történik. Nincs tiltva, hogy az orvos vagy a pap a párbaj színhelyének közelében (tehát nem a párbaj színhelyén) legyen nem előzetes megegyezés folytán (ex conducto), hanem saját elhatározásából, hogy ha szükség lesz rá, a párbajozóknak segítségére lehessen. (Mutz 160.)

Nem esnek kiközösítésbe azok, akik csak távolról (remote) működnek közre a párbajhoz, mint a vívómesterek, kik a vívást tanítják vagy akik nekik fegyvert adnak el vagy kölcsönöznek, feltéve, hogy ezt foglalkozásuknál fogva különbség nélkül mindenkinek megteszik; kik a párbajozókat a párbaj színhelyére szállítják (aurigae, kocsisok, sofförök); továbbá azok, kik kizárólag azért vállalják a segédek szerepét, hogy a feleket kibékítsék vagy az életre-halálra szóló párbajt az első vérre beszüntessék.

c) A *nézők*, kik egyenesen azzal a szándékkal mennek a párbaj színhelyére (de industria spectantes), hogy jelenlétükkel a párbajozókat bátorítsák, nagyobb küzdelemre biztassák. Tehát nem esnek kiközösítésbe, kik véletlenül arra járnak, hol a párbaj történik és kíváncsiságból nézik a párbaj lefolyását vagy nagyon távolról vagy rejtett helyről szemlélik vagy azért vannak jelen, hogy a párbajt megakadályozzák.

d) Azokon, kik a párbajt megengedik vagy nem tiltják meg, nem magán személyek, hanem akár polgári akár katonai személyek értendők, kik a párbajt vagy pozitíve megengedik vagy bár megtehetnék, nem akadályozzák meg, mint

a fejedelmek területükön vagy a hadvezérek (duces): legfőbb katonai parancsnokok katonák közt. (Mih. 211.)

Mindenesetre csak azon világi és katonai hatóságok esnek ezen büntetés alá, akiknek tényleg van hatalmuk a párbajt megakadályozni vagy meg nem engedni és ezt mégsem teszik. Magán személyeket ezen büntetés nem ér.

A párbajozókat és segédeiket a kiközösítésen kívül ipso facto jogi becstelenséggel bünteti az Egyház. (2351. c. 2.) Akik a párbaj színhelyén vagy a párbajban kapott sebesülés következtében halnak meg, nem részesülhetnek egyházi temetésben, hacsak haláluk előtt a bűnbánat némi jelét nem adták. (1240. c. 1. §. 4.)

A b), c), d) alatt felsoroltak csak akkor esnek kiközösítésbe, ha a párbaj tényleg bekövetkezett. (Aertn.-Dam. I. n. 587.)

Az egyes esetekben mindig meg kell vizsgálni, hogy fennforog-e a súlyos sebesülés veszélye, következőleg a súlyos bűn. Verumtamen si non sit periculum, nisi levis vulneris, non erit censendum hujusmodi duellum (veniale quatenus duellum) prohibitum sub excommunicatione, quae requirit culpam gravem. (Cf. Lehmkuhl I. 582. ad 3., Mutz 159. o.)

12. Nagyobb rendű egyháziak, ünnepélyes fogadalmat tett szerzetesek és apácák, ha házasságot kötni merészelnék és mindazok, kik velük házasságra lépnek. (2388. c. 1. §.)

13. Akik bármely egyházi hivatal, javadalom vagy méltóság körül szimóniát követnek el. (2392. c.)

14. A káptalani helynök és bárki más, aki a püspöki Kúria aktáit meghamisítja, eltünteti, elrejtí vagy megváltoztatja. (2405. c.)

14. §. A püspöknek fenntartott kiközösítések.

A püspöknek (Ordinárius Cf. 2. §.) fenntartott kiközösítésbe esnek:

1. Azok a katolikusok, kik a következő négy bűn valamelyikét elkövetik (2319. c.):

a) akik nemkatolikus lelkész előtt kötnek házasságot az 1063. c. tilalma ellenére;

b) akik házasságra lépnek azon kifejezett vagy hallgatólagos megegyezéssel, hogy összes gyermekeik vagy egyik-másika nemkatolikus vallásban fog neveltetni;

c) akik tudatosan (scienter) gyermekeiket nemkatolikus lelkész által kereszteltetik meg;

d) azon szülők vagy szülő-helyettesek (pl. gyámok), kik tudatosan gyermekeiket nemkatolikus vallásban neveltetik.

Ad a) A kiközösítés alá esnek azok is, kik katolikus templomban is megkötik a házasságot, de vagy ez előtt vagy ez után a nemkatolikus lelkész mint az akatolikus vallás (sacris addictum) lelkésze előtt is megjelennek személyesen vagy meghatalmazott útján házassággkötés céljából. (1063. c.) Ha tehát az akatolikus lelkész előtt mint polgári tisztviselő előtt (pl. anyakönyvvezető) jelennek meg a polgári kötés céljából, akkor nem esnek kiközösítés alá.

Ad b) Nem a megegyezéskor, hanem a házasságnak ilyen megegyezéssel történt megkötésekor következik be a kiközösítés. Hallgatólagos megegyezés volna, ha a katolikus fél arra kötelezné magát, hogy nemkatolikus házastársának minden kívánságát (placita) teljesíti a gyermekek nevelésére vonatkozólag.

Ad c) Nem számít, hogy a szülők biztosan tudják-e, hogy a keresztség érvényes. Az ilyen

keresztséget ugyanis az akatolikus felekezethez való tartozásnak tekintik és ha az akatolikus vallás szertartása szerint történt, igazi közösködés a hamis vallás gyakorlatában.

Ad d) A kiközösítés nem következik be, ha a gyermeket olyan iskolába adják nevelés céljából, amelyben nem tanítanak vallást, de a kiközösítés bekövetkezéséhez szükséges, hogy ez az iskola az akatolikus vallásban való nevelés céljából létesült. *Scienter*: tehát a beszámíthatóság minden csökkenése kiment. (Aertn.-Dam. II. n. 1068.)

A b) és d) pont nemcsak a vegyes vallású, hanem a tisztán katolikus szülőkre is vonatkozik.

A b), c), d) pontok alatt említettek ezenkívül az eretnekség gyanújába is esnek. (2319. c. 2. §.)

Mivel a bűntény a legtöbb esetben nyilvános, tehát a kiközösítés *in foro externo* is beáll, először tehát *in foro externo* kell megadni a feloldozást. Ha a gyónó nem akarná magát alávetni az *in foro externo* adandó feloldozásnak, ki kell kérni a püspök utasítását.

Ha a gyónónak ezen vétke jelenlegi tartózkodási helyén teljesen ismeretlen és előreláthatólag nem is fog kitudódni vagy már teljesen feladásba ment, akkor a *forum externum* mellőzésével az egész ügyet a gyóntatószékben lehet elintézni.

Az a) és b) pontnál az *ignorantia crassa* és *affectata* nem ment fel a büntetés alól, míg a c) és d) pontnál csak az *affectata* nem, sőt a c) és d) pontnál a beszámíthatóság minden csökkenése felment a büntetés alól. (Mih. 212.)

2. Aki tetteleg bántalmaz a püspöknél ala-

csonyabb rendű egyházi férfiút vagy bármely férfi- vagy nő-szerzetest.

E cenzúrárt — a többitől eltérőleg — tág értelemben kell magyarázni, mert az egyházi rendnek adott kedvezményről van benne szó.

Azok a személyek, akiknek tettelegesen bántalmazása a püspököknek fenntartott kiközösítéssel van sújtva, a következők:

a) mindazon egyházi személyek, kik már felvették a hajkoronát és akik a kánoni kiváltságtól nincsenek megfosztva, tehát a kiközösített, felüggesztett, (személyes) egyházi tilalom alatt levők, sőt még a letett (depositi) (2303. c. 1. §.) papok is, de nem terjed ki e kiváltság azokra, kik egyszersmindenkorra meg vannak fosztva az egyházi ruha viselésének jogától (Cf. 2304.), még kevésbé a lefokozott (degradatio) (2305. c.) és a világi állapotba (ad statum laicalem) törvényszerűen visszahelyezett vagy visszatért egyháziakra.

b) Az összes férfi- és női szerzetesek, ezeknek ujonc és laikus testvérei, továbbá Szent Ferenc és Szent Domonkos III. rendjének tagjai, valamint az oblátusok, ha a rend öltönyét viselik és kolostorban laknak és a püspök által jóváhagyott kongregációk tagjai. (Mih. 213.)

Szükséges, hogy a tettelegesen bántalmazás súlyosan bűnös legyen és hogy a bántalmazó tudja, hogy papot, szerzetest bántalmaz és hogy a tettelegességet sértő szándékkal kövesse el. A bántalmazás lehet *testi sértés* (laesio corporis) pl. gyilkosság, megsebesítés, megverés, üldözés; — a szabadságtól való megfosztás (laesio libertatis) pl. bebörtönzés, őrizetben tartás, még magán helyen is; — a *méltóság megsértése* (laesio honoris) pl. bármily módon alkalmazott erőszak,

az egyházi személy ruhájának letépeése, leköpeése, beszennyezése stb.

Nem szükséges, hogy a tettleges bántalmazás magában véve is súlyos legyen, csak az szükséges, hogy az egyháziaknak kijáró tiszteletet az emberek felfogása szerint súlyosan sértse.

A közreműködők, akik a bántalomra utasítást, tanácsot adnak vagy azt helyeslik (mandantes, consulentes, ratihabentes), csak akkor esnek kiközösítésbe, ha a bántalmazás az ő közreműködésük nélkül nem történt volna meg. (2231. c.; 2209. c. 1—7. §.)

Nem esik kiközösítésbe az, aki jogos önvédelemből bántalmazza az egyházi személyt vagy javítás céljából jogos büntetésül bebörtönzi; aki nem tudja, hogy akit bántalmaz, egyházi személy; aki súlyos bűn nélkül bántalmaz, pl. aki hirtelen haragjában vagy tréfából üti meg az egyházi személyt.

A püspök, ha indokoltnak látja, egyéb büntetéssel is sujthatja a bűnöst. (Cf. 2343. c. 4. §.)

3. Aki hamis ereklyéket készít vagy tudva árusít, szétozst, a hívek tiszteletére kitesz. (2326. c.)

4. Akik a magzatelhajtás bűnét követik el, az anyát sem véve ki, ha az elhajtás tényleg bekövetkezett (procurantes abortum, matre non excepta, effectu secuto). (2350. c. 1. §.)

A kiközösítés bekövetkezéséhez szükséges, a) hogy igazi magzatelhajtás történjék; b) hogy a magzatelhajtás szándékosan idéztezzék elő, a terhesség hetedik hónapja előtt; — c) hogy az elhajtás tényleg bekövetkezzék.

Nem esik tehát kiközösítésbe: aki a fogamzás megakadályozására tesz valamit, még a co-pula után is; — aki bizonyosan tudja, hogy az

elvetélt dolog nem magzat, vagy hogy már az anya méhében elhalt magzatot hajt el, ha nem is tudta, hogy holt magzatot hajt el; — aki a terhesség hetedik hónapja után idézi elő a magzatelhajítást, mert ez már nem magzatelhajítás, hanem a szülés siettetése (*acceleratio partus*), amely súlyos okból meg van engedve, mert a hét hónapnál idősebb magzat már életben maradhat; — az orvos, aki a *craniotomia* néven ismert műtétet végez, mert ez nem magzatelhajítás, hanem magzatzagolás.

Az új jog szerint nem számít az, hogy a foetus animatus vagy inanimatus (fiúnál 40., leánynál 80. nap a fogamzástól számítva), vagyis még alakatlan vagy már emberi alakkal bírt-e, mert a mai felfogás szerint a lélek a fogamzással egyidejűleg egyesül a magzattal, tehát minden élő magzat lélekkel is bír (animatus). (Mih. 214. o.)

Szükséges, hogy a magzatelhajítás szándékosan — akár személyesen, akár más által — erre alkalmas cselekedettel idéztessék elő. Nem esik tehát kiközösítésbe: aki a másállapotban levő nőt haragból, gyűlöletből vagy más okból, ha talán súlyosan bűnös módon is, megüti, megrúgja úgy, hogy ennek következménye magzatelhajítás lesz, még ha ezt előrelátta is, de nem akarta.

Az új jog kifejezetten kimondja, hogy a magzatelhajító anyja is kiközösítésbe esik. Valószínű azonban, hogy ha az anya súlyos megfélemlítés hatása alatt követte el e bűnt, nem esik kiközösítésbe.

A magzatelhajításnál fizikailag vagy erkölcsileg (utasítással, tanáccsal) közreműködők csak akkor esnek e kiközösítésbe, ha a bűntény az ő

közreműködésük nélkül nem következett volna be.

A magzatelhajtásnál *fizikailag* működnek közre, akik a magzatelhajtást testi bántalmakkal (rúgással, ütéssel, veréssel) vagy nagy megijesztéssel és más ilyen cselekedettel vagy az elhajtás előidézésére alkalmas itallal; — *erkölcsileg* működnek közre, akik a magzatelhajtásra alkalmas cselekedeteket parancsolnak, akár a másállapotban levő nőnek, akár harmadik személynek.

Ha közreműködésük csak könnyebbé tette a magzatelhajtást, nincsenek kiközösítve. (2231. c. coll. 2209. c. 1—4. §. Mutz 162. o. Nold. n. 92.)

Nem következik be a kiközösítés, ha a magzatelhajtás megtörtént ugyan, de nem az alkalmazott eszköz folytán vagy nem bizonyos, hogy az alkalmazott eszköz idézte elő a magzatelhajtást.

A kiközösítés valószínűleg nem következik be, ha a bűnös, mielőtt a magzatelhajtás tényleg bekövetkeznék, megbánja bűnét, mert akkor, mikor a magzatelhajtás megtörténik, már nem makacs. A cenzúra ugyanis csak effectu secuto következik be és csak a makacsra vonatkozik. (H. A. n. 7. — Aertn.-Dam. II. n. 1073. — Nold. n. 92.)

Ha a magzatelhajtásban egyházi személy bűnös, a kiközösítésen kívül a letevés (depositio) büntetésével sujtandó. (2350. c.)

A magzatelhajtók, ha az elhajtás tényleg bekövetkezett és az összes közreműködők bűntényből származó szabályszerűtlenségbe esnek (irregulares ex delicto).

5. Az a szerzetes, ki aposztatál a religione, ha

rendje laikális vagy nem exempt; különben a rendi előljárónak van a kiközösítés fenntartva. (2385. c.)

A szerzettől való elpártolás (apostasia a religione) abban áll, hogy az örökös (ünnepélyes vagy egyszerű) fogadalmas szerzetes a szerzet-házat vagy törvénytelenül hagyja el azzal a szándékkal, hogy többé nem tér vissza vagy törvénytelenen hagyja el a házat, de nem tér vissza azzal a szándékkal, hogy a szerzetesi engedelmesség alól kivonja magát. (644. c. 1. §.)

A gonosz szándék jogilag vélelmeztetik, ha a szerzetes egy hónapon belül sem vissza nem tér, sem visszatérési szándékát nem közli előljárójával. (U. o. 2. §.)

Habár az ideiglenes fogadalmas is elkövet-heti az elpártolás bűnét Isten előtt, mégis egyház-jogilag csak az örökös fogadalmasok bünténye tekintetik elpártolásnak és jár ennek jogi következményeivel.

A ház elhagyása történhetik törvényesen vagy törvénytelenül, de egyremegy, vajjon nyíltan vagy titokban, szerzetesi öltönyben vagy más ruházatban hagyja-e el az illető a házat. A háznak törvényes elhagyása esetén a hónapot attól a naptól kell számítani, melyen az illetőnek vissza kellett volna térnie, de nem tette meg. Megszakítást jelent, ha a szerzetes, akár személyesen, akár írásbelileg (levél, sürgöny útján) érintkezést keresett szerzetével.

Ha megvolt ugyan gonosz szándéka az elpártolásra, de azt senkivel sem közölte és 30 napon belül visszatér és előljárói rendelkezésére áll, vagy pedig ha akaratán kívül álló akadályok miatt addig nem tud visszatérni, mégis visszatérési szándékát közli előljáróival, akkor nem elpártoló, és ennek büntetését sem vonja magára,

hanem csak szökevény. — A szökevény csak akkor esik kiközösítésbe, ha egy hónapon belül sem vissza nem tért, sem előljárójának nem jelentette be visszatérési szándékát. (Aertn.-Dam.. II. n. 1071.)

Szökevény (fugitivus) az, aki előljárói engedély nélkül azzal a szándékkal hagyja el a szerzetházat, hogy szerzetébe ismét visszatér (644. c. 3. §.); esetleg nem akar ugyan előbbi házába visszatérni, de mégis saját szerzetébe. Aki egy hónapnál tovább van távol jogtalanul, az már szökevénynek tekinthető. Ha ellenben csak néhány órára hagyja el valaki kolostorát törvénytelenül, pl. éjjel kiszökik és utána ismét visszatér, az vétkezik ugyan az engedelmesség ellen, de nem szökevény.

Ezt a bűntényt a közösen ugyan, de fogadalom nélkül élő papi társulatok tagjai is elkövethetik (C. P. 1918 jún. 23.), és még inkább az ideiglenes professzusok, de az ujoncok nem. (Schermann 309. sk.)

6. Egyszerű örök fogadalmat tett szerzetesek, ha házasságot — hacsak polgárit is — kötni merészelnék (2388. c. 2. §.), valamint azok, kik ilyennel házasságot kötnek.

*

A pápának és a püspököknek fenntartott és az előzőkben ismertetett kiközösítéseken kívül vannak még senkinek fenn nem tartott kiközösítések, továbbá a kiközösítéseken kívül a cenzúrákhoz tartozik a felfüggesztés (suspensio) és az egyházi tilalom (interdictum) is. Mivel azonban a gyakorlatban ritkán fordulnak elő és a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásánál alig okoznak nehézséget, azért ezek felsorolását itt mellőzzük.

15. §. A bűnök és cenzúrák fenntartásának megszűnése.

Mikor szűnik meg a) a bűnök fenntartása és b) a cenzúra fenntartása?

Úgy a bűn, mint a fenyíték fenntartása feloldozással szűnik meg.

1. Feloldozás a fenntartott bűnök alól.

a) A fenntartott bűn alól rendes hatalommal (potestate ordinaria) feloldozhat: 1. maga a fenntartó; 2. a lelkiismeret forumán az ő előljárója; — átruházott hatalommal (potestate delegata) az, aki a jogtól vagy az előbb említettektől erre felhatalmazást kapott.

1. *In periculo mortis* megszűnik minden fenntartás, tehát bármely módon fenntartott minden bűntől feloldozhat minden pap. Bővebben l. a 16. oldalon.

2. *Halálveszélyen kívül* az egyszerű gyóntató nem oldozhat fel a fenntartott bűnöktől; tehát a gyónót az előljáróhoz vagy felhatalmazottjához kell küldeni vagy felhatalmazást kérni a feloldozásra. Ha az előljáró ezt a felhatalmazást megtagadja, akkor a fenntartás megszűnik, (900. c. 2.) és e bűntől minden gyóntató feloldozhat.

Egyébként jelenleg tudtunkkal nincsenek fenntartott bűnök az egyházmegyékben. A szombathelyi egyházmegyére vonatkozólag ezt a SD. 179. §. egyenesen kijelenti.

A püspököknek fenntartott esetek alól feloldozhatnak, kik erre akár a jogtól, akár a püspöktől felhatalmazással bírnak. A jogtól vannak felhatalmazva: a) a bíboros és a bíborostól vagy püspöktől (még hacsak címzetes, tituláris püspök

is) a maga és hozzátartozói (familiares) részére gyóntatóul kiválasztott pap ezek gyóntatásánál (in istis confessionibus excipiendis);

b) a gyóntató kanonok (canonicus poenitentarius) potestate ordinaria; (899. c. 2. §.; 401. c. 1. §.)

c) egész húsvéti időben a plébánosok és mindazok, kiket a jog plébánosoknak tekint (Cf. 9.); az nem szükséges, hogy a gyónás a húsvéti parancs teljesítése céljából történjék, hanem csak a jog vagy a püspök által megállapított húsvéti időben végeztessék;

d) a misszionáriusok, mikor a népnek miszsiót tartanak (899. c. 3. §.); ez a felhatalmazás kiterjeszthető a lelkigyakorlatokra is, melyek a missziókkal egyenlőknek tekinthetők. (Cf. Veermersch, Theol. Mor. III. n. 471.; id. Aertn.-Dam. II. n. 396.)

2. A püspök köteles ezt a felhatalmazást megadni: a) nem ugyan általában mindenkinek (899. c. 1. §.), hanem olyan — mind világi, mind szerzetes — gyóntatóknak, kikről joggal feltehető, hogy ezzel a felhatalmazással okosan, a lelkek javára fognak élni;

b) állandóan (habitualiter) meg kell adniok e felhatalmazást a vidéki espereseknek azzal a felhatalmazással, — legalábbis a püspöki székhelytől távolabb lakóknak — hogy azt esetről-esetre subdelegálhatják kerületük papjainak, mikor sürgősebb esetben e célból hozzájuk fordulnak. (899. c. 2. §.)

*

Ártatlan papnak állítólagos sollicitatio miatt az egyházi bíróságnál történt feljelentésének bűne mint bűn is — ratione sui — a pápának van fenn tartva. (894. c.) E bűn alól feloldozhat:

1. minden bíboros, mindenütt és mindenkit, mindkét nembeli szerzeteseket is; (239. c. 1. §. 1.)

2. az a pap, kit a bíboros vagy püspök — ha csak címzetes is — a maga és hozzátartozói részére gyóntatóul választott ezen személyek gyóntatásánál (in istis confessionibus excipiendis). (239. c. 1. §. 2.; 349. c. 1. §. 1.)

*

A szerzetes-elöljáró (praelato) által fenntartott bűnök alól feloldozhatnak:

1. minden bíboros és az a pap, kit a bíboros vagy a püspök a maga és hozzátartozói részére gyóntatóul választott, ha a hozzátartozók közt szerzetes is van; (239. és 349. c.)

2. az egyes exempt klerikális rendházak részére kirendelt gyóntató, akinek ezt a felhatalmazást a delegációnál meg kell adni; (518. c. 1. §.)

3. a helyi Ordinárius által felhatalmazott gyóntatók. (519. c.)

Annak a gyónónak feloldozása, ki fenntartott bűnt jóhiszeműleg egyszerű gyóntatónak gyónik meg, vagy erről megfeledkezik, ha más bűnt is gyónt, érvényes, de ha tévedését megtudja, köteles meggyónni fenntartott bűnét felhatalmazott gyóntatónak. (Aertn.-Dam. II. n. 397.)

Minden fenntartás megszűnik:

a) ha olyan beteg gyónik, ki nem mehet ki a házból, valamint ha a jegyesek házasságkötés céljából gyónnak; ha az eljegyzés még nem is volt meg;

b) ha az elöljáró valamely adott esetben megtagadja a felhatalmazást a feloldozásra vagy ha a gyóntató ítélete szerint a gyónó nagy hátránya, kellemetlensége vagy a gyónási pecsét

megsértésének veszélye nélkül nem kérhet felhatalmazást a feloldozásra;

A gyónóra kellemetlen, hátrányos volna pl. ha nagy nehézséggel járna, hogy visszatérjen ugyanazon gyóntatóhoz vagy más, felhatalmazott gyóntatóhoz forduljon; ha miséznie kellene (*necessitas celebrandi*); ha a szentáldozás elmulasztásával jóhírnevét veszélyeztetné (*periculum infamiae*). A gyónási pecsét megsértésének veszélye forogna fenn, ha pl. a gyóntatónak néhány növendék meggyóntatása után a nevelőintézetben (szemináriumban) az intézet előjárójától kellene felhatalmazást kérnie a feloldozásra, aki könnyen gyaníthatná, hogy a néhány növendék közül melyik gyónt fenntartott bűnt.

c) A fenntartó területén kívül még akkor is, ha a gyónó azért megy ki a fenntartó területéről, hogy könnyebben megkapja a feloldozást (*in fraudem legis*). (900. c. 1—3.) E kánon alapján a plébános egyházmegyéjén kívül, pl. zarándoklat alkalmával híveit feloldozhatja az egyházmegyéjében fenntartott esetek alól. (Aertn.-Dam. II. n. 392.—3.)

16. §. II. A cenzúrák alól való feloldozás.

Általános szabályok:

1. Aki valamely fenntartott cenzúrába esett, az csak törvényes feloldozás által szabadulhat meg attól. (2248. c. 1. §.; 2236. c. 1. §.)

2. Aki olyan cenzúrába esett, mely akadályozza a szentségek felvételét (kiközösítés, *interdictum personale*), bűneitől csak akkor oldozható fel, ha előzetesen a cenzúra alól már feloldozást nyert. (2250. c. 2. §.) Ha olyan cenzúrába esett, mely a szentségek felvételét nem akadályozza (fel-

függesztés), a cenzúra megmaradása mellett feloldozható bűneitől, ha megszünteti makacsságát (2248. c. 2. §.; 2250. c. 1. §.), vagyis ha őszintén megbánja eljárását (mellyel a cenzúrárt magára vonta), az okozott kárt, az esetleg okozott botrányt jóváteszi vagy legalábbis őszintén jóvá akarja tenni. (2242. c. 3. §.) Tehát feloldozható a bűntől, mely miatt a felfüggesztés kimondatott, a nélkül, hogy a felfüggesztéstől fel volna oldozva.

3. A külső forumon (in foro externo) adott feloldozás a belső, lelkiismereti forumon is érvényes, de nem megfordítva.

De aki a belső forumon feloldozást nyert, a külső forumon, külső életében, cselekedeteiben is úgy viselkedhetik, mint aki már nincs cenzúrában, (szentségekhez járulhat) mindaddig, míg ebből botrány nem származik, vagy az egyházi felsőbbtség óvást nem emel ellene (2251. c.) és nem kívánja, hogy a cenzúráról in foro externo is megszerezze a feloldozást. Ez esetben a bűn alól bármely gyóntató feloldozhatja. (Anler, Comes 91. o. 4.)

4. Ha a gyóntató valakit a fenntartott cenzúra nemismerése miatt oldoz fel fenntartott cenzúráról, úgy a bűn, mint a cenzúra alól való feloldozás érvényes, kivéve, ha ab homine vagy a pápának egészen különös módon (specialissime) fenntartott cenzúráról van szó. (2247. c. 3. §.)

Censura ab homine reservata a püspök által valamely adott esetben kiszabott cenzúra.

Ugyanez áll, ha a felhatalmazott gyóntató a feloldozásnál nem gondol a fenntartott cenzúrára vagy ha a gyóntató, ki csak bizonyos meghatározott időre kapott felhatalmazást a fenntartott cenzúrák alól való feloldozásra, nem veszi észre, hogy a megállapított idő már lejárt. (207. c. 2. §.)

5. Többszörös cenzúra is fennforoghat (a cen-

zúrával sujtott ugyanazon bünt többször elköveti vagy több különféle bünt követ el, melyek cenzúra alatt vannak tiltva). A feloldozásra irányuló kérésnél valamennyi esetet fel kell sorolni. Ha azonban a megfelelő felhatalmazással bíró gyóntató, habár a gyónó csak egy esetet említ fel és ettől kér feloldozást, ha általában adta meg a feloldozást, a jóhiszeműleg (bona fide) elhallgatott esetekre is érvényes a feloldozás a pápának specialissime fenntartott cenzúrák, valamint a rosszhiszeműleg (mala fide) elhallgatott cenzúrák kivételével. (2249. c.)

6. A feloldozás formája: a *szenségi forumon* a rendes gyóntatásnál használt forma (Dnus noster Jesus Christus... te absolvo ab omni vinculo excom., suspens. et intered. in quantum possum et tu indiges); — a *külső forumon* ajánlatos a Ritualében e célra előírt formula megtartása.

NB. Excommunicatus vitandus csak az, aki a pápa személyét bántalmazza (2343. c. 1. §), vagy akit az apostoli Szentszék névszerint kiközösít és vitandusnak jelent ki. (2258. c. 2. §.)

7. A cenzúrától való feloldozás történhetik:
a) feltétlenül (absolute) vagy fontos okból feltételesen (sub conditione) pl. feloldozlak, ha egy hónapon belül jóváteszed az okozott kárt; (2239. c. 1. §.)

b) történhetik ad reincidentiam, vagyis a visszaesés büntetése alatt (sub poena reincidentiae) úgy, hogy ha a feltétel nem teljesül, a bűnös újra a cenzúrába esik; (2248. c. 3. §.)

c) a feloldozás adható óvatosságból (ad cautelam), ha nem tudjuk vagy kételkedünk, hogy valaki tényleg cenzúrába esett-e; — ilyen feloldozás a bűnöktől való feloldozást megelőző feloldozás az esetleges fenyegetőktől a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásánál;

d) adható bizonyos eredmény bekövetkezése céljából (ad effectum), hogy t. i. a cenzúra ne akadályozza bizonyos cselekedet hatását, pl. valamely javadalom elfogadásánál; más hatások tekintetében a cenzúra érvényben marad. (Aertn.-Dam. II. n. 992.)

17. §. Ki oldozhat fel a cenzúrák alól?

A fenntartott cenzúrák alól feloldozhat a fenntartó, ennek utódja és feljebbvalója, valamint minden pap, aki ezektől felhatalmazást nyert a feloldozásra (fenntartott bűnökkel kapcsolatos cenzúrák alól az, akinek a bűnök fenn vannak tartva), (Mutz 134.), tehát:

1. a) a pápa és a poenitentiarius major jure ordinario feloldozhat minden, a pápának, püspököknek és rendfőnököknek fenntartott cenzúráktól; úgyszintén mindenütt minden bíboros, kivéve a pápának specialissime fenntartott eseteket; (239. c. 1. §. 1.)

b) a püspök az egyházmegyéjében fenntartott, valamint a jog által a püspököknek fenntartott cenzúrák alól; (2319., 2326., 2343. c. 4. §.; 2350. c. 1. §.; 2388. c. 2. §.) — továbbá a pápának egyszerűen (simpliciter) fenntartott esetekben, ha azok titkosak. A püspökök rendszerint külön felhatalmazással bírnak a pápának fenntartott más esetekre vonatkozólag is.

2. A püspököknek fenntartott esetekben ipso jure feloldozhat az általános helynök és a káptalani helynök, a székesegyház és a társaskáptalani templomok canonicus poenitentiarius, de felhatalmazását nem delegálhatja (401. c. 1. §.), feloldozhatja az egyházmegyéje híveit az egyházmegyén kívül is.

Szintén ipso jure feloldozhatnak a püspököknek fenntartott cenzúráktól a plébánosok és mindazok,

kik a jogban plébánosokkal egyenlőknek tekintetnek (Cf. 9. old.) az egész húsvéti időben, a misszionáriusok a misszió tartama alatt, és pedig az Ordináriusnak bármily módon fenntartott esetekben. (899. c. 3. §.)

Minden püspöki és rendi fenntartás megszűnik. (Cf. 82. o.; Mutz 135.)

3. In periculo mortis (Cf. 51. o.) bármely pap bármely cenzúra alól in foro interno feloldozhat bármely jól disponált gyónót (882. c.), aki azonban a veszély elmúltával köteles felhatalmazott gyónatóhoz fordulni, különben visszaesik a cenzúrába, de csak a következő két esetben:

a) ha az ab homine hozott cenzúra alól oldoztatott fel, ahhoz, aki a cenzúráat kiszabta;

b) ha specialissimo modo fenntartott cenzúráról oldoztatott fel, egy hónapon belül köteles a S. Poenitentiáriához vagy külön felhatalmazással bíró gyónatóhoz fordulni.

A kérvényre érkező rendelkezéseket sub poena reincidentiae köteles teljesíteni vagy legalább az így feloldozott komolyan akarja teljesíteni. (2252. c.)

4. *Sürgős esetekben* (in casibus urgentioribus) minden gyónató (tehát már nem minden pap, mint a halálveszélyben, cf. 16.) a bűnbánat szentségének kiszolgáltatása közben (in foro sacramentali) feloldozhat minden, bármily módon fenntartott lat. sent. cenzúra alól (2254. c. 1. §.), de minden esetben köteleznie kell a gyónót, hogy utólag forduljon akár személyesen levélben (per epistolam), akár ha nagy nehézség nélkül lehetséges, a gyónató útján a Poenitentiáriához, és ennek rendelkezéseit meg kell tartania, különben visszaesik a cenzúrába.

A gyónó ezen recursus után is felkereshet olyan

gyóntatót, akinek van felhatalmazása a cenzúra alól való feloldozásra és ha ennél ismétli gyónását vagy legalább a cenzúrával sújtott bűnét meggyónja, és ez alól megfelelő elégtétellel feloldozást nyer, akkor nem köteles a recursusra később érkező feleletben megállapított poenitenciát elvégezni. (2254. c. 2. §.)

Ha a recursus erkölcsileg, nagy nehézség nélkül nem lehetséges, mert a gyónó erre nem képes, a gyóntató pedig, pl. misszionárius a gyóntás után távozik onnan és így a gyónót nem rendelheti vissza magához a felsőbb hatóság rendelkezéseinek közlése céljából, ilyen és hasonló esetekben megszűnik a recursus kötelezettsége, kivéve az absolutio complicitis esetét, amikor a nagy nehézség sem ment ki, mert a bűnös pap maga is rekurálhat a nélkül, hogy elárulná magát. A levelet ugyan saját neve aláírásával küldi el, mert feleletet kell kapnia, de a feljelentésben költött nevet (Titius, Titia) használ a bűnös (önmaga) megnevezésére.

Amikor azonban a gyónó fel van mentve a recursus kötelezettsége alól, a gyóntató megfelelő súlyos elégtétel kiszabása mellett köteles figyelmeztetni a gyónót mindarra, amit a jog előír (injunctis de jure injungendis) azzal, hogy ha az adott rendelkezéseket a gyónó a gyóntató által megállapított időn belül nem teljesíti, visszaesik a cenzúrába.

Ilyen, a gyónó által teljesítendő feltételek:

- a) hogy bűnét őszintén megbánja;
- b) hogy az okozott kárért megfelelő elégtételt adjon a kár megtérítésével, a rágalom visszavonásával, bocsánatkéréssel vagy ha ezt az elégtételt most nem teheti meg, legalább komolyan ígérje meg, hogy azt teljesíteni fogja,

mihelyt teheti, hacsak a sértett fél el nem engedi vagy ha a gyónó az elégtételre teljesen képtelen;

c) hogy az okozott botrányt jóvátegye úgy, ahogyan azt a gyóntató legjobb belátása szerint megállapítja.

Ezen feltételek elfogadása mellett a gyónó makacssága (contumacia) megszűntnek tekintendő (2242. c. 3. §.) és a feloldozás nem tagadható meg tőle. A gyóntató a súlyos szentségi elégtételen kívül a bűn nagyságához mérten más elégtételt vagy megfelelő vindicativ büntetést is kiszabhat rá. (2248. c. 2. §.)

5. Az egyházi törvénykönyv által a püspöknek fenntartott cenzúráktól csak püspöki felhatalmazással lehet feloldozni, kivéve a sürgős szükség esetét. (2254. c.)

A szombathelyi egyházmegyében azonban feloldozhatnak a püspöknek fenntartott cenzúrák alól (Stat. Dioec. Sabar. 179. §.): a kanonokok, kerületi esperesek, szentszéki bírák, lelkipásztorkodással foglalkozó szerzetesházak főnökei. Feloldozhat továbbá az a gyóntató, akinél a bűnbánó húsvéti gyónást végez; missziók alkalmával minden gyóntató; házasságkötés előtt a jegyeseket gyóntató pap; aki olyan betegeket, kik a házból kimenni nem tudnak vagy szülés előtt állókat gyóntat. Ez a feloldozás mindkét forum-ban érvényes. (2251. c.)

6. A senkinek fenn nem tartott cenzúrák alól feloldozhat minden gyóntató a bűnbánat szentségének kiszolgáltatása közben, ha a gyónó megbánja bűnét. (2253. c. 1.)

18. §. Gyakorlati eljárás a recursusnál.

(Seiter, 59. o.)

Ha a fenntartott cenzúráktól való feloldozásnál a felettes hatósághoz rekurálni kell, hogy a gyónó részére megfelelő utasításokat kapjunk (ut mandata ejus accipiat), a gyóntató következőkép járjon el:

1. a gyóntató mindenekelőtt pontosan állapítsa meg, hogy a gyónó tényleg beleesett-e a cenzúrába, vagyis: a) hogy megvoltak-e úgy a bűn, mint a bűnös részéről azok a feltételek, melyek szükségesek a cenzúra bekövetkezéséhez (l. 10. §.); b) nincs-e a bűnös részéről subjective (alanyilag) kimentő ok, mint a törvénynek és főleg a büntetésnek nem-ismerése.

A világiak éppen a büntetés nem-ismerése miatt ritkán esnek cenzúrába, mert nem kötelesek az egyházi büntető törvényeket ismerni; ha csak más alkalommal hasonló esetben már nem voltak figyelmeztetve. Másként áll a dolog az egyháziakkal (clerici), kik hivataluknál (állásuknál) fogva kötelesek ismerni a cenzúrákat; ezeknek nem-ismerése náluk könnyen ignorantia crassa vagy éppen affectata, amely nem ment ki a büntetés alól.

2. Ha a vizsgálatból az tűnik ki, hogy a gyónó bizonyosan magára vonta a cenzúrát, akkor a gyóntató gondolja meg, hogy nincs-e felhatalmazása a feloldozásra valamely jogcímen akár a közjog, akár az egyházmegyei rendelkezések (Cf. SD. 179. §.), akár személyes felhatalmazás — delegatio — alapján.

a) Ha a feloldozást megadhatja a recursus kötelezettsége nélkül, megfelelő intés és oktatás után megfelelő elégtételt adjon fel a gyónónak.

b) Ha csak a recursus kötelezettsége mellett adhatja meg a feloldozást, akkor erről oktassa ki a gyónót. A gyakorlatban legtöbbször a gyónatónak kell vállalkoznia a recursus elintézésére, ami természetesen csak a gyónási pecsét legszigorúbb megtartásával történhetik. A felterjesztésben a gyónó valódi neve helyett költött nevet kell használni. (*Recursus-minta a Függlékben.*)

c) Ha a feloldozást nem adhatja meg, akkor a gyónót könnyen megközelíthető felhatalmazott gyóntatóhoz kell küldenie vagy későbbi, meghatározott időre vissza kell magához rendelnie, hogy időközben a szükséges felhatalmazást a Poenitentiáriától vagy az Ordináriustól magának megszerezhesse.

Az Ordinárius illetékes a felhatalmazás megadására: a) a neki fenntartott cenzúrákra; b) a pápának egyszerűen (simpliciter) fenntartott cenzúrákra, ha az eset titkos (2237. c. 2. §.); c) külön felhatalmazás alapján a pápának* specialissime fenntartott cenzúrákra szintén, ha az eset titkos. Általában a pápának fenntartott eseteknél is leghelyesebb az Ordináriushoz fordulni, ha ez a gyónási pecsét megsértése nélkül lehetséges, hogy a recursust közvetítse.

III. FEJEZET.

A GYÓNTATÓ TULAJDONSÁGAI.

(Aertn.-Dam. II. n. 431—435.; 291. Praxis Conf.)

Hogy a gyóntató a bűnbánat szentségét a saját és gyónóinak lelki üdvösségére eredményesen szolgáltatassa ki, szükséges, hogy: I. a hittudományban, főleg az erkölcsstanban megfelelő jártassággal, II. lelkipásztori okossággal rendelkezzen és III. példás életet éljen.

19. §. A gyóntató főbb tulajdonságai.

I. A gyóntató súlyos bűn terhe alatt köteles kellő jártasságot szerezni az erkölcsstanban, mert különben súlyos tévedés veszélyének teszi ki magát és gyónóinak nagy kárt okozhat. Legalábbis szükséges az erkölcsstannak általános (közepes) ismerete (*scientia mediocris*) úgy, hogy a gyakorlatban előforduló eseteket meg tudja oldani, a ritkábban előforduló és nehezebb esetekben legalább bővebb tanulmányozás és mások tanácsának igénybevételevel tudjon dönteni. (Praxis Conf.)

A gyóntató — hármassal tisztének megfelelően — mint *tanító* ismerje úgy saját kötelességeit, hogy a bűnbánat szentségét szabályszerűen szolgáltatassa ki, mint a gyónóival szemben teljesítendő kötelességeit: mire kell a gyónókat kioktatni, vagyis, mit engedjen meg, mit tiltson meg nekik és mire kötelezze őket; — mint *bíró* köteles tudni, hogy az általában előforduló bűnök közül melyek a halálos, melyek a bocsánatos bűnök legalább tárgyuknál fogva; a bűnök fajtát,

számát, a gyónásban szükségkép bevallandó körülményeit; milyen készség, dispositio kell a gyónóban, hogy feloldozható legyen; mikor következik be a visszatérítés kötelezettsége; melyek a fenntartott esetek, a gyakrabban előforduló cenzúrák stb.; — mint orvos köteles ismerni a bűn ellen előírandó orvosságokat, hogy a gyónó a multban elkövetett bűneit orvosolja és azokat a jövőben elkerülje.

Az erkölcsstani kérdéseknek mindenesetre nagyobb ismerete szükséges azoknak a gyóntatóknak, kik nagyobb városokban működnek, ahol inkább előfordulnak rendkívüli, nehezebb esetek, mint akiknek egyszerű falusi emberek a gyónóik. Mivel a régen tanultak lassankint elmosódnak emlékezetünkben, azért minden gyóntató minél gyakrabban foglalkozzék az erkölcsstani kérdések tanulmányozásával, különben a gyóntatásnál súlyos tévedésekbe eshetik (Gury n. 609.; id. Aertn.-Dam. II. n. 432.), és szívlelje meg Szent Alfonz figyelmeztetését (Praxis confess. n. 628.; id. Aertn.-Dam. II. n. 432.): „Qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facile sibi suadeant, quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis... Moralis... scientia non solum valde necessaria... sed etiam est valde difficilis tum, quia generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum et artium, tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas, tum quia ex magna parte constat tot legibus positivis...”

II. *Lelkipásztori okosság, prudentia.* 1. A gyóntatónak leginkább szüksége van (lelkipásztori) okosságra, hogy az erkölcsi elveket helyesen tudja alkalmazni a gyakorlati életre, hogy így elkerül-

hesse a két szélsőséget: a túlzott szigorúságot és a túlzott engedékenységet (laxitas).

2. Okosnak kell lennie, hogy se a gyónónak, se magának, se a vallásnak kárt, se a híveknek botrányt ne okozzon, hanem a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásával a közjót előmozdítsa.

Tehát a *gyónóval szemben okosnak kell lennie*: a) a gyónó cselekedeteinek megítélésében, azok beszámíthatóságánál ne csak a cselekedet tárgyát tekintse, hanem annak kísérő körülményeire, a gyónó lelkiismeretére is legyen figyelemmel, amely gyakran megváltoztatja a bűnök fajtát, a bűnök súlyát;

b) a *kérdésnél*: hogy t. i. csak olyant kérdezzen, amit a gyónó állapota szerint valószínűleg elkövethetett; vigyázzon főleg az egyszerűbeknél, hogy ismeretlen bűnökre ne tanítsa meg őket, főleg nagyon óvatos legyen a 6. parancs tárgyánál, hogy ismeretlen bűnökre meg ne tanítsa őket vagy kísértést ne okozzon nekik kérdésével;

c) az *oktatásban*: mikor a gyónót figyelmezteti, kioktatja a szükséges tudnivalókra vagy meghagyja jóhiszeműségében, ha a gyónó java így kívánja.

1. A *megfelelő eszközök ajánlásánál*: törekedjék olyan eszközöket ajánlani, amelyek a bűnök okait megszüntetik.

2. Az *üdvös elégtétel kiszabásánál*, amely feleljen meg a bűnök minőségének, számának, főleg pedig a gyónó állapotának.

3. A *feloldozásnál*: hogy helyesen ítélje meg a gyónó dispoziációját vagy indispoziációját, méltó vagy méltatlan voltát a feloldozásra; a méltatlanokat igyekezzék disponálni, a feloldo-

zást megadni vagy elhalasztani a szerint, amint az a gyónó lelki javára válik.

4. *A tanácsadásban:* ha az eset nehéz, ne ítéljen elhamarkodottan (temere) és ha szükséges, kérjen időt a gyónótól, hogy a körülményeket tanulmányozhassa vagy tapasztaltabb gyónatótól tanácsot kérhessen.

5. *A követendő vélemények megválasztásánál,* ha valószínű vélemények állnak egymással szemben, azok közül azt válassza, amely a gyónót inkább távol tartja az alaki (formális) bűn veszélyétől; ilyenek rendszerint az enyhébb vélemények, viszont a tisztaság elleni bűnöknel néha hatásosabb a szigorúbb felfogás követése.

6. *A gyónási pecsét megtartásánál:* ebben a rendkívül fontos dologban óvakodjék a gyónási pecsét minden — akár közvetlen, akár közvetett — megsértésének veszélyétől; kétes esetben a biztosabbat válassza.

Önmagával szemben okosnak kell lennie:

1. a 6. parancs ellen elkövetett bűnök kivizsgálásánál: ne érdeklődjék aprólékos, nem szükséges részletek iránt, hogy magát vagy a gyónót ki ne tegye a kísértés veszélyének.

2. *In vitando aspectu* a nők, főleg fiatalabbak gyóntatásánál: tekintetét ne irányítsa rájuk és ha a gyóntatószéken nem volna rács (amely nélkül egyébként nőket csak szükség esetében szabad gyóntatni), (Cf. 910. c. 1. §.) zsebkendővel fedje el arcát.

3. *A nők gyóntatásánál óvatosan járjon el:* a felesleges beszélgetést szakítsa félbe; kerüljön minden bizalmasságot; ajándékokat ne fogadjon el tőlük; szükség nélkül ne látogassa meg őket otthonukban; főleg a fiatalabbakkal szemben legyen inkább tartózkodó, mint szíves (rigidus

sit potius, quam suavis). Mindezekre figyelemmel kell lennie, főleg a lelki életet élőkkel szemben (personis spiritualibus), kiknél fennforog a nagyobb ragaszkodás veszélye. (Aertn.-Dam. II. n. 434.)

III. *A példás élet* (bonitas vitae). Ezen nemcsak azt értjük, hogy a gyóntató kegyelem állapotában legyen, hanem azt is, hogy birtokában legyen mindazon erényeknek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy nagy feladatát eredményesen teljesíthesse. Ezek a főbb erények: a lelkek üdvössége iránti buzgóság, atyai szeretet, lelki erősség, igen nagy türelem és ragyogó lelki tisztaság.

1. *A lelkek szeretete* (zelus animarum): ne ijedjen meg a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásával kapcsolatos terhektől, nehézségektől, a gyónók nagy számától; ellenkezőleg, igyekezzék mindenkinek mindene lenni, személyválogatás nélkül, ne helyezze a gazdagokat a szegények elé, a jámborokat a bűnösök elé, nőket a férfiak elé stb.

2. *Atyai szeretet* töltse el szívét: szívesen fogadjon mindenkit, akár szegények, akár egyszerű tanulatlan emberek, akár bűnösök legyenek is, főleg a szerencsétlen, szájalomra méltó nagy bűnösöket. Kötelességének teljesítésében legyen szelíd és kegyes, megértő (benignus), és ha szigorúságot kell tanúsítania, ne legyen türelmetlen, haragos, fásult (taedium). Főleg ha a feloldozást el kell halasztania, járjon el nagy szelídséggel, nagy körültekintéssel.

Szent Alfonz figyelmezteti a gyóntatót: „Etiam si magnus esset poenitentium concursus, non acceleret plus quam oportet, ita ut pro audiendis plurium confessionibus deficiat vel

circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis praebere monita necessaria." (Praxis conf. n. 179.; id. Aertn.-Dam. II. n. 435.)

3. *Lelki erősség* (fortitudo): félénkségből vagy emberi tekintetből ne hanyagolja el tisztét; bárki, bármily méltóságban legyen is a gyónója, ha szükséges, kérdezze ki, intse, ha kell, feddje meg, üdvös (ha keserű is) eszközöket írjon elő; sürgesse a visszatérítés kötelezettségét, a közeli alkalmak kerülését, bármily kedvesek is ezek a gyónónak; legyen erős a feloldozás elhalasztásában, vagy ha kell, annak megtagadásában. Eljárásában az erélyt és szigorúságot mindig kapcsolja össze a szelidséggel.

4. *Igen nagy türelem* (maxima patientia): a türelmetlenség gyakran oka annak, hogy a gyónató nem tudja helyesen teljesíteni feladatát, megbántja gyónóit és könnyen a bűnök elhallgatására indítja.

5. *Ragyogó lelki tisztaság* (castitas eximia): főleg a nők gyóntatásánál vigyázzon, tartózkodjék a túlzott kedvességtől, minden szenvedélyes (érzelgős) szótól; óvatos és rövid legyen főleg a 6. parancs anyagára vonatkozó kérdéseiben; gyónáson kívül kerülje másnemű gyónóival a bizalmas érintkezést (familiaritas), amely nemcsak jóhírének, de erényeinek is árthat.

IV. FEJEZET.

A GYÓNTATÓ KÖTELESSÉGEI.

(Aertn.-Dam. II. n. 436. sk.)

A gyóntatónak vannak általános, minden gyónóval szemben és részletes, különleges, egyes gyónókkal szemben teljesítendő kötelességei. Itt a minden gyónóval szemben teljesítendő, általános kötelességeiről lesz szó, éspedig azokról, amelyeket a gyóntatónak 1. magában a gyóntatás közben és 2. a gyóntatás után kell teljesítenie.

1. Gyóntatás közben a gyóntatónak mint tanítónak, orvosnak és bírónak kötelessége gyónóit kikérdezni, tanítani, meginteni, a feloldozásra előkészíteni, disponálni.

20. §. A gyóntatónak mint tanítónak kötelességei.

A gyóntató *mint tanító* köteles gyónóit tanítani, ha t. i. nem ismerik azokat az igazságokat, amelyeknek ismerete szükséges az örök üdvösségre.

Ez a tudatlanság vonatkozhatik azokra, amelyek magának a bűnbánat szentségének érvényes vagy gyümölcsöző felvételéhez szükségesek; ilyenek az örök üdvösségre eszköz gyanánt szükséges hitigazságok, a kellő bánat és erősfogadás, vagy vonatkozhatik azokra a parancsolatokra, amelyeknek megtartása szükséges ahhoz, hogy keresztény életet éljünk, így a keresztény tan (vallás) ismerése, a bűnök súlyossága, a vissza-

térítés kötelessége, felebarátunk jogtalanul megsértett jóhírének visszaállítása, a közeli bűnalkalmak kerülése, az okozott botrány jóvátétele stb.

Részletes szabályok (principia specialia). 1. Ha a gyónó nélkülözi a bűnbánat szentségének érvényes vagy gyümölcsöző felvételéhez szükséges ismereteket, akkor mindig köteles kioktatni a gyónót, akár legyőzhető, akár elháríthatatlan a tudatlanság (ignorantia vincibilis sive invincibilis), mert a gyónató mint a szentség kiszolgáltatója köteles gondoskodni a szentség érvényes és gyümölcsöző kiszolgáltatásáról.

2. Ha a tudatlanság a keresztény élet parancsaira vonatkozik, mindig köteles a gyónót kioktatni, ha a tudatlanság elhárítható (ignor. vincibilis). Elhárítható a tudatlanság, ha a gyónató észreveszi, hogy a gyónó valamely kötelességéről annyira képtelkedik, hogy jóhiszeműségét már elvesztette, mert pl. e kötelezettségére vonatkozólag kérdést intéz a gyónatóhoz.

A kérdezőt köteles a gyónató kioktatni, ha — mint mondtuk — a tudatlanság megszüntethető. Néha helyénvaló, hogy a gyónató csak annyit feleljen, amennyit a gyónó kérdez, pl. ha a gyónó, ki tisztasági fogadalmat tett, azt kérdezi a gyónatótól, hogy köteles-e férjének megadni a házassági tartozást (debitum), a gyónató igenlő feleletet fog adni, hallgatván a nőnek ama kötelezettségéről, hogy neki nem szabad kérnie férjétől a debitumot.

3. Ha ez a tudatlanság legyőzhetetlen (ignor. invincibilis), a gyónató a gyónót kioktatja vagy jóhiszeműségében meghagyja a szerint, hogy remélhető-e a felvilágosítás eredménye vagy nem,

sőt esetleg kár származhatik belőle; hacsak a közjó vagy más nagy jó az ellenkezőjét nem kívánja. A gyónó lelki java kívánja, hogy az alaki bűn elkerültessék, ha esetleg az anyagi bűn meg is marad a tudatlanság miatt. Viszont a közjó előbbrevaló a gyónó magán javánál.

Ez általános szabályt kissé részletezzük.

1. Valahányszor remélhető, hogy a figyelmeztetésnek eredménye lesz, a gyónót rendszerint ki kell oktatni. Ha azonban a figyelmeztetésből a közre vagy másokra a gyónó javánál nagyobb kár származnék, a figyelmeztetés elhagyandó.

2. Ha a figyelmeztetés előreláthatólag nem lesz eredményes, sőt talán káros lesz, azt el kell hagyni és a gyónót jóhiszeműségében meg kell hagyni, hacsak a közjó vagy más nagyobb jó nem kívánja a figyelmeztetés megadását. A két rossz közül a kisebbiket kell megengedni, így az alaki bűn elkerülése céljából meg kell engedni az anyagi bűnt. Más részről a közjó eléje helyezendő a gyónó magán javának.

3. Ha kételkedünk, hogy a figyelmeztetés használ vagy kárral jár-e, különbséget kell tenni: ha a kétség alaptalan (dubium negativum), a figyelmeztetést meg kell tenni; ha a kétség alapos (dubium positivum), a figyelmeztetés rendszerint mellőzendő, mert inkább kell kerülni az alaki bűnt, mint az anyagit. Ha mégis feltehető, hogy a figyelmeztetés inkább használ, mint árt, akkor azt meg kell tenni.

E szabályok szerint tehát, pl. ha az asszony minden veszély nélkül értesíthető ugyan a házasság érvénytelenségéről, de a figyelmeztetés teljesítéséből botrány, becstelenség, perlekedés

vagy más nagy kellemetlenség veszélyétől kellene tartani, mint rendszerint megtörténik a férj részéről, a figyelmeztetést el kell hagyni; mellőzni kell a visszatérítésre vonatkozó figyelmeztetést, ha a gyóntató előrelátja, hogy a jóhiszeműben lévő gyónó nem fog engedelmeskedni, mert a figyelmeztetés ez esetben ártana a gyónónak a nélkül, hogy használna a hitelezőnek, és a gyóntatónak inkább kell kerülnie a gyónó lelki kárát, mint mások anyagi kárát;

ha kötendő házasságról van szó és a gyóntató a gyónásból tudja meg a fennforgó bontó akadályt, melyet a gyónó legyőzhetetlenül nem ismer, rendszerint köteles a gyónót figyelmeztetni és kötelezni arra, hogy a tervezett házasságról mondjon le vagy előzetesen szerezze meg a házassági akadálytól való felmentést. Rendszerint figyelmeztetni kell a gyónót, ha a természetjog elsődleges elveiből levont közvetlen következtetésekre vonatkozik tudatlansága, mert ez nem maradhat sokáig legyőzhetetlen és rendszerint káros a gyónóra.

Figyelmeztetni kell a bűnöst, ha oly körülmények közt van, hogy a figyelmeztetés elhagyása esetén (a gyóntató hallgatása esetén) bűnében megerősödnek mások botrányával: az emberek könnyen arra a véleményre jutnak, hogy nekik is szabad, amit olyanok tesznek, kik szentségekhez járulnak stb.

21. §. A gyóntatónak mint orvosnak kötelességei.

1. A gyóntatónak mint lelki orvosnak kötelessége gondoskodni arról, hogy a gyónó erősfogadása foganatos legyen, a jövőben is megmaradjon; meg-

felelő intéseket, esetleg dorgálásokat, fenytéseket alkalmazzon, alkalmas orvosságot írjon elő.

Ezért, ha a gyónó súlyos bűnt gyónt meg, meg kell kérdezni, hogy azt a bűnt korábban is el szokta-e követni; kivel (hajadon, asszony stb.) vétkezett, együtt lakik-e vele, csak így tudhatja meg, hogy szokásos vagy alkalmi bűnös-e, csak így adhat alkalmas utasításokat a szokás leküzdésére, az alkalom kerülésére. (Prax. Conf. n. 180.; id. Aertn.-Dam. II. n. 441.).

2. Ami a feddést (correctio) illeti, a gyóntató, ha szükségesnek látja, köteles erélyesen is figyelmeztetni főleg azokat a gyónókat, kik sok halálos bűnt gyóntak és ritkán járulnak a bűnbánat szentségéhez.

3. Hogy a bűnök ellen megfelelő orvosszereket írhasson elő, ismernie kell a betegség okát és súlyosságát. A betegségnek megfelelő elégtételi cselekményeket írjon elő, főleg olyanokat, melyek segítik a gyónót, hogy a kegyelem állapotában megmaradjon. Ilyen eszközök: az ima, az örök igazságok felett való elmélkedés, főleg a halálra való gondolás, a Bold. Szűz tisztelete, a közeli alkalmak kerülése, a szentségekhez való gyakori járulás.

22. §. A gyóntatónak mint bírónak kötelességei.

Miként minden bíró köteles megismerni az eléje terjesztett ügyet, megvizsgálni annak körülményeit, azután ítéletet hozni és megállapítani a büntetést vagy felmentést, úgy a gyóntató is köteles megismerni a gyónó bűneit, megvizsgálni a gyónó készségét, dispozióját, aztán a gyónót feloldozni vagy a feloldozást megtagadni és az elégtételt kiszabni.

1. A bűnöket megismeri a gyónás útján vagy

ha ez hiányos, kérdezés által. Ha a teljes gyónásból megismeri a bűnöket és a gyónó helyes készülségét (dispozícióját), nem kell kérdeznie, mert ilyenkor a kérdezés a gyónóra kellemetlen, terhes volna. De kérdezni kell, ha alaposan gyanítja, hogy a gyónás hiányos és a gyóntató nem tudja teljesíteni bírói és orvosi tisztjét. Kérdeznie kell azon bűnök után, melyekről joggal gyaníthatja, hogy a gyónó azokat elkövette, de tudatlanságból, feledékenységből vagy szégyenérzetből nem gyónta meg; kérdezősszel meg kell állapítani a gyónó körülményeit, hogy helyes tanácsot adhasson és megfelelő orvosságot írthasson elő.

A kérdezésben azonban — tekintettel a gyónó korára, állapotára és felfogó képességére — mértéket kell tartani, hogy a szentség terhessé ne váljék. Általában a gyóntató kérdezési kötelessége nem nagyobb, mint a gyónó lelkiismerete megvizsgálásának kötelessége, és elsősorban a gyónó köteles gondoskodni arról, hogy gyónása teljes legyen. Mivel pedig maga a gyónó, hogy a szentség terhessé ne váljék, csak közönséges lelkiismeretvizsgálatra (examen mediocre) köteles, tehát a gyóntató kérdezési kötelessége sem nagyobb.

Ha a felállított szabályt a gyakorlatra alkalmazzuk, azt kell mondanunk, hogy a gyóntató kérdezése legyen:

a) *mérsékelt* (moderatae); ezért csak azon bűnök után kérdezősködjék, amelyeket a gyónóhoz hasonló állapotú emberek gyakran szoktak elkövetni és amelyek közismertek; a kevésbé ismert bűnök után csak távolról kérdezősködjék úgy, hogy a gyónó, ha azokat elkövette, azokat bevallja, ha nem követte el, azokat meg ne ismerje (meg ne tanulja);

b) *óvatos* (discretae) főleg a tisztaság ellen

irányuló bűnöknél, különösen a nőknél, fiataloknál, gyermekeknél, hogy alkalmat ne adjon kíváncsi kérdezősködésre, ismeretlen bűnök megismerésére, továbbá, hogy a gyónót meg ne bántsa, magát, vagy a gyónót ki ne tegye a bűn veszélyének; (Cf. 888. can., Rit. Rom. tit. 3. cap. 1. n. 16.; id. Aertn.-Dam. II. n. 442.)

c) *megfelelő időben és helyen alkalmazott* (tempestivae); a gyónás előtt mellőzze a kérdéseket, csak ha a gyónó ismeretlen, kérdezze meg, hogy mikor gyónót utoljára, a felelet megkönnyíti a bűnök számának megállapítását. Ha a gyónó súlyos bűnt gyónik, kérdezze meg mindjárt annak számát, ha a gyónó nem említené, hányszor követte el kb. havonként, hetenként, naponként.

A gyónató köteles *meghallgatni és megérteni*, amennyire ez erkölcsileg lehetséges, a gyónónak összes bűneit, mert különben azok felett nem tud ítélni, tehát vétkezik, ha olyan gyónót oldoz fel, kinek valamely súlyos bűnét gondatlanságból nem értette meg.

Az érvényes feloldozáshoz elég, ha a bűnöket legalább homályosan (sub confusa ratione peccati) ismeri meg. A *megengedett* (licite) feloldozáshoz szükséges, hogy a meggyónót összes bűnökről megállapítsa, hogy azok halálos vagy bocsánatos bűnök-e; elég, ha ezt megtudja állapítani a gyakrabban előforduló bűnökről, a többi bűnök meghallgatása és megértése után a gyónót oldozza fel. (H. A. n. 104.)

Gyónás közben csak akkor intézzon kérdést a gyónóhoz, ha ez szükséges a gyónás jobb megértéséhez; ha a gyónó nem említi meg a súlyos bűnök számát és azok bevallandó körülményeit, helyesebb mindjárt megkérdezni a gyónót, mint

a kérdést a gyónás végére halasztani, mert vagy megfélemedezik erről a gyóntató, vagy a gyónónak ismételnie kell a súlyos bűnt, ami kellemetlen lehet rá nézve. Ha a gyónóval szemben erélyesebben kell fellépni, talán megfeddeni, ezt mindíg a gyónás végére halassza, mert különben könnyen visszariasztja a gyónót többi, talán még súlyosabb bűnének bevallásától.

Mint bírónak és orvosnak gyakran kell olyan kérdéseket is feltennie, amelyekből megtudja, hogy alkalmi vagy szokásos bűnös-e a gyónó, mert csak így tud olyan eszközöket előírni, amelyek a gyónó javulására vezetnek.

Ismeretlen gyónóknál, akikről feltehető, hogy álszégyenből egyes bűnöket elhallgattak, megkérdezi, hogy előző életükből nincs-e még valami mondanivalójuk, nem nyomja-e valami lelkiismeretüket... Ha igen, mondjanak el mindent őszintén. Ilymódon sok szentségtörő gyónást jóvátehetünk.

Helytelenül járnak el azok a gyóntatók, akik az egyszerű (rudes), kellően elő nem készült embereket azzal küldik el, hogy jobban készüljenek a gyónásra és azután jöjjenek vissza, mert az ilyenek a legritkább esetben jönnek vissza nagyobb készütséggel, mert erre nem képesek, sőt sokszor elhagyják a gyónást és megmaradnak bűneikben. Helyesebb, ha az ilyen egyszerű embereket — sorba véve a parancsolatokat — mindjárt megvizsgálja, főleg azokat, kik a vallási igazságokat nem ismerik vagy azelőtt valamit szégyenérzetből elhallgattak és érvénytelen gyónásaikat kell ismételniök.

Ha a gyóntató *kételkedik a gyónó őszinteségében* és e kétely alkalmas kérdések után is megmarad, a gyónót fel kell oldozni, ha egyéb-

ként a feloldozásra méltó az általánosan elfogadott szabály szerint: „In confessione credendum est confitenti et pro se et contra se”.

Ha a gyóntató *biztosan tudja*, hogy a gyónó elkövetett valamely súlyos bűnt, melyet nem vallott be, az a kérdés, hogy a gyóntató ezt *gyónáson kívül* tudja-e, és pedig *saját tapasztalásból* vagy *mások bemondásából* vagy pedig a *büntárs gyónásából*.

Ha *saját tapasztalásából* tudja, mert látta vagy hallotta a gyónó súlyos bűnét, nem oldozhatja fel, ha makacsul megmarad tagadása mellett, feltéve, hogy a gyóntató biztosan tudja, hogy a gyónó ezt a bűnét nem gyónta meg másik gyóntatónak; ha *mások jelentéséből* tudja és a gyónó megfelelő kérdések után is megmarad tagadása mellett, rendszerint fel kell oldozni, mert a gyónásban inkább kell hinni a gyónónak, mint másoknak, akik esetleg tévedtek; ha azonban a bejelentők tévedése ki van zárva és teljes hitelt érdemelnek, valamint az is bizonyos, hogy a gyónó másnál nem gyónt és nem is felejtette el bűnét, akkor nem szabad feloldozni, mert bizonyos, hogy a gyónó hazudik a gyónás teljessége ellen; az ilyen eset azonban igen ritkán szokott előfordulni.

Ha a gyóntató a *büntárs gyónásából* szerez tudomást a gyónó valamely súlyos, de elhallgatott bűnéről, akkor erre a bűnre vonatkozó kérdést directe nem szabad intézni hozzá a büntárs kifejezett engedélye nélkül vagy hacsak olyan bűnről nincs szó, amely bizonyos állapotú embereknel elő szokott fordulni, pl. a jegyesek közt illetlen érintések, rossz gondolatok; egyébként, hogy a gyónási pecsétet meg ne sértse, csak általános kérdéseket szabad intézni, pl. nem

bántja-e még valami lelkiismeretét. Hogy az ilyen gyónó feloldozható-e, e tekintetben eltérők a nézetek. Az általánosabb vélemény szerint — némelyek szerint legalább feltételesen — fel kell oldozni, mert teljes bizonyosság alig szerezhető és mert különben megsértené a gyónási pecsétet, a csatolt feltétel elhárítja a szentség ellen való tiszteletlenséget.

Nem szabad a *büntárs nevét* kérdezni (888. c. 2.), mert ez sérti a felebarát jóhírét, a gyónási pecsét megsértésére vezethet és a híveket viszsza-
szatharthatja a gyónástól. Mindazonáltal, ha a gyóntatónak ez a gyónás teljességéhez szükséges, nemcsak szabad, de kötelessége is a bűn fajtát megváltoztató körülményekre vonatkozó kérdéseket feltenni, amelyekből esetleg megismeri a büntársat, pl. az a személy, akivel vékezett, nem elsőfokú verrokona-e, nem köti-e fogadalom az illetőt, nem cselédje-e, nem lakik-e vele együtt. Ha nagy rossz vagy súlyos botrány elhárításáról van szó, a gyóntató kötelezheti a gyónóját, hogy büntársát jelentse olyan valakinek, aki a rosszat megakadályozhatja.

2. A gyóntató köteles megvizsgálni a gyónó *dispozícióját* és ha ez nem volna meg, azt előidézni. A gyónó *dispozíciója* az igazi bánatban és erősfogadásban áll. Mivel ez belső dolog, csak bizonyos külső jelekből lehet megállapítani, ami nem könnyű dolog.

Szükséges, de egyúttal elegendő is e tekintetben a tágabb értelemben vett erkölcsi bizonyosság, vagyis a józan, okos és valószínű ítélet a gyónó *dispozíciójáról* és mert nincs alapos oka (*dubium positivum*) kételkedni a gyónó *indispozíciójáról*. Ha tehát e tekintetben nem merül fel alapos gyanú, a gyónó *kellőkép* disponáltnak vélelmezhető.

Már maga az önkéntes gyónás vagy a bánat és erősfogadás hangsúlyozása is rendes jele a dispoziciónak (Cath. Rom. qu. 51.; id. Aertn.-Dam. II. n. 446.), hacsak az ellenkezőt nem lehet alaposan vélelmezni, mert ez esetben már különös, rendkívüli jelnek kell fennforogni a dispozició mellett. Ezekről a visszaeső bűnösöknél lesz szó.

Ha a gyónó nincs kellőképp elkészülve, a gyónató köteles buzgó, atyai buzditással (a gyónót bánatra és erősfogadásra indítani) a gyónónak ezt a készséget megszerezni. E célból állítsa a gyónó elé a bűn rűtségét, a kárhozat veszélyét, a kegyelem erejét, Isten jóságát stb. Főleg a ritkábban gyónó egyszerű, tanulatlan (rudes) embereknel és a gyermekeknel van erre szükség, akik sokszor nem gondolnak a bánat és erősfogadás szükségességére.

3. *A feloldozás megadásának, elhalasztásának vagy megtagadásának kötelessége.* (Aertn.-Dam. II. n. 447—450.)

I. Az igazságosság (ex justitia) kívánja, hogy a feloldozást megadjuk mindazoknak, akik bűneiket szabályszerűen meggyónták és jól disponálva vannak. (886. c.) Ez a kötelezettség súlyos vagy bocsánatos bűn terhe alatt kötelez a szerint, amint a gyónó halálos vagy csak bocsánatos bünt gyónt.

II. *A feloldozást meg kell tagadni* azoktól, akik bizonyosan nincsenek disponálva, mert a szentséget méltatlannak kiszolgáltatni súlyos szentségtörés.

Bizonyosan méltatlanok (indispositi), kik a bánatnak semmi jelét sem adják, életük megjavítását nem ígérk meg, a visszaesés elkerülésére szolgáló eszközök használatát megtagadják, valamely súlyos kötelesség teljesítésétől vonakodnak, pl. nem akarják visszaadni az idegen jószágot, bár megtehetnék, nem akarják a közeli

alkalmat kerülni, a sértést megbocsátani, ellenségükkel kibékülni, a nyilvános botrányt megszüntetni stb. (Rit. Rom. tit. 3. cap. 1. n. 23.; id. Aertn.-Dam. II. n. 448.)

III. A feloldozást rendszerint el kell halasztani olyan gyónóknál, kiknek dispoziciója kétesnek látszik, mert a gyóntatónak kerülni kell mindazt, ami a szentséget az érvénytelenség veszélyének tenné ki.

Kétesnek lehet tekinteni az olyan gyónók dispoziációját, kik valamely súlyos kötelesség (alkalomkerülés, visszatérítés, kibékülés stb.) teljesítését megígérték és ígéretüket megfelelő ok nélkül nem tartották meg.

„Rendszerint el kell halasztani a feloldozást”; ha azonban fontos ok forog fenn, ilyen esetekben is meg kell adni a feloldozást, de csak *feltételesen* (sub conditione); ha tehát a feloldozás elhalasztásából nagyobb rossz származnék, mint jó, a gyónó java kívánja, hogy a feloldozást megadjuk, de csak feltételesen, hogy a szentséget az érvénytelenség veszélyének ki ne tegyük.

Feltételes feloldozásnak van helye mindazon esetekben, amelyekben ha nem adnánk feloldozást, a gyónó nagy lelki kárt szenvedne, ha pedig feltétel nélkül megadnók a feloldozást, a szentséggel szemben követnének el tiszteletlenséget.

Ilyen esetek a következők:

1. mikor a gyóntató kételkedik, hogy egyáltalán feloldozta-e vagy szabályszerűen (rite) oldozta-e fel a gyónót, ki halálos bünt gyónt;

2. ha kételkedik, hogy az illető gyónó valóban jelen van-e (sufficienter praesens) vagy a gyónó él-e még vagy már meghalt a feloldozáskor, pl. gyónás közben hal meg;

3. ha kétsége van a felől, hogy van-e elég

séges anyag a feloldozáshoz, ami előfordulhat fejletlen gyermekeknél, gyengeelméjűeknél, félbolondoknál, félig-meddig agyalágyult öregeknél; vagy ha feltételesen újra keresztelt felnőtt azonnal feloldozandó; vagy ha a gyónó csak kétes anyagot említ és előző életéből is csak tökéletlenségeket hoz fel (imperfectiones), amelyek nem érik el a bocsánatos bűn mértékét;

4. ha a gyóntatónak kétsége van a felől, hogy van-e joghatósága az illető gyónóval szemben és viszont, ha a gyónót nem oldozná fel, ez kénytelen volna hosszabb ideig a bűn állapotában megmaradni;

5. ha kétsége van a gyónó dispoziciója, bánata és erősfogadása felől és a feloldozás nem halasztható el. E címen feltételesen feloldozható: a) a haldokló, ki már elvesztette eszméletét és kétes, hogy akarja-e vagy kérte-e a szentséget, van-e bánata; b) a halálos bűnökbe visszaeső szokásos bűnös, ha halálveszélyben van vagy komolyan attól kell tartani, hogy nem jön vissza többé gyónni, jóllehet semmiféle rendkívüli jelét nem adta dispoziciónak; c) gyermekek és félbolondok, gyengeelméjűek, ha kételkedünk eszük elegendő használatáról vagy bánatukról, erősfogadásukról; ezek feltételesen feloldozhatók nemcsak halálveszélyben, hanem az egyházi parancs teljesítésénél is, főleg ha kétesen, nem bizonyosan halálos bünt gyóntak; (Aertn.-Dam. II. n. 334. c.) d) közeli alkalomban lévő vagy visszaeső jegyesek a házasságkötés előtt, melyet nem halaszthatnak el, de vegye rá őket a gyóntató, hogy a házasságkötés után hamarosan visszajöjjenek hozzá gyónni; e) azok, akik jó hírük veszélyeztetése vagy botrány nélkül nem halaszthatják el a szentáldozást és jóhiszeműleg

azt hiszik, hogy kétes dispoziójuk ellenére is szentáldozáshoz járulhatnak.

A feltételt nem kell szóval kimondani, elég, ha gondolunk rá.

Ha a feloldozás kétes, akkor ez a feltétel: *si non es absolutus*; minden más esetben: *si capax es*; ezt a feltételt alkalmazni még akkor is tanácsos, mikor a gyónó dispoziója kétes. Vannak ugyanis, kik azt tartják, hogy a szentség felvétele még a kétes dispozió ellenére is érvényes, bár hatástalan (*validum, sed informe*) és ezért újraeledhet; ez azonban nem következhetne be, ha a szentség kiszolgáltatása e feltétel alatt történnék: *si es dispositus*. (Aertn.-Dam. II. n. 334. nota.)

Általános szabály: A feloldozást meg kell adni, ha a gyónó képes és méltó; meg kell tagadni, ha a gyónó nem képes vagy nem méltó; el kell halasztani, ha a gyónó képessége és méltó volta kétes, szükség esetén pedig feltételesen fel kell oldozni. (Cf. Schüch, II. 356. o.)

Megtörténhetik azonban, hogy a gyóntató mint orvos még a jól disponált gyónó feloldozását is elhalaszthatja, sőt el kell halasztania, ha ezt a gyónó javulása szempontjából hasznosnak vagy szükségesnek tartja, mert ha a jól disponált gyónónak joga is van a feloldozásra, de nem *mindig* van joga arra, hogy *azonnal* feloldoztassék.

A feloldozás elhalasztása szükséges lehet:

a) mikor az a veszély forog fenn, hogy a gyónó, ha azonnal részesül feloldozásban, nem tartja meg ígéretét, erősfogadását, ami előfordulhat olyanoknál, akik visszatérésre, a bűnalkalom eltávolítására, feljelentésre, kibékülésre stb. vannak kötelezve;

b) *hasznos lehet*, hogy a gyónó a feloldozás elhalasztása miatt megrendülve annál jobban megismerje a bűn nagyságát és a javulás szükségességét és így nagyobb igyekezetet fejtessen ki életének megjobbításában.

Ellenben a feloldozás elhalasztása nem tanácsos, ha abból a gyónó jóhírnevének veszélye származnék. De akár meg kell tagadni, akár el kell halasztani a feloldozást, a gyóntató ennek okát szelíd szavakkal mindig magyarázza meg, hangsúlyozván, hogy ez lelki javára szolgál és javulásának biztosítása érdekében történik, egyúttal buzdítsa, hogy előírt kötelezettségének teljesítése után minél előbb jöjjön vissza.

Nem ellenkezik ez általános felfogással a 886. kánon rendelkezése, mely szerint: „Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda, nec differenda est.” Ez a kánon csak annyit akar mondani, hogy a gyóntató a gyónó beleegyezése nélkül nem halaszthatja el a feloldozást minden különbség nélkül, talán kísérletképen, hanem csak fontos és különös okból.

Ugyanazon gyónásban a feloldozás minden feltétel nélkül megismétlendő mindannyiszor, valahányszor a gyónó a feloldozás után új szükséges anyagot gyónik. Tehát: a) ha új súlyos bűnt gyónik meg; b) ha a meggyónt bűnnek nemét megváltoztató körülményt gyónik meg; c) ha a meggyónt súlyos bűnnek *tetemesen* nagyobb számát gyónja meg.

Ha a gyónó a feloldozás után új bocsánatos bűnöket gyónik meg, adható neki új feloldozás is, de ez nem szükséges, új feloldozás nélkül is elbocsátható. (Mihályfi, Az ember megszent. 135. old.)

Feloldozható-e a visszatérítés teljesítése előtt

az olyan gyónó, ki visszatérítésre van kötelezve?

Ha a gyóntató józanul azt gondolja, hogy a gyónó a feloldozás azonnali megadása esetén nem tartja meg ígéretét (versari in occasione proxima infringendi propositum), a feloldozást halassza el, ellenkező esetben adja meg, mert az első esetben a feloldozás elhalasztása erkölcsileg szükséges eszköz a gyónó megjavítására.

Ebből a szerzők azt a gyakorlati szabályt vezetik le, hogy egyszer-kétszer (néhányszor) feloldozható, ha a bánat jeleit adja és megvan erősfogadása, hogy minél előbb visszatérít. Szent Alfonz azonban azt a szabályt állítja fel, hogy rendszerint nem kell feloldozni, ha a visszatérítés a feloldozás előtt erkölcsileg lehetséges, mert a tapasztalat szerint az anyagiakhoz ragaszkodó emberek a feloldozás után igen ritkán teljesítik a visszatérítést. Másként kell azonban eljárni (a feloldozást meg kell adni), ha arra különleges ok van, pl. mert a visszatérítés valamely körülménynél fogva azonnal nem teljesíthető és a gyónó őszintén kész a visszatérítés megtételére, mielőtt az lehetséges. (H. A. tr. 10. n. 105. — Aertn.-Dam. II. n. 449. Qu. 2.)

23. §. A gyóntató kötelességgel a gyónás után.

A gyóntató a gyónás után köteles: 1. a gyóntás közben esetleg elkövetett hibákat jóvátenni és 2. a gyónási titkot megőrizni.

I. A gyóntás közben elkövetett hibák jóvátétele.

A hiba vonatkozhatik: 1. a szentség érvényességére, ha pl. feledékenységéből nem oldozta fel a gyónót, vagy feloldozott a nélkül, hogy joghatósága lett volna, vagy feloldozta gyónóját, bár ez nem volt

méltó arra; 2. a *gyónás teljességére* (ad integritatem confessionis), ha pl. nem kutatott a halálos bűnök száma vagy szükséges körülményei után; 3. a *gyónó kötelességeire*, ha pl. nem kötelezte a közeli bűnalkalom elhagyására vagy a köteles visszatérítésre vagy visszatérítésre kötelezte a gyónót, bár ez nem volt köteles arra.

Szabályok (principia):

1. *Ha a szentség érvényességére* vonatkozólag súlyosan bűnös módon követett el hibát és ebből a gyónóra nagy kár származik, a gyóntató köteles a hibát még nagy nehézség, nagy kellemetlenség árán is (etiam cum gravi incommodo) jóvátenni, mert a gyóntató a gyónás meghallgatása után ex officio et ex quasi contractu köteles a szentséget szabályszerűen (rite) és érvényesen kiszolgáltatni. Ha tehát e tekintetben súlyosan bűnös módon és a gyónó nagy kárával hibázik, köteles a hibát saját nagy kellemetlensége árán is jóvátenni.

Ha tehát a hiba elkövetése csak bocsánatos bűnnek számít és a gyónóra sem származik nagy kár, nem forog fenn a jóvátétel súlyos kötelessége, ha pl. a gyónó más papnál meggyónt vagy a szentáldozáshoz járult, mint ez rendszerint történni szokott vagy felvette az utolsó kenet szentségét, mert ily esetekben a gyónó elnyeri a kegyelmet. Ezért a gyakorlatban ritkán következik be a jóvátétel súlyos kötelessége. (Aertn.-Dam. II. n. 452.)

2. *A gyónás teljességére* vonatkozó hibákat később a gyónáson kívül nem köteles a gyóntató jóvátetni, ha a hibát mulasztással — negative — követte el, mert pl. nem tette fel a szükséges kérdéseket. A gyóntató csak a gyónásban köteles gondoskodni a gyónás teljességéről, tehát ha később a gyónó visz-

szatér hozzá gyónni. Ha azonban súlyosan bűnös módon, tevőlegesen — pozitíve — oka volt annak, hogy a gyónás nem volt teljes, akkor gyónáson kívül is köteles hibáját jóvátenni, figyelmeztetvén gyónóját — ennek engedélyével — a hibára, ha ez a gyónó megbotránkozása, vagy nagy kellemetlensége, megszégyenítése nélkül lehetséges.

3. A *gyónó kötelezettségére* vonatkozó hibát, melyből akár a gyónóra, akár harmadik személyre súlyos kár származik, a gyóntató nagy nehézség árán is (*cum gravi incommodo suo*) köteles jóvátenni, ha a gyónót súlyosan bűnös módon tevőlegesen — pozitíve — tévedésbe ejtette; mert tanácsával igazságtalan oka volt a kárnak. Ha a gyóntató nem súlyosan bűnös módon okozott kárt, akkor is köteles jóvátenni tévedését, de csak akkor, ha ez kis nehézséggel (*cum aliquo incommodo*) lehetséges, mert mindenki köteles, ha könnyen megteheti, megakadályozni azt, hogy cselekedetéből vagy mulasztásából másnak kára származzék.

Tévedését jóváteheti, ha a gyónót figyelmezteti kötelességére akár gyónás közben, ha hamarosan ismét jön hozzá gyónni, akár — a gyónó engedélyével — a gyónáson kívül is, ha hamarosan nem gyónik ismét.

A gyóntató tehát köteles visszatérítésre a *gyónóval szemben*, ha súlyosan bűnös módon visszatérítésre kötelezte, bár a gyónó erre nem volt köteles; — *harmadik személlyel szemben*: a) ha a gyónót súlyosan bűnös módon pozitíve felmentette a köteles visszatérítéstől és később tévedését nem vonta vissza vagy ha visszavonta is, de olyan időben, mikor a gyónó már nem tud vagy nem akar restituálni; — b) ha bűn nélkül mentette fel a gyónót a köteles visszatérítés alól és később, bár könnyen megtehetette volna, nem

vonta vissza tévedését. Nem köteles azonban visszatérítésre, ha hibáját — bár súlyosan bűnös módon is — azzal követte el, hogy a gyónót nem figyelmeztette visszatérítési kötelességére, ha csak hallgatását a gyónó eljárása tényleges helyeslésének nem tekinti.

Megjegyzés. A gyóntatásban elkövetett hibák jóvátétele a legtöbb esetben lehetetlen, mert a legtöbb esetben nincs a gyóntató abban a helyzetben, hogy a gyónóval találkozzék. A hibák jóvátétele a gyónáson kívül annyira nehéz és a gyónási pecsét miatt annyira veszélyes, hogy ez okból azt kell állítanunk, hogy a szentség lényegét nem érintő hibák jóvátételére a gyóntató a gyónáson kívül nincs kötelezve. Ha azonban a gyónó visszatér a gyóntatóhoz ismét gyónni, a gyóntatószékben köteles a gyóntató az akár pozitív, akár negatív elkövetett hibákat jóvátenni. (Mihályfi, Az emberek megszentelése 259. o.)

II. A gyónási titok megtartásának kötelezettsége.

A gyóntató a gyónásban hallottakról feltétlen titoktartásra van kötelezve, amelyet soha semmi körülmények közt sem szabad megsértenie. Ezért mondja az ETK. (889. c. 1.): „Sacramentale silentium inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius, ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodatur aliquatenus peccatorem.”

1. A gyónási pecsét megtartására kötelezi a gyóntatót a természeti, a tételes isteni és az egyházi törvény. A *természeti törvény*, az *igazságosság*, mert a ránk bízott titkot a hallgatólagoz szerződés alapján meg kell tartani; a *tételes isteni törvény*, amint ezt az Egyház hagyománya és állandó gyakorlata

bizonyítja és amint ez következik magának a szentségnek természetéből, ezt követeli a *vallás* erénye a szentség iránt tartozó köteles tisztelet és a szentség java miatt; — az *egyházi törvény*: a 889. c. 1., 1. fent.

2. A vallás erénye annyira kötelez a gyónási pecsét megtartására, hogy ennek közvetlen megsértése (*laesio directa*) mindig halálos bűn, sőt a közvetett (l. *indirecta*) is magában véve (*per se*) halálos bűn, de tárgyának csekélysége miatt lehet bocsánatos bűn.

3. A gyónási titoknak sem közvetlen, sem közvetett megsértése nem enged kivételt, hacsak arra a gyónó engedélyt nem ad. Erre mindig kötelez az isteni törvény a szentség tisztelete és java miatt. Tehát még életünk, becsületünk vagy mások életének megmentése céljából sem, még a gyónó halála után sem.

A gyónó engedélyének *kifejezettnak és teljesen szabadon adottnak* kell lennie, hogy azzal a gyóntató gyónáson kívül szabadon élhessen; nem elég tehát a feltételezett engedély, még akkor sem, ha annak felhasználása a gyónó javát szolgálná; nem elég a fenyegetésekkel vagy ismételt kérésekkel kieszközölt engedély. De ha a gyónó önként adta is meg az engedélyt arra, hogy a gyóntató a gyónásban hallottakról beszélhessen, vigyázzon, hogy az engedély határát túl ne lépje és hogy az engedéllyel élve botrányt ne okozzon, hogy mások a gyónási pecsét megsértéséről ne gyanúsíthassák.

4. A gyónási titok kötelessége *egyedül és kizárólag*, de *viszont minden szentségi gyónásból származik*, melyet valaki azért végez, hogy bűneit megválja és feloldozást nyerjen.

Nem származik tehát gyónási titoktartás: a színlelt vagy rossz célból (a gyóntató becsapása, kigúnyolása vagy elcsábítása stb.) végzett gyónásból; — nem származik olyan gyónásból, melyet valaki *tudatosan* olyan papnál végez, kinek nincs felhatalmazása a gyóntatásra; ha valaki feltárja lelki állapotát a gyóntató előtt, de csak tanácskérés céljából vagy más okból a nélkül, hogy tőle feloldozást kérne, ilyenkor csak a természetes titoktartás kötelez; ha valaki a gyónáson kívül mond valamit azzal a kijelentéssel, hogy ezt úgy vegye, mintha gyónásban mondta volna.

A gyónási pecsét tekintetében nem szabad követni a csak valószínű véleményt, mert abból a szentségre tiszteletlenség és kár, a gyónóra kellemetlenség, nehézség (gravamen) származhatik. Nem szabad ugyanis követni a valószínű véleményt, ha abból más biztos jogának megsértése származnék; márpedig a szentségnek bizonyos joga van arra, hogy ne tiszteletlenül és kárral szolgáltatassák ki, a gyónónak pedig szintén joga van arra, hogy gyónásából ne származzék rá kár, kellemetlenség (gravamen), tehát a biztosabb rész választandó, akár jogi kétségről (mikor a hittudósok vitatkoznak, hogy valami a gyónási pecsét alá esik-e vagy sem), akár ténybeli kétségről van szó (mikor erkölcsileg nem bizonyos, hogy a gyónásnak semmiféle kinyilvánítása, sem a gyónónak semmiféle nehézsége nem származik). (D. Annibale, III. 359. H. A. n. 164. Aertn.-Dam. II. n. 456.)

Mit feleljen a gyóntató, 1. ha valaki a gyónásban hallottakról kérdezősködik vagy 2. hogy megadta-e a feloldozást?

1. Azt válaszolja és ha kell, ezt esküvel is megerősítheti, hogy semmit sem tud, semmit sem

hallott, mert amit a gyónásból tud, azt senkivel sem közölheti (nullam habet scientiam communica-
bilem); ezért a bíróság előtt sem hallgatható
ki tanúnak olyan dologra vonatkozólag, amelyet
a gyónásból tud. (1757. c. 3. §. 2.)

2. Feleljen így. „Teljesítettem kötelessége-
met” vagy még helyesebben némi szemrehányás-
sal: „Helyénvalók az ilyen kérdezősködések?”
Hasonlókép, ha a gyónót nem oldozhatta fel és
az áldoztató pap azt kérdezi a gyóntatótól, hogy
gyónója áldozik-e, mondja azt, hogy „kérdezze
meg a gyónót, hogy akar-e áldozni”. (H. A. n.
148. lib. 3. n. 153.; id. Aertn.-Dam. II. n. 456.)

A gyónási pecsét alanya.

A gyónási titok megtartására köteles első-
sorban a gyóntató, — akár igazi, akár vélt gyón-
tató — továbbá a tolmács és mindazok, kik a gyónás
tárgyát (notitia confessionis) bármily módon meg-
tudták.

Köteles tehát a gyónási titoktartásra a gyón-
taton és tolmácson kívül: a) az egyházi előljáró,
kitől feloldozási hatalmat kértek a fenntartott
eset alól; b) a hittudós, akitől a gyóntató vala-
mely bonyolult esetben tanácsot kért; c) az, aki
akár véletlenül, akár szándékosan mások gyó-
nását meghallgatja és mindazok, kik ettől tudo-
mást szereztek a bűnről; d) mindazok, kik akár
szentségtörő módon, akár meggondolatlanul a
bűnt elmondották.

Nem köteles a gyónási titokra maga a gyónó
mindazokra vonatkozólag, amiket neki a gyón-
tató mondott, de kötelezi őt is a természetes
titoktartás mindazokra vonatkozólag, amiknek a
kinyilvánítása a gyóntatóra vagy a szentségre
kárral járna.

Az a hittudós, akitől a gyónó tanácsot kér más papnál végzett gyónására vonatkozólag, csak természetes titoktartásra van kötelezve, de a gyónási pecsét kötelezi, ha a nála végzendő gyónásra vonatkozólag kér tőle a gyónó tanácsot, mert ez esetben a tanácskéréssel mintegy megkezdődik a gyónás.

Csak természetes titoktartásra köteles, aki gyónócédulát talál és elolvassa a felírt bűnöket, mert a gyónócédula még nem gyónás, csak előkészület a gyónásra; fennforog azonban a gyónási pecsét, ha a gyónócédulát másnak gyónása közben olvassa el, vagy mikor azt a gyónó átadja a gyóntatónak gyónás céljából vagy ha azt a gyóntató a gyónás után a gyóntatószékben hagyta.

A gyónási pecsét anyaga (tárgya).

A gyónási pecsét mindarra kiterjed, aminek kinyilvánítása vagy felhasználása a gyónást gyűlöletessé vagy nehezzé tenné a hívekre.

Kiterjed tehát: 1. az összes — mind a halálos, mind a bocsánatos — *bűnökre*, akár igazi bűnök, akár csak a gyónó gondolta bűnöknek; kiterjed még a nyilvános bűnökre is, ha a gyónásból válnak ismeretessé;

2. a *bűntárs bűneire, a bűnök tárgyára és körülményeire*; nemcsak azon körülményekre, melyek szükségesek a bűn helyes bevallására, hanem azokra is, amelyeket a gyónó ilyeneknek tart, pl. ha a fiú azt gyónja, hogy gyűlöli atyját, mert házasságtörést követett el, az atya házasságtörése tárgya lesz a gyónási pecsétnek;

3. a *feloldozás megtagadására és a feladott elégtételre*, hacsak ez nem egészen jelentéktelen, amilyent egészen kis bűnökre szokás kiszabni;

4. a kísértésekre, mert kapcsolatosak a bűnnel, amennyiben a gyónó vagy kételkedik, hogy beleegyezett-e, vagy a gyóntató tanácsát kéri, mit kell tennie, hogy a kísértésnek ne engedjen.

Mindezek egyébként csak annyiban tárgya a gyónási pecsétnek, amennyiben azok kinyilvánításából vagy felhasználásából ismeretessé válnék a gyónó személye vagy kellemetlenség származnék rá. Egyébként maguknak a bűnöknek kinyilvánítása nem sérti a gyónási pecsétet, ha a gyónó nem válik ismeretessé és semmi nehézség sem származik rá.

A gyónó természetes (*testi*) fogyatkozásai csak akkor képezik a gyónási pecsét tárgyát, ha azokat a gyónásból tudjuk meg és a gyónóra nézve megszegyenítők (*defectus inhonorifici*), pl. hogy a gyónó tudatlan, nehézkes természetű (*molestus*), mert az ilyen fogyatkozások kinyilvánítása a gyónást gyűlöletessé tenné; nem képezik a gyónási pecsét tárgyát, ha a gyónó önkéntes vallomásából ismereteseek tekintet nélkül a bevallandó bűnökre vagy ha közismertek, pl. hogy a gyónó süket, hebegő.

A gyónó aggályos lelkiismerete (*scrupulositas*) a gyónási pecsét tárgyát képezi, ha annak kinyilvánítása a gyónóra nézve kellemetlen volna; sokan rossz néven veszik, ha aggályos lelkiismeretűeknek mondják őket; különben nem esik a gyónási pecsét alá, ha csak a gyengéd lelkiismeretet akarja jelenteni.

Magában a gyónásban elkövetett bűnök, pl. hogy a gyónó türelmetlen vagy kifakad a gyóntató ellen, magukban véve (*per se*) nem képezik a gyónási pecsét tárgyát, mert ezeket a gyónó nem gyónja; de esetleg (*per accidens*) ezekre is kiterjedhet a gyónási pecsét, mert fennforog-

hat a gyónási pecsét megsértésének a veszélye, mert arra lehet következtetni, hogy a gyóntató a gyónót vagy nem akarta feloldozni vagy súlyos bűne miatt erősebben megfedte.

A gyónó erénye és a kapott természetfeletti adományok rendszerint nem esnek a gyónási pecsét alá, ha azokat a gyónó, mint rendszerint történni szokott, azért mondja el, hogy lelki állapotát a gyóntató kellőképp megismerje; de a gyónási pecsét tárgyát képezik, ha azokat a gyónó valamely bűnének megmagyarázására mondja el, pl. hogy ezen és ezen jótétemény és kegyelem ellenére is hálátlan volt Isten iránt, mert ez esetben közvetve a gyónáshoz tartoznak.

A gyóntató a gyónó engedélyével *megintheti* (figyelmeztetheti) *a bűntársat*, mert a bűntárs bűne csak a gyónó akaratából tartandó titokban, ki azt meggyónta. (Aertn.-Dam. II. n. 461.; Quaest. 5.)

24. §. A gyónási pecsét megsértése.

I. A szorosabb értelemben vett gyónási pecsét *közvetlenül és közvetve* (directe és indirecte) sérthető meg. *Directe*: ha a gyónási pecsét tárgyát képező dolgot *egyenesen* kinyilvánítjuk, pl. Titius ezt és ezt a bűnt gyónta; *indirecte*: ha meggondolatlanul olyan valamit mondunk vagy teszünk, amiből az a veszély származik, hogy a gyónó ismeretessé válik vagy valami rosszról gyanúsítható vagy a gyónóra szégyen vagy más kellemetlenség (gravamen) származik. (889. 1. §.)

II. A tágabb értelemben vett gyónási pecsétet megsértjük, ha a gyónásban hallottakat a gyónó akarata, a származható kellemetlenség, nehézség ellenére (cum gravamine poenitentis) felhasználjuk.

ha ki is van zárva a kinyilvánítás (a gyónási pecsét direct megsértésének) veszélye. (Cf. 890. c. 1. §.)

A gyónásban hallottakat még az előjárók sem használhatják fel a külső kormányzás terén (ad exteriorem gubernationem nullo modo). (890. c. 2. §.) Ezért mondja ki az 1361. c. 3. §-a, hogy a gyóntatókat nem szabad megkérdezni, mikor arról van szó, hogy valamely növendéket a szent rendek felvételére bocsássanak-e vagy elküldjenek-e a szemináriumból.

Sohasem szabad tehát a gyónásból nyert ismeret alapján a méltatlant megfosztani hivatalától, választásnál tőle a szavazatot megtagadni, korábban ígért jótéteményt tőle megtagadni, rossz szemmel nézni rá, a cselédtől elvenni a kulcsokat, a szekrény kulcsát előle elrejtteni stb. De szabad a gyónóval szemben eljárni nem a gyónásból, hanem máshonnan szerzett ismeret alapján, feltéve, hogy az illető akkor is így járna el, ha a gyónásból nem tudta volna meg a gyónó méltatlanságát.

Szabad a hitszónoknak a gyónásból merített ismeret alapján olyan bűnről vagy alkalomkerülésről beszélni, amely gyakran elő szokott fordulni a hívek között, mert ebből nem származik kellemetlenség (gravamen) a gyónóra.

Nem sértjük meg a gyónási pecsétet a gyónásban hallottak felhasználásával, ha abból nem származik az a veszély, hogy nyilvánossá válik a gyónó személye vagy bűne és semmiféle kellemetlenséggel nem jár a gyónóra nézve.

Viszont a szükséges tanácskérés esetét kivéve tilos a nyilvános vagy magán beszélgetésben bármily formában, bármely okból, akár közvetlenül, akár közvetve, csak futólag is érinteni olyan dolgot, amely a gyónási pecsét tárgyát

képezi, mert a gyónási pecsét megsértésének még a látszatát és gyanúját is szigorúan kerülni kell, mert ez sérti a hallgatókat és bizalmatlanságot kelt bennük a gyónás iránt.

I. Megsérti a gyónási pecsétet tehát a pap:

1. ha kijelenti vagy jelzi (innuat), hogy ilyen gyónót nem oldozott fel vagy feloldozását elhalasztotta;
2. ha a közismert tolvajról azt mondja, hogy *lopásait* őszintén megbánta és meggyónta, de nem vét a gyónási pecsét ellen, ha csak általánosságban mondja róla, hogy bűneit meggyónta (a nélkül, hogy jelezné, milyen bűnét);
3. ha egyik gyónóját a többivel szemben, kik ugyanakkor gyóntak, nagyon megdicséri, mert ebből könnyen arra következtethetnek vagy gyanakodhatnak, hogy a többieknek súlyos bűnük volt, kivéve, ha a dicséretre különös oka van és ebből nem származik a többire semmiféle gyanú;
4. ha a gyónó bűneiről más gyóntatóval beszél, kinek ugyanazon bűnöket meggyónta a gyónó;
5. ha olyan hangosan beszél a gyónóval a bűnökről és körülményeiről, hogy a körülállók meghallják;
6. ha néhány ember gyóntása után azt mondja, hogy ilyen és ilyen bűnöket hallott a gyónásban, mert ez esetben mind-egyikre gyanú esik;
7. ha a gyónásban hallott bűnökről úgy beszél, hogy a hallgatók rájöhetnek vagy gyaníthatják, hogy ki gyónta azokat a bűnöket;
8. ha valakinek a gyónáson kívül ismert bűnről beszélve megemlít olyan körülményt, melyet csak a gyónásból tud, vagy a gyónásból vett ismeret alapján a bűnt jobban körülírja, megerősíti;
9. ha a gyónóval gyónáson kívül beszél bűneiről az ő engedélye nélkül, vagy ha a gyónás után másképp viselkedik a gyónóval szemben, mint a gyónás előtt, mert ezzel elárulja,

hogy visszaemlékezik a gyónásban hallott bűnökre; (Gury n. 665., 666.); 10. ha azt mondaná valamely gyónóról, hogy *ilyen* bűnt nem gyónt, ha ebből azt gyaníthatnák a hallgatók, hogy a gyónó elhallgatott valamely bűnt;

II. de nem vét a gyónási pecsét ellen, ha elmondja: 1. hogy Titius nála gyónt, vagy csak általánosságban említi, hogy Titius bocsánatos bűnöket gyónt, a nélkül, hogy a bűn nemét megemlítené; mert aki gyónik, nyíltan jelzi, hogy valamiféle bűne van, senki sincs bűn nélkül; 2. ha dicséri valamelyik gyónójának tiszta lelkiismeretét, feltéve, hogy többi gyónói, kik ugyanakkor gyóntak, nem gyanúsíthatók az ellenkezőről; 3. ha közvetlenül a feloldozás után, mielőtt a gyónó távoznék a gyóntatószékből, beszél vele bűneiről; 4. ha gyónás közben beszél a gyónónak olyan bűneiről, melyeket az korábban gyónt nála; 5. ha a gyónásban hallottak alapján imádkozik a gyónóért vagy vele szelídebben bánik; ha a gyónásban hallottakat arra használja fel, hogy helyesebben kérdezze, oktassa stb.

Megsérti a gyóntató a gyónási titkot, ha valamely kisebb helységről vagy városról, melynek nincs legalább 3000 lakosa, kijelenti, hogy ez és ez a bűn el van terjedve, feltéve, hogy a bűn titkos, mert ezzel a hely összes lakosaira bizonyos fokú székén háramlik; nagyvárosokban, melyekben háromezren felül van a lakosok száma, szabad a hitszónoknak kikelni az ott uralkodó nagy bűnök ellen, amelyekről a gyóntatószékben szerzett tudomást, csak ne árulja el, hogy azokat a gyónásból tudja és ne említsen részletes körülményeket. Természetesen szabadban beszélhet a gyóntató, ha az uralkodó bűnökről a gyónáson kívül is van tudomása,

csak ne gyanakodjanak a hallgatók, hogy a gyónásból beszél.

Megsérti a gyónási pecsétet, ha azt mondja, hogy egy szerzetes (a nélkül, hogy személyét elárulná) ennek és ennek a zárdának tagja, súlyos bűnt gyónt, mert ezzel a zárdá összes lakói gyanúba kerülnek és kárt szenvednek jó-hírükben; még inkább megsértené a gyónási pecsétet, ha azt mondaná, hogy ebben és ebben a zárdában vagy szerzetesrendben sok súlyos bűnt követnek el.

Ha a gyóntató mindjárt kezdetben észreveszi, hogy gyónója nagyot hall vagy süket, úgyhogy nem lehet hozzá kérdéseket intézni a nélkül, hogy a körülállók meg ne hallják, mondja meg a gyónónak, hogy majd máskor jöjjön, amikor nem lesznek más gyónók és a gyóntató szabadon beszélhet vele, vagy pedig vezesse a nagyot-hallók számára szolgáló gyóntatószékbe, ha ilyen van. Ha azonban csak a gyónás folyamán veszi észre, hogy a gyónó süket, nem mehet vele más helyre, ha a körülállók azt hinnék, hogy súlyos bűnt gyónt. Ilyenkor, amennyire lehet, értse meg a gyónó bűneit és a kérdések mellőzésével oldozza fel, éspedig feltétlenül, ha valószínűnek tartja, hogy a gyónó méltó a feloldozásra (dispositus), feltételesen, ha méltó voltáról kételkedik; ezenkívül ilyenkor mindig csak csekély elégtételt adjon fel, hogy a körülállók ne gondolják, hogy az illető súlyos bűnt gyónt.

A *gyónócédula megtagadásával* megsérti a gyóntató a gyónási titkot a következő esetekben: 1. ha a gyónó a gyónáson kívül kéri azt; 2. ha gyónócédulát mindenkinek szoktak adni vagy a gyónó előljárója kívánja, pl. húsvéti időben;

mert ez esetekben a gyónócédula megtagadása közvetve a feloldozás megtagadását jelezné.

Ha azonban a gyónó csak *színlélné* a gyónást, hogy a gyónócédulát megszerezze, nem lévén gyónás, gyónási pecsét sincs és a gyóntató hazudnék (*falsum assereret*), ha adna gyónócédulát. (Gury n. 661.; id. Aertn.-Dam. II. n. 465.; Quaest. 5.)

Ha valamely pap a gyónásból tudja meg, hogy *veszély fenyegeti, merénylet* készül ellene, a veszély elkerülésére megteheti a szükséges intézkedéseket, menekülhet, ha ebből nem válik ismeretessé a meggyónt bűn és semmi olyan nehézség, kellemetlenség (*gravamen*) nem származik a gyónóra, mely a gyónást gyűlöletessé tenné. De nem menekülhet, ha ebből a gyónó bűntársai megtudnák, hogy bűntársuk meggyónta közös bűnüket, mert ez esetben a gyóntató menekülése közvetve elárulná a bűnt és a gyóntót. A gyakorlatban azonban, mint Lugo n. 110. megjegyzi, a gyónó engedélyével vagy más módon könnyen elháríthatja, kikerülheti a fenyegető veszélyt a nélkül, hogy a gyónási pecsétet megsértené.

Confessarius propter notitiam confessionis potest... sibi praecavere a periculo et occasionebus damni spiritualis aut temporalis, uti morte, insidiis aut veneno, diligentius invigilare gregi, alios instruere aut *in generali* monere, ut sibi caveant etc., imo abstinere a celebratione missae in ecclesia violata aut cum vino venenato, dummodo nullam notionem aliis peccati accusati aut ejus accusationis neque gravamen poenitenti inferat, *v. gr. quia* alii non exinde, *sed aliunde sciunt* aut *alio praetextu* sacerdos abstineat vel recedat; in dubio tamen petatur licentia poenitentis...

Revera casus, qui praeberet difficultatem, potius est metaphisicus, ait Lugo, De poen., disp. 23., n. 110., cum nunquam deerit medium haec pericula evadendi vel de licentia poenitentis vel ex quodam praetextu. (Merkelbach III. n. 627. C. 1.)

A gyóntató, ki egy haldokló leányról ennek gyónásából megtudja, hogy más állapotban van:

1. ha a fogamzástól elmúlt már egy hónap, köteles figyelmeztetni (inducere) a leányt, hogy terhességét gyónáson kívül közölje valakivel, pl. anyjával, jó kat. orvossal, hogy halála után a magzat a holttestből kivehető és megkeresztelhető legyen, mivel a leány gyermekének megkeresztelését köteles eléje helyezni jóhírének (még jóhírének veszélyeztetésével is köteles lehetővé tenni gyermekének megkeresztelését);

2. ha a leány nem akar beleegyezni abba, hogy terhességét másnak kinyilvánítsa, akkor óvakodjék a gyóntató, hogy figyelmeztesse e súlyos kötelességre, ha azt legyőzhetetlenül (invincibiliter) nem ismeri vagy azt hiszi, hogy a magzat őt úgy sem élheti túl, mert különben, mikor meg akarja menteni a gyermek lelkét, mindkét lélek üdvösségét veszélynek teheti ki. Ez esetben tehát a leányt fel kell oldozni, ha csak egyéb okból nem méltatlan (indisposita) a feloldozásra, ami egyébként ritkán fordul elő;

3. ha végül a gyóntató csak a gyónásból ismeri meg a leány állapotát és ez nem ad engedélyt annak kinyilvánítására, a gyónási pecsétet örökké meg kell őrizni, bármilyen történjék is. (Theol. Mechlin. n. 114. qu. 3. apud Aertn.-Dam. II. n. 465. qu. 8.)

A gyóntató *nem térhet ki olyan gyónó gyóntatása elől*, kiről előző gyónásából tudja, hogy gyóntatása kellemetlen, sok nehézséggel

jár, pl. az illető aggályos lelkiismeretű, mert eljárása mind a gyónó, mind mások előtt gyűlöletessé tenné a gyónást.

Büntetés.

1. Az a gyóntató, aki a gyónási titkot *directe* megsértene, az apostoli Szentszéknek egészen különös módon (*specialissime*) fenntartott kiközösítésbe esik. (2369. c. 1. §.)

2. Az a gyóntató, aki *közvetve* (*indirecte*) sértené meg a gyónási titkot, ugyanazon — *ferendae sententiae* — büntetésekkel sújtatik, amelyek a csábítás bűnét elkövető papra vannak kiszabva: a misézéstől való felfüggesztés, a gyóntatástól való eltiltás, a bűn nagyságához mérten a gyóntatásra való képtelenség megállapítása (*inhabilis*), összes javaitól, méltóságaitól, tényleges és szenvedő szavazati jogától (*voce activa et passiva*) megfosztatik és azokra képtelennek jelentetik ki, súlyosabb esetekben a lefokozás (*degradatio*) is kimondható büntetésül. (2368. c. 1. §.)

3. A tolmács és mindazok, akik bármily módon a gyónás ismeretéhez jutottak, ha vakmerően (*temere*) megsértik a gyónási titkot, üdvös büntetéssel sújtandók, amely kiközösítés is lehet. (2369. c. 2. §.)

25. §. A gyóntató kötelelességgel egyes, különleges bánásmódra szoruló gyónókkal szemben.

Különleges bánásmódot igényelnek: 1. az alkalmi; 2. a visszaeső; 3. a szokásos bűnösök; 4. betegek és haldoklók gyóntatása; 5. *De modo agendi cum iis, qui onanismo conjugali sunt addicti.*

1. Bánásmód az alkalmi bűnösökkel.

A bűnalkalom valamely *külső körülmény* (személy, hely, tárgy), amely bűnre csábít és a bűn elkövetését könnyűvé teszi.

A bűnalkalom lehet *közeli* vagy *távoli* a bűnbeesés gyakorisága vagy ritkasága szerint. Közeli bűnalkalom az, amely mindig vagy legalábbis nagyon gyakran össze van kötve az eleséssel; távoli pedig az, amelyben az elesés ritkán fordul elő.

A közeli bűnalkalom lehet *feltétlenül* vagy *viszonylagosan* közeli (*occasio absolute* vel *relative proxima*). A feltétlenül közeli bűnalkalom minden emberre nézve magában hordja a bűn ingerét és a bűn elkövetésének könnyűségét; ilyen pl. egy erősen erkölcstelen könyv, erkölcstelen színielőadás, tánc, bordélyház stb. — A viszonylagosan közeli bűnalkalom az olyan távoli bűnalkalom, amely egyesekre nézve az ő gyengeségük, bűnös hajlamaik, a bűnre való készségük folytán közeli bűnalkommá lesz, pl. egy tisztességes regény, tánc, színielőadás, társaság stb.

A bűnalkalom lehet *szabad* vagy *szükséges* (*occasio libera* vel *necessaria*). Szabad, ha minden nagyobb anyagi vagy erkölcsi kár nélkül elhagyható; szükséges, ha egyáltalán nem hagyható el vagy ha elhagyása nagyobb anyagi vagy erkölcsi kárral jár. — Ez lehet *fizikailag* szükséges (pl. börtönben, a hajón, a kaszárnyában, a lövészárookban van a bűnalkalom) vagy *erkölcsileg* szükséges (*occasio physice* vel *moraliter necessaria*). Általában akkor erkölcsileg szükséges az alkalom, ha a *gyakorlatban nehezebb azt eltávolítani, mint célszerű eszközök felhasználásával az ilyen alkalmalmal a bűnt elkerülni.* (Schüch II. 373. old.)

A bűnalkalom lehet *állandó*, *velünk levő* (*continua*, *in esse*), pl. ugyanazon házban, családban, szobában, hivatalban, — vagy *megszakított* (*interrupta*), másképen *keresett* (*quaesita*), melyet fel kell keresni. (Cf. Mihályfi: Az ember megszent. 246. old.)

Szabályok: 1. Aki önkéntes közeli bűnalkalomban van és ezt nem akarja kerülni, bár könnyen megtehetné, nem oldozható fel még akkor sem, ha megígérné is a bűn kerülését, mert azzal, hogy önként kiteszi magát a súlyos bűn valószínű veszélyének, súlyosan vétkezik, tehát méltatlan a feloldozásra.

2. Aki önkéntes közeli alkalomban van, — akár állandóan jelenlevő, akár keresett az alkalom — de komolyan megígéri, hogy ezt eltávolítja, illetőleg nem keresi fel, néhányszor feloldozható. Ha azonban már többször részesült feloldozásban és ígéretét nem tartotta meg, akkor a feloldozást el kell halasztani, és pedig, míg feltett szándékának erősségét nemcsak ígéretekkel, hanem az alkalmak tényleges eltávolításával, illetőleg hosszabb időn át való állhatatos kerülésével tetteg is be nem bizonyította.

Sokszor az okosság azt kívánja, hogy ha az alkalom jelenlevő, már első ízben is halasszuk el a feloldozást, hogy ezzel erősítsük megtérési szándékának végrehajtását. De mindjárt első ízben is fel kell oldozni, ha a feloldozás szükséges:

1. ha t. i. a különben jól disponált gyónó nagy botrány, jóhírének és becsületének veszélyeztetése nélkül a szentáldozást nem halaszthatja el;

2. ha egyáltalán nem vagy csak hosszú idő után térhetne vissza ugyanazon gyóntatóhoz és e miatt bűneit más gyóntatónál kellene meggyónnia vagy hosszú ideig nem járulhatna a bűnbánat szentségéhez;

3. ha attól kellene tartanunk, hogy a különben jószándékú gyónó a feloldozás elhalasztása miatt teljesen elidegenedik a gyónástól.

3. Aki — akár fizikailag, akár erkölcsileg — szükségszerű közeli alkalomban van, feloldozható, ha komolyan megígéri, hogy használni fogja azokat az eszközöket, melyek a közeli alkalmat távolivá teszik. Mert a bűnalkalom maga még nem bűn és megállhat vele a valódi bánat. Nem az, aki a veszélyben van, hanem aki keresi a veszélyt, vész el abban.

Ilyen óvóeszközök: buzgó imádság, a szent-ségekhez való gyakori járulás, kerülje a bűntársával való bizalmaskodást vagy együttlétet, vele szemben komoly, tartózkodó legyen és szükség nélkül ne beszélgessen vele, gyakran újítsa meg ígéretét, hogy az alkalmat kerüli, többé nem fog vétkezni; gyakran elmélkedjék az utolsó dolgokról stb., főleg gyakran járuljon a szent-ségekhez. (Schüch. II. 379.)

Részletkérdések. Bűnalkalmak.

(Cf. Aertn.-Dam. II. n. 487—531.)

A bűnre vezető alkalmak két főcsoportba oszthatók: az egyikbe azok az alkalmak tartoznak, melyekben mind a hit, mind az erkölcsök, a másikba azok tartoznak, amelyekben csak az erkölcsök forognak veszélyben. Az előbbieket: a színházak, rossz könyvek, rossz társaságok, rossz iskolák, tisztességtelen kocsmák (inhonestae cauponiae); az utóbbiak: ágyasság, táncmultságok, ismeretségek (procationes), tisztességes kocsmák, szolgálatvállalás (famulatus), házi (otthoni) veszélyek.

Ezekről a következő sorrendben tárgyalunk: a) az ágyasság; b) a táncmultságok; c) a színházak; d) a rossz könyvek; e) a rossz társaságok; f) a rossz iskolák; g) az ismeretségek; h) a kocsmák; i) a szolgálat; j) egyes házi (otthoni) veszélyek.

a) Az ágyasságban élők feloldozása.

A gyóntató az ágyasság megszüntetésére és az ágyasok lelki üdvösségére a következő eszközöket használhatja: 1. néha a házasságkötést; 2. máskor az ágyastársak elválását; 3. máskor ismét más eszközöket. Mindegyikről keveset.

Szabályok: I. Mikor a házasság erkölcsileg lehetséges és nem kell attól tartani, hogy a házasságnak rossz következményei (*infelices exitus*) lesznek, nagyon hasznos, sőt nem egyszer egyedüli orvossága az ágyasságnak, ha az ágyastársak egymással házasságot kötnek, mert a házasság a legbiztosabban megszünteti a bűnös alkalmat.

Ez az eszköz főleg akkor alkalmazható az ágyasság megszüntetésére:

1. Ha a nő ágyasának házában kapja ellátását és másképp nem tudja magát fenntartani; úgyszintén ha az ágyasok nagyon szeretik egymást és az ágyas viszony már nagyon régi vagy már polgári házasságot kötöttek és gyermekeiket maguknál tartják; végül ha valamelyik halálveszélyben van. Ellenben ha az ágyasok nem laknak együtt és a férfi nem szerelemből, hanem csak érzékiségből keresi fel a nőt, ilyenkor inkább az ágyasok elválását sürgessük. (Berardi n. 117.)

2. Ha a házasság nem köthető meg azonnal (*confestim*), az ágyasok elválasztandók, hogy közben a bűnveszély eltávolíttassék; ha a szétválasztás nem volna lehetséges, akkor más eszközöket kell nekik előírni, hogy a közeli veszély távolivá váljék.

II. Ha a házasság az ágyasok közt vagy erkölcsileg lehetetlen vagy előreláthatólag szerencsétlen volna, az ágyasok üdvösségének szükséges

eszköze és orvosszere az elválás (seperatio), ha t. i. ez lehetséges.

Erre vonatkozólag megjegyzendő:

1. Ha az ágyasok ugyanazon házban együtt laknak, a gyóntató mindenáron vegye rá őket, hogy az együttlakást azonnal vagy legalábbis minél előbb szüntessék meg. Ha ez nem volna lehetséges, használják azokat az eszközöket, melyek a szükségképeni alkalomban élők részére elő vannak írva. (Cf. 132. o.)

2. Ha az ágyasok *különböző házakban* laknak, a szakítás könnyebb lesz, főleg a férfi részéről: ne keresse fel a nőt és szakítson meg vele minden érintkezést. A nő a már ismert eszközökön kívül a következő módon védekezhetik: ne eressze be ágyastársát vagy keressen tisztességes női lakótársat úgy, hogy sohase legyen egyedül vagy változtassa meg lakóhelyét. (Berardi n. 141.)

III. Amikor igen fontos és elháríthatatlan okok miatt sem házasságot nem köthetnek, sem el nem válhatnak, akkor szükségképeni alkalomban vannak, tehát alkalmazandók azok az eszközök, melyek az alkalmat távolivá teszik. (Cf. 132. o.; Aertn.-Dam. II. n. 490.)

IV. Ha az ágyastársak egyike súlyos beteg vagy halálveszélyben van, ha bűntársával házasságot köthet, azt kösse meg minél gyorsabban; ha a házasság nem lehetséges és 1. a férfiágyas nyilvános ágyasságban él, ágyasát küldje el és ha szükséges, gondozására más, tisztességes nőt alkalmazzon. A nő, ha betegsége és helyzete megengedi, köteles nyilvános kórházba felvétetni magát, ha van ilyen; 2. ha titkos ágyasságban élnek, az elválásnak legtöbbször útjában áll jóhírnevük ve-

szélyeztetése. Ha a szétválasztás nem lehetséges, a gyóntató igyekezzék, amennyire lehetséges, a bűnveszélyt eltávolítani; e célból a már ismert eszközök ajánlásán kívül a gyóntató távolítsa el a szobából a bűntárs képét, ha ez sem lehetséges, a beteg bűntárs kérjen bocsánatot személyesen vagy a gyóntató útján bűntársától a neki okozott botrányért és kérje, hogy őszinte bűnbánat által gondoskodjék lelki üdvéről. (Berardi n. 144.)

V. Ha valakiről az a hír terjedt el (a közvéleményben), hogy ágyasságban él, bár ez nem igaz, akkor, ha sem rossz cselekedetével, sem helytelen viselkedésével nem szolgáltatott okot a rossz hírre, nem köteles elválni; a rágalom vagy megszűnik vagy farizeusi botrány lesz.

Ha azonban a róla terjesztett rossz hírekre valamely rossz cselekedetével vagy helytelen viselkedésével okot szolgáltatott, akkor köteles elválni, ha ez nagy kár nélkül lehetséges, mert a természet-jog értelmében mindenki köteles az okozott botrányt megszüntetni, ami ilyen esetben elválás nélkül alig lehetséges. Ha az elválás nagy kár nélkül nem lehetséges, akkor nem köteles; elég, ha keresztény életével és az igazság elterjesztésével igyekszik a botrányt megszüntetni.

Ami most már az *ágyasok feloldozását* illeti, az eljárás változik a szerint: 1. hogy az ágyasság nyilvános vagy titkos-e és 2. hogy a bűnre vezető alkalom önkéntes vagy szükségképeni-e.

1. Ha a nyilvános ágyasságban az alkalom önkéntes, a bűntársak, még ha nagy bánatnak adják is jeleit, csak akkor oldozhatók fel, ha előbb tényleg elválnak. A feloldozás előtt tehát köteles a férfi elküldeni ágyasát vagy ha ez a házon kívül lakik, bizonyos hosszabb időn át ne keresse fel; a nő pedig köteles ágyasának házából eltávozni vagy

ha nem laknak együtt, bizonyos hosszabb (notabilis) időn át köteles minden érintkezést megszünteni vele. (Segneri, Instr. Conf. cap. 5.)

2. Ha az alkalom szükségképeni, a feloldozás elhalasztandó mindaddig, míg a gyónó ágyas hosszabb időn át tartózkodott a bűntől és a nyilvános botrányt megszüntette (publico scandalo satisfecerit).

Az alkalom akkor szükségképeni, ha a gyónó annak elhagyása miatt tényleg nagy kárt (500—1000 frank) szenvedne, pl. e miatt állásából kiesné (a proprio statu decideret).

A nyilvános botrányt megszünteti az ágyas, ha elhíreszteli, hogy szükségképeni alkalomban van (ha ez nem volna ismeretes); ha megtérésének tanújelét adja templomlátogatás, szentségekhez való járulás és hasonlókat által, és végül, ha lehetséges, ágyásával való házasságkötés által.

E szabálytól el lehet térni abban az igen ritka esetben, amikor a bűnös érintkezés (turpe commercium) már rég megszűnt, bár az ágyasság híre még megvan, a botrány azonban nem szüntethető meg, de a gyónó kész annak minél előbbi és a lehetőleg legjobb módon való megszüntetésére; ilyenkor feloldozható, mielőtt a botrányt jóvátette volna, ha megígéri, hogy nem járul a szentáldozáshoz, legalábbis ott, ahol ismerik. (Segneri, cap. 5.; Berardi, n. 151.)

3. Ha a nyilvános ágyasságban élő halálos betegségben vagy halálvesztélyben van, akkor a feloldozásra vonatkozólag a következő szabályok irányadók:

a) Ha már elvesztette eszméletét, feltételesen fel kell oldozni és az utolsó kenetben részesíteni (feltétel nélkül), hacsak a szentségeket nyilváno-

san vissza nem utasította, mielőtt elvesztette eszméletét.

b) Ha még magánál van, de a végét járja úgy, hogy sem a házasságkötésre sem az elválás végrehajtására nincs idő, a bűnét megbánó ágyas feloldozandó és a többi szentségekben is részesítendő. Amennyire lehetséges, gondoskodni kell arról, hogy a bűntárs ne legyen ott és a haldokló akár személyesen, akár a gyóntató útján tegye jóvá a botrányt azzal, hogy tanúk előtt bocsánatot kér. Ha ez az eljárás sem alkalmazható, akkor a gyóntató más, alkalmas módon gondoskodjék a botrány jóvátételéről. (Rit. Rom. tit. 4. cap. 4. n. 1.)

Ha a betegség időt enged arra, hogy a beteg mind a botrányt, mind a külső és belső visszaesés alkalmát megszüntesse akár házasság, akár elválás útján, csak akkor oldozandó fel, ha a botrányt jóvátette és az alkalmat eltávolította. Ha egyik sem volna lehetséges, akkor ennek lehetetlenségét tanúk előtt nyilvánítsa ki, akik azt elmondják másoknak, és egyúttal ígérje meg, hogy mihelyt meggyógyul, az elválást végrehajtja és bűntársával többé nem érintkezik. A gyóntató ajánlja a fent említett eszközöket.

4. Titkos ágyasságban: a) ha az alkalom önkéntes, a bűntársak rendszerint (regulariter) csak akkor oldozandók fel, ha tényleg elváltak egymástól, mert a tapasztalat azt igazolja, hogy a feloldozás elnyerése után nehezen szüntetik meg a bűnre vezető alkalmat és igen könnyen visszaesnek a bűnbe, úgyhogy a feloldozás elhalasztása általában szükséges eszköz. Vannak itt is egyes kivételes esetek. (Cf. Aertn.-Dam. II. n. 493.)

b) Ha az alkalom szükségképeni, a bűnös feloldozható, feltéve, hogy disponálva van (Cf. Aertn.-Dam. II. n. 477.), azonban itt is hasznos a feloldozás

elhalasztása, míg megtérési szándékát tettel igazolja; kivéve, ha nem térhet vissza a gyóntatóhoz vagy nem tartózkodhatik a szentáldozástól jóhírének tényleges veszélyeztetése nélkül (sine positiva infamia).

Ha a titkos ágyasságban élő halálos betegségben szenved vagy halálveszélyben van, a feloldozásra nézve ugyanaz áll, mint a nyilvános ágyasságban élőknél mondtuk. Mivel azonban itt nincs botrány, nem kell tanúkat alkalmazni.

b) A táncok (mint bűnre vezető alkalmak).

I. A különböző nemű személyek közti táncok, eltekintve a rossz körülményektől, magukban véve nincsenek tiltva, mert magukban véve nem a szenvedély, hanem a vigasság tényei (quia ex se sunt actus non libidinis, sed laetitiae).

II. Leginkább három körülménynél fogva lehetnek súlyos bűn terhe alatt tiltva, t. i. 1. ha rossz célból (rossz szándékból) történnek, pl. ha valaki azért táncol, hogy szenvedélyének engedjen (szenvedélyét kielégítse); 2. ha bűnveszéllyel vannak összekötve; 3. ha botránnal járnak. Ezekhez járulhat a szülők súlyos tilalma, a táncot tiltó egyházi törvény. Ezek a körülmények ugyanis a magában véve közömbös cselekedetet tiltottá teszik. (Berardi n. 155.)

1. A rossz szándék (prava intentio) megvan azokban, kik azért táncolnak, hogy érzéki (testi) gyönyöröket keltsenek magukban vagy hogy táncosnőiket illetlenül érintsék, azokkal illetlen beszédeket folytassanak; ez különösen áll az álarcos bálokon résztvevőkről. (Berardi n. 156.)

2. Azok a bűnök, melyeknek veszélye a táncnál fennforog: a) a tisztátalan szándékból

végzett érintések, tisztességtelen ölelések, tisztátalan testi érintkezések, amelyek főleg az újabb táncoknál fordulnak elő (one, two step, turkeytrot, tango), vagy legalábbis alkalmat adnak rá; c) illetlen érintések (tactus obsceni), melyek a táncon kívül — előtte vagy utána (a leány hazakísérésekor) — történhetnek; d) erkölcstelen beszédek; e) szándékos gyönyörködések, rossz kívánságok akár tánc közben, akár utána. (Berardi n. 158—162.) A gyóntató azonban ne felejtse el, hogy a külső bűnök tisztességes társaságban ritkán fordulnak elő; továbbá, hogy a rossz szándék inkább a férfiaknál van meg, a nőknél ritkábban.

3. A *botrány*, melyet a táncok előidézhetnek, közvetlen vagy közvetett lehet (directum et indirectum); *közvetlen*, ha a fiatalemberek beszédeikkel, érintéseikkel a leányt közvetlenül csábítják erkölcstelen dolgokra (ad turpia); *közvetett*, ha pl. maga a tánc (a táncolás módja) illetlen, mint az említett modern táncok, vagy ha a nő a szokástól eltérőleg mélyen kivágott ruhában táncol.

III. Ha a táncjal járó bűnveszély közeli (periculum proximum), és nincs fontos ok arra, hogy valaki a táncban résztvegyen, ilyenkor a táncot halálos bűn terhe alatt kerülni kell; ha pedig a bűnveszély távoli vagy ha fontos ok kiment a táncban való részvételtől, akkor ez csak bocsánatos bűn vagy egyáltalán nem bűn. Figyelembe veendő tehát a veszély nagysága és az ok fontossága.

Hogy a tánc mikor jelent közeli alkalmat a halálos bűnre, az megállapítható:

1. a tapasztalásból (ex experientia); ha valaki többször résztvett táncmulatságon és

e miatt gyakran vétkezett, a veszély nyilvánvalóan súlyos, hacsak az adott körülmények nem olyanok, amelyek valószínűvé teszik, hogy nem fog vétkezni;

2. más körülményekből; így közeli bűnveszélyt idézhetnek elő: a) a tánc módja, ha pl. szoros öleléssel történik, ami alkalmas a szenvedély felkeltésére, a nézőknek pedig botrányára szolgál; — b) az álarcos táncmulatságok; — c) ha a nőket éjjeli időben kísérik haza fiatal emberek; — d) a nők illetlen öltözködése, amely a férfiakat is botránkoztatja. Egyébként általános, minden helyen és mindenkre érvényes szabályokat nem lehet adni, tekintettel a helyi és személyi különbségekre, a városi és falusi körülményekre, a közönséges és jól nevelt, tisztességes gondolkozású emberekre.

3. Ami pedig a kimentő okokat (*causae justae*) illeti, ha a bűnveszély távoli, minden észszerű ok kiment a büntől, vagy legalábbis a halálos büntől, pl. ha néha-néha (egyszer-kétszer) üdülés, multság céljából történik a tánc, vagy házasságkötés céljából ismerkedni akar; hogy meg ne bántsa azokat, kik a táncmulatságra meghívják stb. — ha azonban a bűnveszély közeli, akkor csak súlyos, fontos ok ment ki a táncban való részvételtől, pl. a férj, a szülők, testvérek komoly megnehezтелése (*gravis offensio*), feltéve, hogy a családok közti nehezтелés elhárítására nincs más mód és hogy az illető megfelelő óvatossággal járjon el (ima, jámbor gondolatok, erős elhatározás a bűn elkerülésére).

4. A kocsmárosok helyiségükben megengedhetik — legalábbis súlyos bűn nélkül — a táncmulatságot, ha nem forognak fenn olyan körülmények, amelyek a táncot közvetlen bűn-

veszélyé teszik; természetesen mindig vigyázniok kell, hogy kocsmájukban illetlen dolgok ne történjenek. Azonban nem engedhetik meg a táncmulatságot, ha abból nagy botrány származnék, mikor t. i. a körülmények miatt a tánc bűnveszélyt jelent, mint pl. ha a tánc illetlen vagy álarcban történik stb.

Ugyanez áll a mulatságon szereplő zenészekre is, kik egyúttal óvakodjanak attól, hogy tisztességtelen darabokat játsszanak.

c) Színházi és mozielőadások.

1. Magukban véve nem rosszak, mert a tisztességes és mérsékelt szórakozásban semmi rossz sincs.

2. Súlyos bűnnel lehetnek összekötve három körülménynél fogva: a) *a rossz cél miatt*, ha akár a jó erkölcsök, akár a vallás ellen irányulnak (ex pravo fine sive libidinem sive impietatem explendi); b) ha a hitehagyásnak vagy az erkölcstelenségnek *közeli veszélyével* járnak; c) ha akár a rossz példa, akár a közreműködés miatt *súlyos bűnnel* vannak összekötve.

A színielőadásoknál gyakran még veszélyesebbek a mozielőadások, mert elsötétített helyen történnek (in loco „sumptuoso saepe et subobscuru fiunt, choreis aliisque varietatibus interjectis”. — Enc. *Vigilanti cura* 29. Jun. 1936.).

A színielőadások súlyos bűnre adnak közeli alkalmat: a) ha nagymértékben ellenkeznek a vallással (vallásellenesek); — b) ha nagymértékben illetlenek (nimis turpes); — c) ha nem igen nagymértékben, de mégis jelentékenyen illetlenek, erkölcstelének (notabiliter turpia), akkor viszonylagos bűnalkalmak (occasio relativa),

amelyeken való részvétel, ha csak szórakozás céljából történik is, a rossz gondolatokba való beleegyezés veszélye nélkül, nem képez súlyos bűnt.

De a nem jelentékenyen, nem nagymértékben illetlen látványosságok (*spectacula non notabiliter turpia*) is lehetnek egyesekre közeli bűnalkalmak (kik könnyen engednek a kísértésnek).

A színelőadásokon előforduló táncok (*choreae scenicae*) is szolgálhatnak közeli alkalmul a bűnre a táncolók hiányos ruházata, a tánc illetlen módja vagy illetlen taglejtések miatt.

„*Spectaculis, choreis et pompis, quae eos (clericos) dedecent, vel quibus clericos interesse scandalo sit, praesertim in publicis theatri, ne intersint.*” (Can. 140.)

„Színházak és mozgószínházak látogatása (papok által) általában kerüendő. Ha kivételesen mégis megengedtetik, az csak erkölcsileg kifogástalan tárgyú előadásokra vonatkozik. (140. c.) b) Minthogy a táncmultságok a mai korban az erkölcstelenség jellegét viselik magukon, általában tilos a papnak ilyeneken megjelenie. Ha katolikus egyesületnek ügye vagy más fontos érdek kívánja jelenlétét, megjelenhetik, de ne maradjon sokáig s tőle telhetőleg igyekezzék a keresztény erkölcstan szempontjait érvényre juttatni. A táncban aktív részt vennie mindenképen tilos. (36. § a. és b.) — ...Küzdeni kell... a világi előjáróságokkal karöltve a testet-lelket ölő, mértéktelen, lármás multságok és az erkölcstelen táncok ellen... (345. §. — Statuta Dioec. Sabar. 1927.)

d) A rossz könyvek.

A rossz könyvek két főcsoportba oszthatók:

a) hitellenes, istentelen könyvek (ex professo contra religionem seu impii), melyek eretnekek vagy istentelen, vallástalan emberek tévedéseit *data opera* védelmezik, az Egyház tanítását támadják, kigúnyolják, vagy ha nem is támadják ex professo a vallást, hanem csak mellékesen (obiter) és alkalomadtán tartalmazznak valamit a vallás ellen vagy közbe-közbe, itt-ott támadják az Egyház szolgálát;

b) ex professo erkölcstelen (obsceni) könyvek melyek jelentékeny, nagyrészükből erkölcstelen, tisztátalan dolgokat tartalmazznak vagy amelyek csak kisebb mértékben erkölcstelenek (libri sub-obsceni).

Elvek: I. Az ex professo hit- és vallásellenes könyvek nagyon veszedelmesek, mert gyűlöletet keltenek a vallás ellen, ezt mint a felvilágosodás és haladás ellenségét tüntetik fel stb. Az egyszerű, a vallásban kevésbé művelt embereket megingathatják hitükben, sőt a műveltekben is könnyen kételyt kelthetnek. Márpedig: „dubius in fide infidelis est”. Ezért joggal tiltja ezeket az Egyház (1399. 2., 3., 6.), és pedig az eretnekséget védelmező (propugnantes) könyveket a pápának különös módon fenntartott kiközösítés terhe alatt. (2318. c. 1. §.)

II. A nem ugyan ex professo, de mégis általában vallásellenes könyvek is sok veszélyt rejtene magukban, mert szinte észrevétlenül gyengítik a hitet, az olvasókat a papság ellen hangolják stb., ezért szükség nélkül nincs megengedve azok olvasása. A veszély nagysága természetesen függ az olvasó céljától, korától és vallásosságától, főleg pedig az ilyen könyvek gyakori olvasásától.

III. Hogy az ex professo ocsmány, erkölcstelen könyvek mennyire veszedelmesek, nem kell külön hangsúlyozni, mert felkeltik a szenvedélyt, illetlen képeket tartalmaznak stb. Ezért ezeknek olvasása súlyos bűn terhe alatt tiltva van. (1399 c. 9.)

A régi és újabb szerzőknek úgynevezett klaszszikus műveit, melyek ocsmány tartalmúak, a bűn közeli veszélyének kizárásával olyanoknak szabad olvasni, kiknek erre szükségük van, pl. tanulmányaik miatt, de nem adhatók gyermekek vagy serdült korúak kezébe, csak az erkölcstelen részekről megtisztítva, mert ezeknél a közeli bűnveszély alig távolítható el. (Aertn.-Dam. I. n. 642.)

A rossz (hitellenes és erkölcstelen) lapokról, ujságokról általában ugyanaz áll, mint a rossz könyvekről. (Aertn.-Dam. II. n. 507.)

A gyóntató kötelességei e tekintetben: 1. ha alaposan gyaníthatja, hogy a gyónó rossz könyveket vagy lapokat olvas és erről hallgat, a gyóntató köteles hozzá kérdést intézni, és 2. ha ex professo rossz könyveket és lapokat olvas, figyelmeztetni, — szükség esetén a feloldozás megtagadásával is — hogy azoktól tartózkodják; — 3. kötelezni, hogy a rossz könyveket vesse el, illetőleg adja át a gyóntatónak; — 4. az olyan gyónónál, ki szükségből olvas ilyen könyveket vagy lapokat, ajánlja megfelelő jó könyvek és lapok olvasását.

e) *Rossz társaságok* (prava consortia).

A hit- és erkölcsellenes társaságok szintén közeli alkalmul szolgálhatnak a bűnre, ezért súlyos bűn terhe alatt kerülendők. Figyelembe kell azonban venni, hogy ez az alkalom önkéntes vagy szükségképeni-e, mert pl. a rossz társak ugyanazon intézetben vagy műhelyben, hivatalban vannak,

vagy egy házban laknak, szomszédok, növendékek, kikkel érintkezniök kell. Ilyen esetben a gyóntató figyelmeztesse őket, hogy a rossz beszédeket szaksítsák félbe, azokban ne vegyenek részt.

f) *Rossz iskolák.*

Az úgynevezett *közömbös iskolák* (scholae neutrales), amelyekben nincs vallásoktatás, a hit és erkölcs tekintetében veszedelmesek, bár nem egyformán: vannak pozitíve és negatíve veszedelmes iskolák a szerint, amint a hit és erkölcs közvetlen veszélynek van kitéve vagy sem.

A negatíve közömbös iskolák is veszélyesek, mert éppen azért, hogy növendékeik nem részesülnek vallásoktatásban, vallási közömbösségre (indifferentismus) és így istentelenségre nevelnek (atheismus). (Cf. Noldin, De praec. n. 295.)

Még inkább tilos a pozitíve veszedelmes közömbös iskolák látogatása, melyekben a növendékek hite és erkölcs közvetlen veszélynek van kitéve. „Pueri catholici scholas acatholicas, neutras, mixtas, quae nempe etiam acatholicis patent, ne frequentent.” (1374. c.) — Ezt csak az Ordinárius engedheti meg megfelelő okból, feltéve, hogy a hitehagyás veszélye nem forog fenn: „Solius loci Ordinarii est decernere, in quibus rerum adjunctis et quibus adhibitis cautelis, ut periculum perversionis vitetur, tolerari possit, ut illae scholae frequententur.” (1374. c.)

Elegendő ok az ilyen iskolák látogatására, ha azon a helyen nincs katolikus iskola, amelybe a szülő járathatná gyermekeit s anyagi eszközök hiányában távolabb fekvő katolikus iskolába sem küldheti őket, vagy ha a világi törvény súlyos büntetés terhe alatt kötelezi a szülőket.

hogy ilyen közömbös iskolába küldjék gyermekeiket.

Azok az eszközök, melyekkel a hitehagyás veszélyét távolivá tehetjük: a) ha gondoskodunk arról, hogy a gyermekek az iskolán kívül megfelelő vallásoktatásban részesüljenek és a keresztény életre neveltessenek; — b) ha különösen azon igazságokra vonatkozólag részesülnek alapos oktatásban, amelyeket a közömbös iskolában támadni szoktak; — c) ha távol tartjuk tőlük a rossz könyveket és rossz társakat, kik hitükre és erkölcsükre veszélyesek lehetnek. (Noldin, De praec. n. 296.; Aertn.-Dam. II. n. 511.)

g) *Ismeretségek házasságkötés céljából.*

(Aertn.-Dam. II. n. 517—524.)

A házasságkötés céljából vagy legalább házasságkötés ürügye alatt kötött ismeretségek (procreationes) magukban véve nincsenek ugyan tiltva, a gyakorlatban azonban, főleg fiatalabbak és nem gyengéd lelkiismeretű egyének közt, súlyos bűnökre vezető közeli alkalmakká válhatnak. Ennek elkerülésére legyünk figyelemmel a következő szabályokra:

1. Ilyen ismeretséget csak azoknak szabad kötni, kik bizonyos időn belül (intra tempus rationabile) házasságot köthetnek és akarnak is kötni, mert különben nincs megfelelő okuk arra, hogy magukat a bűn veszélyének tegyék ki.

Bizonyos időn belül: az idő esetenként különböző lehet. Általában, ha a házasság egy fél-éven vagy egy éven belül megtörténik, az idő nem mondható túl hosszúnak.

2. Mivel az ilyen ismeretségek és érintkezések veszedelmesek lehetnek, azért a bűnveszély elhárítására megfelelő óvóeszközöket kell alkalmazni.

Ilyenek: a) hogy a szerelmesek ne lakjanak ugyanazon házban (sub eodem tecto); — b) a szülők vagy helyetteseik beleegyezésével történjék; — c) ne legyenek egyedül (solus cum sola), főleg ne eldugott, másoktól nem frekventált helyen vagy éjjeli időben; — d) a látogatások ne legyenek nagyon gyakoriak és nagyon hosszúak, általában pl. hetenkint csak egyszer egy-két órára; — e) ha esetleg egyedül vannak, ne közelítsenek egymáshoz; — f) a kísértések ellen használjanak lelki eszközöket, járuljanak gyakran a szentségekhez.

3. Az eljegyzés után még nagyobb óvatosság ajánlatos, mert nagyobb a bűnveszély; a jegyesek ritkábban és csak mások jelenlétében találkozzanak.

An liceat adamantibus et sponsis amplexus et oscula honesta in signum amoris? — Affirmant communiter DD., si fiant honesto modo juxta morem patriae, sicut solutis permittuntur; sunt enim conaturalia signa amoris. Porro in more fere est apud honestas familias, ut, dum, amasius aut sponsus advenit et dum abit, se mutuo osculentur vel amplectantur. Non licent vero oscula vel amplexus pressi et per aliquod notabile tempus protrahi; haec quippe neque a personis bene moratis licita creduntur, neque a theologis permittuntur. (H. A. tr. 18. n. 7. Aertn.-Dam. II. n. 524. Quaest. 4.)

h) Kocsmák és szórakozóhelyek.

Vannak tisztességes és nem tisztességes kocsmák és szórakozóhelyek, melyek alkalmul szolgálnak a bűnre.

1. Tisztességes helyiségeket szórakozás céljából látogatni szabad, feltéve, hogy kellő mérséklettel történik (az idő, ital, játék, társalgás, beszéd tekintetében).

2. Tisztességtelen helyiségeket látogatni, melyek a rossz ujságok, vallástalan és illetlen, csúnya beszédek stb. miatt bűnre vezető alkalmul szolgálnak, tilos, és pedig súlyos bűn terhe alatt, ha súlyos bűnre közeli alkalmat adnak.

3. Ezeknek a helyiségeknek a látogatása sokaknak, főleg mesterembereknek, munkásoknak, súlyos bűnre ad alkalmat, mint a részegség és ennek következményei, perlekedés, családi békétlenség, anyagi romlás, botrány, káromkodás, csúnya beszéd stb., amint ezt a tapasztalat bizonyítja. Azért pl. a részegesek esetleg a feloldozás megtagadásával is eltilthatók az ilyen helyiségek felkeresésétől. Az olyan részegesek, kik foglalkozásuknál fogva kénytelenek megjelenni az ilyen helyiségekben, mint pl. a kocsisok, kereskedők, stb., úgy tekintendők, mint akik szükségképeni alkalomban vannak és a szerint kell velük szemben eljárni.

i) Szolgálati viszony.

A szolgálati viszony, főleg leányokra és főleg városokban, ma igen sokszor nagyon veszedelmes, mert sok kísértésnek vannak kitéve szolgálati helyükön, azért nem ajánlatos olyan leányoknak, kik arra nincsenek rászorulva, hacsak nem bizonyos, hogy az illető helyen nincsenek bűnvesztélyben.

A szolgálatban levő leányokra vonatkozólag, kik gyakran vannak kísértéseknek kitéve, a következő szabályok állnak:

1. Az olyan szolgálóleány, ki gyarlósága, erkölcsi gyengesége miatt ki van annak téve, hogy beleegyezik a bűnbe, úgy tekintendő, mint aki — szándékos vagy szükségképeni — közeli bűnre vezető alkalomban van a szerint, amint szolgálati helyét csak nagy kárral vagy e nélkül hagyhatja el.

2. A szolgálóleány, ha jámbor és nagy lelki erősséggel rendelkezik úgy, hogy a kísértéseknek állandóan ellen tud állni, nincs közeli bűnre vezető alkalomban, azért nem köteles elhagyni szolgálati helyét, de azért szükséges, hogy megfelelő eszközöket használjon a kísértések leküzdésére.

Ilyen eszközök: a) a kísértő férfit (legyen az a cseléd társa vagy a gazda fia vagy maga a gazda) fenyegetse meg azzal, hogy alkalmatlankodásáról jelentést tesz az illetékes egyénnek (apa, anya, gazda stb.); — b) ha a fenyegetés nem használ, a dolgot tényleg jelentse az illetékes egyénnek akár személyesen, akár erre alkalmas ismerős útján, ha ebből joggal várható eredmény. Ha maga a nős gazda vagy úr a kísértő, nem tanácsos feleségének tudomására hozni a dolgot, hogy a családi béke meg ne zavartassék.

3. Ha a szolgálatban álló leány már többször elesett, többé-kevésbé úgy tekintendő, mint aki ágyasságban él. (V. ö. 133. o.)

Szabad szolgálatban állni nemkatolikusoknál is, ha az illető hit és erkölcs tekintetében nincs veszélynek kitéve és rendszerint nem akadályozzák vallásának gyakorlásában. Ezt a vallási szabadságot azonban már akkor biztosítani kell, mikor szolgálatba lép. Ha ennek ellenére vallásának szabad gyakorlásában mégis többször akadályozná, köteles helyét elhagyni, mihelyt ezt nagy kár nélkül megteheti. (Prax. Conf. n. 33. id. Aertn.-Dam. II. n. 530.)

Ugyanez áll azokról is, kik olyan katolikusoknál szolgálnak, kik csak névleg katolikusok és vallásuk gyakorlását teljesen elhanyagolják.

Zsidóknál vállalni szolgálatot, mivel lazább erkölcsűek, keresztény leánynak veszedelmes.

j) *Egyes házi (családi) veszélyek.*

Lehetséges, hogy egyes családokban az asszony vagy a leány, a szolga vagy a családhoz tartozó (familiaris) férfi miatt közeli bűnveszélyben van. Az ilyen nőt kötelezni kell arra, hogy az alkalmat szüntesse meg, ha ez erkölcsileg lehetséges. Ha a szétválasztás erkölcsileg nem lehetséges, más megfelelő eszközöket kell neki alkalmaznia a veszély megszüntetésére, főleg gondoskodják arról, hogy a kísértővel ne legyen egyedül és viselkedjék vele szemben hidegen.

Ha az elválasztás másképp erkölcsileg nem lehetséges, a leány köteles megmondani a dolgot atyjának, az asszony pedig férjének, ha nem kell nagy kártól tartania, pl. a férj okatlan cselekedete, a kísértő rágalmozása, családi botrány, a dolog elhíresztelése stb.

2. *Bánásmód a visszaeső bűnösökkel.*

1. A visszaeső — vagyis olyan szokásos bűnösök, kik, bár szokásos bűnükről a kellő oktatást és intelmet már megkapták és a javulást megígérték, a szokásos bűnt mégis ismételten (3—4-szeri gyónás után is) javulás nélkül elkövették, — magában véve (per se) mindig feloldozhatók, ha nincs okunk diszpozíciójukról kételkedni, mert az érvényes és megengedett feloldozáshoz csak az szükséges, hogy az illető a gyónás idejében méltó legyen a feloldozásra.

Ennek megítélésénél a gyóntató részéről nagy körültekintésre van szükség, mert a gyakori visszaesés kétséssé teszi megtérési szándékukat. Akik emberi gyarlóságból esnek vissza ugyan-

azon bűnökbe (akaratuk gyenge, a kísértés erős), de a bűntől általában irtóznak és elkövetésük után azt nyomban megbánják, javulást fogadnak és a kísértésnek is — legalább bizonyos ideig — némileg ellenállnak, az ilyen visszaeső bűnösöknek dispoziációjáról nincs okunk kételkedni, tehát feloldozhatók. Akik azonban *rosszakaratból* követik el ismételten ugyanazon bűnt és csak szokásból vagy emberi tekintetből járulnak néha a szentségekhez, ezeknek nincs dispoziójuk, tehát nem méltók a feloldozásra. A gyóntató igyekezzék ezeket disponálni és ha ez sikerül, feloldozandók. Ha nem sikerül jobb belátásra bírni őket, feloldozásukat el kell halasztani, míg a javulásnak jelét adják. Az elhalasztás azonban sohasé történjék hosszú időre, csak 8—15 napra, vagy esetleg még rövidebb időre.

Ha azonban fontos ok kívánja, amikor t. i. a feloldozás elhalasztásából nagyobb rossz származnék, a kétes dispoziációjú visszaeső bűnöst is fel kell oldozni *feltételesen*. Ilyen esetek: 1. ha a gyónó *halálveszélyben* van és feloldozás nélkül az örök kárhozat veszélyének van kitéve; — 2. ha hosszú idő múlva járulhatna csak a bűnbánat szentségéhez; — 3. ha *jóhíre, becsülete* szenvedne kárt, pl. házasságkötés előtt vagy köteles szentáldozáshoz járul, amelyet nem mulaszthat el jóhírének veszélyeztetése nélkül; — 4. ha attól kell tartani, hogy a feloldozás elhalasztása a gyónót elidegeníti a gyónástól és megmarad bűneiben; — 5. ha a gyónó nem bír eszének tökéletes használatával, pl. a gyengeelméjűek (semifatui), gyermekek, hogy az esetleg elkövetett halálos bűnükben meg ne maradjanak.

Tekintettel arra, hogy a feloldozás elhalasztásának legtöbbször nincs meg az óhajtott ered-

ménye, mert a mai emberek könnyen megsértődnek és elidegenednek a gyónástól, helyesebb a kétes dispoziíójú gyónókat megfelelő üdvös intézés és figyelmeztetés után feltételesen feloldozni.

Feloldozandók az olyan visszaeső bűnösök, kik nem annyira emberi gyarlóságból, mint inkább a bűnre vezető alkalom miatt estek vissza bűnükbe, ha észrevehető javulást tanúsítottak. Lényeges javulás már az is, ha a bűnös az előírt eszközök használatával a kérdéses bünt ugyanazon kísértések között kevesebbszer követte el vagy pedig a gyónás után hosszabb ideig, pl. öt hétig egészen elkerülte, holott azelőtt hetenként többször szokta elkövetni vagy pedig ha csak tartós küzdés után esett el. Ha azonban a visszaeső és egyúttal alkalmi bűnös nem tanúsít javulást, feloldozása rendszerint elhalasztandó, ha csak fontos ok nem kívánja a feltételes feloldozást. (L. fent.)

2. Az olyan visszaeső bűnösök, kik a *bánat rendkívüli jeleit* tanúsítják, feltétel nélkül feloldozandók, mert ezek a jelek eloszlatják a gyónó dispoziíójára vonatkozó kételyeket. (Schüch II. 384. o. 1. j.)

Ilyen rendkívüli jelek: a) a gyónó igyekezett már megjavulni, pl. az alkalmat kerülte, a gyónató által korábban ajánlott eszközöket (l. fent) alkalmazta, imákat végzett, hogy a bünt kerülhesse; — b) a bünt ritkábban követte el vagy csak nagyobb küzdelem után esett el, a kísértéseknek igyekezett ellenállni; — c) ha bizonyos ideig pl. három hétig tartózkodott a büntől, melyet korábban hetenként elkövetett; — d) ha bánatának feltűnő jeleit mutatja, pl. szívből jövő bánata könnyekben nyilatkozik meg; — e) ha gyónását nem szokásból vagy mások figyelmeztetésére, hanem önként végzi, főleg, ha ez nagyobb

kellemetlenséggel van összekötve, pl. hosszú utat kellett megtennie, bizonyos haszontól esett el, emberi tekintetekkel szállott szembe; — f) ha gyónását valamely rendkívüli esemény hatása alatt végzi el, pl. jóbarátjának halála, valamely halálos veszedelemből vagy ragályos betegségből menekült meg; — g) ha azért jön gyónni, hogy korábbi gyónásaiban szándékosan elhallgatott bűneit meggyónja vagy hogy a javulás további eszközeire vonatkozólag a gyóntatótól tanácsot kérjen.

A *dispozíció rendkívüli jelét* nem szabad összetéveszteni a *rendkívüli dispozícióval*: az előbbi szükséges a visszaeső bűnösben mint bánatának igazi jele, de az utóbbi nem kívántatik meg. Ezért állította fel Szent Alfonz a következő általános szabályt: „*Quoties poenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit.*” (Prax. Conf. n. 75.; Aertn.-Dam. II. n. 484.)

3. Bánásmód a szokásos bűnösökkel.

Szokásos bűnösök azok, akik az egy és ugyanazon bűnnek többszöri ismétlése folytán nagy erkölcsi gyengéséget és szenvedélyes ragaszkodást éreznek magukban a bűn iránt és minden alkalommal és kísértéskor hajlandóságuknál fogva igen könnyen vétkeznek. (Schüch II. 381. o.)

Hányszor kell ismétlődnie valamely bűnnek, hogy vétkes szokássá váljék, nem lehet minden esetre egyenlő módon megállapítani. Ez függ a bűnös és bűn természetétől, az egyes bűnök közti idő nagyságától stb. Általában minél könnyebben el lehet követni valamely bűnt, annál több bűneset szükséges a szokás létrejöttéhez. Szent Alfonz szerint, ha valaki *valamely külső bűnt* ha-

vonkint ötször elkövet, már szokásos bűnössé válhatnak; a tisztaság ellen irányuló külső bűnök-nél még kevesebb szám is elég, így pl. ha valaki egy éven át minden hónapban egyszer követné el a parázmaság bűnét, szokásos bűnös lenne.

A szokásos bűnöst meg kell különböztetni úgy az *alkalmi*, mint a *visszaeső* bűnöstől. Az alkalmi bűnöst leginkább csak bizonyos külső körülmények ingerlik a bűnre, míg a szokásos bűnösnek lényeges ismertetőjele az ugyanazon bűnnek többszöri elkövetése folytán szerzett hajlandóság a bűnre (*habitus vitiosus*) és a vétkezésben tanúsított könnyelműség, tehát belső körülmény, mely előidézi a bűnt a nélkül, hogy erre kívülről ingerlésre szorulna. A *visszaeső bűnös-től* pedig főleg abban különbözik a szokásos bűnös, hogy ez még nem volt kioktatva és figyelmeztetve megelőző gyónásokban, mint a visszaeső bűnös, aki már szokásává vált bűnét a kapott komoly megintés és megígért javulás után ismét elköveti.

Midőn a bűn más személyekkel van összefüggésben, alkalmi bűnössel van dolgunk, ha az illetőt csak bizonyos egyének csábítják valamely bűnre, ellenben szokásos bűnösről van szó, ha mások irányában különbség nélkül tanúsít vétkes magatartást. Különben az alkalom ápolása rendszerint szokásos bűnre vezet.

Szabályok a feloldozásra. A szokásos bűnöst, ha előzetesen nem is tanúsított javulást, fel lehet, sőt fel kell oldozni, ha megígéri, hogy felhagy vétkes szokásával. A vétkes szokás ugyanis nem bűn, csak hajlandóság a bűnre és meglehet az őszinte bánat mellett.

Általában a szokásos bűnösök inkább feloldozhatók, mint az alkalmi bűnösök, hogy a szentségi

kegyelem megvédje őket a bűnveszély ellen, mely elől külsőleg nem menekülhetnek, mint az alkalmi bűnösök. Megrögzött szokásoknál azonban itt is tanácsos lehet a feloldozás elhalasztása, hogy a gyónó a bűntől mindinkább visszariadjon és hogy a javulás eszközeinek alkalmazásában nagyobb buzgóságot tanúsítson.

A szokásos bűnösöket rendszerint igen nehéz bűnös szokásuk elhagyására bírni. A velük való *bánsásmódban* arra kell törekedni, hogy *megrendítsük* őket, a megtérésre *bizalmat* és *bátorságot* keltsünk bennük, a kislelkűségtől és kétségbeeséstől óvjuk őket. E célból élénken állítsuk szemük elé a *veszélyt*, mely örök üdvösségüket fenyegeti, ha bűnös szokásukról le nem mondanak, annál is inkább, mert a későbbi megtérés mindig nehezebb lesz; mutassunk rá, hogy Isten nem kíván tőlük lehetetlent, hanem segíti őket kegyelmével, amely a kezdet nehézségeinek legyőzése után mindig növekedik az ember erejével. Azután írjuk elő nekik a megtérést előmozdító alkalmas eszközöket; ilyenek az ima, az utolsó dolgokról való elmélkedés, az alkalmak kerülése, megszokott bűnükkel ellentétes erények gyakorlása, a szentségekhez való gyakori járulás, Mária és a szentek segítségül hívása stb.

4. Betegek és haldoklók gyóntatása.*

A betegek és haldoklók gyóntatása az általános szabályok szerint történik, de a gyóntató legyen segítségére a betegnek, hogy a bűnbánat szentségének lényeges részeit teljesíthesse. A bűnvallo-mást igyekezzék a betegnek megkönnyíteni kérdé-

* Mutz 224—233.; Schüch II. 398. sk.

sekkel; nagyon sürgős esetekben elég, ha a beteg általában vallja magát bűnösnek vagy legfeljebb egyik-másik bocsánatos bűnét gyónja meg azzal az ígérettel, hogy mihelyt teheti, teljes gyónást végez. Főleg arra törekedjünk, hogy a beteg inkább *tőredelmesen*, mint körülményesen gyónjék; a fő itt a jó dispozició.

Ha a beteg már elvesztette eszméletét, akkor, ha csak egyetlen tanú bizonyítja is, hogy öntudatos állapotában gyónni kívánt vagy bánatot mutatott, feltétel nélkül fel kell oldozni. Ha erről senki sem tanúskodhatik, vagy ha a beteg rögtön elvesztette eszméletét (pl. szerencsétlenség következtében) úgy, hogy gyónás utáni vágyát vagy a bánat jeleit nem nyilváníthatta, akkor feltételesen oldozandó fel, ha különben keresztény életet élt és a szentségekhez járulni szokott. Ez történhetik akkor is, ha a haldoklónak eddigi élete ismeretlen, valamint ha eszméletét valamely bűn (pl. részegség, párbaj, öngyilkossági kísérlet stb.) elkövetése közben vesztette el, mert nincs kizárva, hogy világos pillanataiban a szükséges aktusokat felkeltette: in extremis extrema sunt tentanda.

A következőkben néhány olyan esetet ismeretünk, amelyek esetleg nehézséget okozhatnak az eszméletüket vesztett betegek gyóntatásánál.

1. Nem adható meg a feloldozás:

a) olyan eszméletüket vesztett haldoklóknak, kik, mielőtt öntudatukat elvesztették volna, a szentségeket *kifejezetten és megvetésből* visszautasították. Ezt azonban nem szabad könnyen feltételezni, hacsak maga a lelkész előtt nem történt.

A fenti értelemben vett visszautasításnak nem kell tekinteni, ha a beteg nem akarja a szentségeket felvenni, mert azt hiszi, hogy ismét egészséges lesz, vagy ha a visszautasítás delíri-

umban vagy emberi félelemből (sociis praesentibus) vagy hirtelen felindulásból történik vagy ha a gyóntató csak a rokonok bizonytalan nyilatkozataiból értesült erről.

b) Nem szabad kiszolgáltatni a szentségeket azoknak, kik a végsőkig megátalkodottan kitartanak a penitenciátlanságban; akiknél nyilvánvaló, hogy nemcsak életükben nem járultak a szentségekhez, hanem tudva és akarva szentségek nélkül akarnak meghalni. (Non sufficit scil. ad susceptionem sacramenti absoluta possibilitas intentionis et dispositionis in suscipiente, sed requiritur moralis possibilitas seu aliqua saltem, licet tenerrima possibilitas.) (Noldin, Quaestiones Morál. n. 221.)

2. Azt az esetet, mikor a halálveszélyben levő beteg *ágyasságban* él, a Bánásmód az ágyasságban élőkkel c. §-ban (133. o.) már tárgyaltuk.

3. Ha a halálos betegségben szenvedő *tisztán polgári házasságban* él, mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy házassága érvényes-e vagy sem. E tekintetben irányadók a következő határidők: 1908 ápr. 19. (Ne temere); 1906 ápr. 15. (Provida); 1909 febr. 23. (Sanatio); 1918 máj. 19. (Codex), valamint az 1044. canon, mely tág felhatalmazást ad a gyóntatónak az esetleg fennálló házassági akadályok alól való felmentésre. (V. ö. 178. o.)

A *formahiányból* eredő érvénytelenségek elbírálására a következő szabályok irányadók:

a) A Ne temere életbeléptéig (1908 ápr. 19.) a tisztán katolikus házasságokra nézve Magyarországon a forma Tridentina volt érvényben, vagyis csak az állandó vagy ideiglenes lakóhely szerint illetékes plébános és két tanú előtt kötött házasság volt érvényes. A vegyesházasságok azonban az 1841 ápr. 30-án kelt Lambruschini Instructio értelmében nálunk érvényesek voltak,

ha teljesen vagy egészben a forma mellőzésével kötöttek is, pl. nem-katolikus lelkész előtt, tanúk nélkül stb. — Rampolla bíborosnak 1897 aug. 31-én kelt deklarációja szerint ugyanezen okból tisztán polgárilag kötött vegyesházasságok is érvényesek voltak.

b) A Ne temere után mind a tisztán katolikus, mind a vegyesházasságokra nézve a forma Pianat írták elő: csakis a házasságkötés helyének katolikus plébánosa és két tanú előtt érvényes a házasság. E forma nélkül kötött vegyesházasságok tehát érvénytelenek voltak, de Őszentsége által 1909 febr. 23-án szanáltattak, e naptól kezdve pedig Magyarországra is kiterjesztetett a „Provida” konstitúció, mely szerint a forma nélkül kötött vegyesházasságok ismét érvényesek, ha legalább az egyik fél Magyarországon született; 1909 jún. 18. óta csak akkor, ha mindkét fél Magyarországon született.

c) A Codex életbelépte óta (1918 máj. 19.) a vegyesházasságok is csak akkor érvényesek, ha a házasságkötés helyének katolikus plébánosa és két tanú előtt kötöttek.

4. Ha a házasság valamely bontó akadály miatt érvénytelen, a fennforgó akadály eltávolítása után az a fél, kinek az érvénytelenségről tudomása van, a beleegyezést újítsa meg. A beleegyezés megújítása elengedhetetlen kelléke, hogy a beleegyezést megújító fél tudjon a házasság semmis voltáról és új akarati elhatározást keltsen. (1133., 1134. c.)

Ennek a megújításnak módja változó. Ha a fennforgó akadály nyilvános, akkor a beleegyezést mindkét félnek az előírt forma szerint (helyi plébános és két tanú előtt) kell megújítani. Ha az akadály titkos, de mindkét fél előtt ismeretes, a beleegyezést mindkét félnek meg kell újítani, de történhetik

ez magánúton és titokban, bármely külső jel alkalmazása mellett. Ha az akadály titkos és csak egyik fél ismeri, csak ennek kell a beleegyezést magánúton és titokban megújítania, feltéve, hogy a másik félnek a beleegyezése még fennáll. A megújítás történhetik merőben belső akarati ténnyel. (1135. c.)

Nyilvános az akadály, mely a külső forumban bizonyítható (okirattal, két tanúval). (1037. c.)

5. Ha a házasság a beleegyezés hiánya miatt érvénytelen, úgy érvényesíthető, ha az a fél, aki nem adott beleegyezést, adja azt meg, feltéve, hogy a másik fél beleegyezése még fennáll. Ennek módja ismét hármias. Ha a beleegyezés hiánya merőben belső volt (pl. színlelés), az illető fél belsőleg kelt beleegyezést. Ha a beleegyezés hiánya külsőleg is jelentkezett, de titokban maradt, elég a beleegyezést magánúton és titokban, de külső jellel megújítani. Ha pedig a beleegyezés hiánya nyilvános volt, csakis a jog által előírt formában lehet a házasságot érvényesíteni. Ha van két tanú, kik a házasság semmisségét a külső forumban bizonyíthatják, már nyilvánosnak veendő a hiány. (1136. c.) Ebben áll az egyszerű érvényesítés (convalidatio simplex).

Ha az egyszerű érvényesítést valamely oknál fogva nem lehet alkalmazni (pl. valamelyik fél nem hajlandó a beleegyezés megújítására, egyikkel vagy akár mindkettővel a házasság semmis voltát veszedelem nélkül közölni nem lehet), akkor gyökeres orvoslásnak lehet helye (sanatio in radice), mely abban áll, hogy az Egyház nemcsak az érvénytelenítő akadály alól, hanem a beleegyezés megújítása alól is felmentést ad, vagyis az orvoslásban a házasság gyökeréig megy vissza. Tehát csak akkor lehet ezt igénybe venni, ha a kezdetben megadott vagy legalább később pótoltt igazi házassági bele-

egyezés mindkét részről fennáll, de valamely egyházjogi bontó akadály, vagy a forma hiánya miatt érvénytelen. Gyökeres orvoslásról szó sem lehet akkor, ha magában a beleegyezésben van a baj, akár kezdetben hiányzott az, akár később lett visszavonva... Gyökeres orvoslás nem lehetséges, ha a beleegyezés természeti vagy isteni akadály miatt (pl. ligamen) volt érvénytelen, de alkalmazható tisztán polgári házasságnál is. Igénybe vehető mindkét, vagy egyik házastárs tudta nélkül is. (1138—40. c.; Stat. Dioec. Sab. 273—274. §.)

6. Ha a papot olyan súlyos beteghez hívják, aki *érvénytelen vegyesházasságban él*, a következőkre kell figyelemmel lenni:

a) mindenekelőtt igyekezni kell a házastársakat kat. házasságkötésre bírni. Ha erre készek, akkor a kautélák megtartására és esetleg a gyermekeknek kat. iskolában való neveltetésére vonatkozólag írásos nyilatkozatot kell venni tőlük. A cenzúrától való feloldozás, a házassági akadályok alól való felmentés stb. tekintetében úgy kell eljárni, mint a halálveszélyben;

b) ha a protestáns fél nem egyezik bele a kat. házasság megkötésébe, vagy nem vehető rá a kautélák megadására, a beteg csak akkor oldozható fel, ha megígéri, hogy felgyógyulása esetén a viszonyt megszünteti vagy legalább megteszi azt, amit az Egyház kíván. Azután, ha még van idő, a püspöki hatósághoz kell fordulni *sanatio in radice* érdekében, ha a *sanatio* az adott esetben lehetséges. (A kérvényben az illető valódi nevét kell írni, mert a külső forumra tartozó ügyről van szó.) (Cf. Aertn.-Dam. II. n. 706.)

Az érvénytelenül megkötött vegyesházasság kétféle módon érvényesíthető.

Az egyszerű érvényesítés úgy történik, hogy

a felek a plébános és két tanú előtt írásba foglalják a két biztosítékot. Államjogilag érvényes reverzálist már nem adhatnak. A plébános a biztosítéki irat mellékelésével felmentésért folya-
modik, melynek megnyerése után — hirdetések
mellőzésével ugyan (ha a hirdetéstől vonakod-
nak), s esetleg a szélesebb nyilvánosság kizá-
rásával — szabályszerűen összeadja és anya-
könyvezi őket. Az esketést gyónás, ezt pedig a
kiközösítés alól pro foro externo szóló feloldo-
zás előzi meg két tanú jelenlétében. (Rit. III. 3.)
Erre a plébános a leiratban felhatalmazást nyer.

Ha azonban a nemkatolikus fél megtagadta
a reverzálist, vagy nem hajlandó a katolikus pap
előtt megesküdni, akkor gyökeres orvoslás ve-
hető igénybe. Ennek elengedhetetlen feltétele,
hogy a katolikus fél megbánja bűnét, s kész
legyen a gyermekek katolikus vallásának bizto-
sítására mindent megtenni, ami tőle telik. A
plébános erre felmentésért folya-
modik és jelzi
azt is, hogy mindkét félnek házassági beleegye-
zése kezdet óta igazi vagy legalább később
pótolt és ma is fennáll, (1139—40. c.), kifejti a
fennforgó súlyos okokat. A püspök erre megadja
a gyökeres orvoslást. A plébános közli ezt a kato-
likus féllel s a sanatiót feljegyzi a katolikus fél
keresztelési anyakönyvében, a házasság adatait
pedig a házasultak anyakönyvében. Ha ennek
keresztelési helye másutt van, a püspöki leirat
másolatát a keresztelési hely plébánosának fel-
jegyzés végett megküldi.

A gyökeres orvoslást szintén megelőzi a
kiközösítés alól való nyilvános feloldozás és a
szentgyónás. Ha a bűnös a nyilvános feloldozás-
tól vonakodik, csak a gyóntatószékben való fel-
oldozásra kell a püspöktől engedélyt kérni, mely

aztán a botrány alkalmas elhárítása mellett a külső rendben is érvényes. (2251. c.; Stat. Dioec. Sab. 216. §.)

7. Ha a haldokló házastársától *önhatalmúlag elvált*, meg kell kívánni, hogy a házassági együttélést újra felvegye, mihelyt az lehetséges. Ha azonban az elválásra kánoni ok van (pl. adulterium, grave periculum animae, rixae continuae vel odium), a beteg feloldozható, ha nem táplál szívében gyűlöletet házastársa iránt és kész arra, hogy iránta a szeretet közönséges jeleit tanúsítsa. Ha a válást a világi bíróság mondotta volna ki, akkor a figyelmeztetés elhagyható, feltéve, hogy az illető jóhiszemben van.

Azt a nyilatkozatot, hogy a házassági együttélést ismét meg akarja valósítani, esetleg tanúk előtt kell megtenni a botrány megszüntetése céljából. (Mutz 230. o.)

8. Ha a papot *másvallású, eretnek vagy szakadár* haldoklóhoz hívják, aki még öntudatánál van, legyen iránta jóakarattal és részvéttel, keltse fel benne a hit (főleg a credenda necessitate medii igazságokra vonatkozólag), a remény, a bánat, Isten akaratában való megnyugvás, szeretet indulatait, de óvakodjék attól, hogy jóhiszeműségétől megfossa és alaki eretnekké tegye.

A szentségeket azonban csak akkor szabad kiszolgáltatni, ha a haldokló tévedését visszavonja és visszatér az Egyházba (731. c. 2. §.), még akkor is, ha az illető jóhiszemben volt, tehát csak anyagi akatolikus.

De egyes szerzők szerint megengedhető, hogy az ilyen haldokló *feltételesen és titokban feloldoztassék*, ha kifejezi azt a szándékát, hogy részesítessék mindabban a segítségben, amely örök üdvösségének elnyerésére Krisztus akaratából szükséges.

Esetleges botrány elkerülése céljából a feltételes feloldozás titokban történjék.

Éppen így járhatunk el az olyan haldokló akatolikussal is, aki már elvesztette eszméletét, ha a lelkész előtt igazolják, hogy az illetőben megvolt a megtérési szándék. (Mutz 233. o.)

5. *De modo agendi cum iis, qui onanismo conjugali sunt addicti.**

Onanismus seu positiva frustratio generationis sive per abruptionem copulae sive per media physica vel chemica est jure naturae prohibitus.

Nullum existere vel excogitari potest positivum medium per se efficax ad illum finem (ad impediendam generartionem) obtinendum, quod non induat gravissimam onanismi malitiam. (Instr. Epporum Belg.)

Sub nomine onanismi tamen non intelligitur:

1. propter defectum intentionis *interruptio copulae*, quae accidit ex *fortuita necessitate* (culpa vaceret, etiamsi praeter intentionem effusio seminis fieret: pollutio involuntaria);

2. ex defectu frustrationis seminis *abruptio copulae ante seminationem viri et absque periculo effundendi semen extra vas* (ejusmodi abruptio, si mutuo consensu fieret et ex causa justa e. gr. ad vitandum partum valde periculosum, nimis numerosam prolem ect. juxta Auctores tactui impudico inter conjuges equiparari posset. Sed tamen, quia periculum pollutionis ibi facile occurrit, a tali agendi ratione conjuges

* Cf. Anler 204. sk. o.; Aertn.-Dam. II. n. 894. n. 916.

arcendi sunt; si vero asseverent, raro tantum sequi pollutionem, id sub gravi eis prohiberi nequit). (Instr. pro. confess. p. 30. id. Anler 204. o.)

3. Quando adest fundata suspicio poenitentem, qui de onanismo silet, huic crimini esse addictum, regulariter tenetur confessarius prudenter et directe interrogare, etsi praevideat plures a bona fide exturpandos, multosque sacramenta deserturos esse. Confessarius caute interroget, inquirendo, num aliquid sit circa matrimonii sanctitatem, quod conscientiam remordet, an se conformet divinae voluntati circa filiorum numerum.

4. Confessarius, qui sive ex spontanea confessione sive ex prudenti interrogatione cognoscit poenitentem esse onanistam, tenetur illum de hujus peccati gravitate aequae, ac de aliorum peccatorum mortalium, monere eumque (uti ait Rituale Romanum) paterna caritate reprehendere eique absolutio-nem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet eundem dolere de praeterito et habere propositum non amplius onanistice agendi. (S. Poenit. 10. Martii 1886. Anler 206. o.)

5. Cooperatio uxoris ad onanismum viri (per abruptionem copulae) licet ex gravi causa. In hoc casu juxta probatos Auctores uxor non censetur viri sui peccato formaliter cooperari, sed illud tantummodo ex justa et rationabili causa permittere. Moneat tamen orator hujusmodi uxorem, ut non cesset prudenter commonere virum suum, ut ab hac turpitudine desistat. (S. Poenit. 16. Nov. 1816.; 1. Febr. 1823.; 3. April 1916.; id. Anler 207. o.)

Uxor ergo, ne peccato consentire videatur, debet monitis ac precibus, pro spe fructus aliquoties iteratis (necesse non est, ut singulis vicibus

faciat) virum ab hoc crimine avertere. Graves causae sec. AA. sunt evitatio rixae, aversionis viri, periculum adulterii, quoties sibi grave est carere actu conjugali (licite tunc etiam petit mulier), quae causae fere semper aderunt. (Telch. p. 132.; id. Anler 207.)

Gaudere de effectibus, e. gr. de praeservatione a molestiis graviditatis vel consentire in voluptatem durante copula oborientem mulieri, quae onanismo non consentit, non peccaminosum est.

Si ipsa uxor post copulam semen expellere voluerit, vir pro auctoritate, qua pollet, illud ipsi vetare debet. Quod si nihil proficiat, debitum ipse ob justam causam petere potest.

Lotiones vaginales generationem impedire possunt, si statim post copulam fiunt; ordinarie autem nullum habetur periculum deperdendi seminis, si aliquo tempore post copulam fiunt.

6. Copulae onanisticae per usum mediorum (condomisticae) uxor positive resistere debet, est enim actus ab initio intrinsece malus. Uxor ergo sciens in congressu condomistico non potest passive se habere. (S. Offic. 19. April 1853.; id. Anler 208 o.)

Confessario satis erit mulierem docere, abusionem istam nullatenus permitti posse. De modo et gradu resistentiae opponendae regulariter melius erit, ut ultro nihil addat, ne uxoris conditionem, quae per se jam difficilis est, magis impeditam reddat. (Vermesch p. 262.; id. Anler 208. o.)

Vir, qui scit uxorem pessario uti, remotionem postulare debet, nec potest inducere ad congressum uxorem oclusam pessario. In viro passivus

modus haberi non potest. (Noldin, De sexto pr. n. 74.; id. Anler 208. o.)

7. Conjuges, qui tempore ageneseos scil. illis tantum diebus utuntur matrimonio, quibus difficilior est conceptio (continentia periodica), non sunt inquietandi et confessarius potest sententiam, de qua agitur, illis conjugibus, caute tamen insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit. (S. Poenit. 16. Junii 1880.; id. Anler 209. o.)

8. Copula sic dicta dimidiata,* per quam vir vas uxoris penetrat quidem, sed parum et in introitu vaginae omne semen effundit, *secundum se* non est immunis a culpa, grave tamen peccatum non constituere videtur. Imo licita est talis copula, si ex una parte perfecta penetratio est physice vel moraliter impossibilis, v. gr. quia uxor ob recentem partum vel ob infirmitatem in verendis perfectam non patitur et ex alia parte adest legitima causa coitum habendi.

Ad haec notandum ex resp. S. Offic. 1. Dec. 1922.: tolerari non posse confessarios sponte sua docere praxim copulae dimidiatae, illamque saudere promiscue omnibus poenitentibus, qui timent, ne proles numerosior nascatur; imo carpendum esse eum quoque confessarium, qui omnibus remediis ad poenitentem matrimonio abutentem ab hoc malo avertendum frustra tentatis, docet exercere copulam dimidiatam ad

* Foecundationem artificialem, qua semen mariti per voluntariam pollutionem obtentum arte inducitur in vaginam uxoris quamque nonnulli theologi sub certis conditionibus licitam putarunt, S. Off. 24. Mart. 1897. illicitam absolute declaravit. Est enim actio turpis et contra naturam. (Aertn.-Dam. 1. cit. nota 2.)

peccata mortalia praecavenda vel poenitenti
interroganti, num hic modus licita sit, respondet
simpliciter licere absque ulla restrictione seu
explicatione. (Aertn.-Dam. II. n. 896. quaest. 5.)

V. FEJEZET.

A GYÓNTATÓ FELMENTÉSI HATALMA.

A következőkben arról lesz szó, hogy a gyóntatónak van-e hatalma arra, hogy egyes törvények alól felmentést adjon. Nevezetesen a vásár- és ünnepnapok megszentelése, a bőjti törvény, a húsvéti szentáldozás, a szentáldozás előtti természetes bőjt, a fogadalom, az ígérati eskü, a házassági akadályok, szabályszerűtlenségek (irregularitas) és a megtorló büntetések (poenae vindicativae) tekintetében van-e a gyóntatónak felhatalmazása és milyen?

26. §. A gyóntató felmentési hatalma.

a) a vásár- és ünnepnapok megszentelésére vonatkozó törvény; b) a bőjti törvény; c) a húsvéti szentáldozás ideje tekintetében; d) a fogadalomra vonatkozólag.

a) *A gyóntató sem a vásár- és ünnepnapok megszentelésére* (misehallgatás és szolgai munkától való tartózkodás), *sem a megtartóztatásra és bőjtre vonatkozó egyházi törvény alól a közjog értelmében nem menthet fel, de mindkét törvényre vonatkozólag megállapíthatja gyónóinak mentességét megfelelő kimentő ok fennforgása esetén.*

A plébánosok egyes esetekben (in casibus singularibus) és jogos okból (ex justa causa) (1245. c. 1. §.) a plébániájuk területén lakó egyes

híveket vagy családokat mindenütt, az idegeneket csak plébániájuk területén felmenthetik a vásár- és ünnepnapok megülésére (úgy a misehallgatás, mint a szolgai munkák tekintetében), valamint a megtartóztatásra és bőjtre (együtt mindkettőre is) vonatkozó egyházi törvény alól.

„Egyes eset”-nek tekinthető minden olyan eset, amelyekben ugyanazon meglevő ok forog fenn a felmentésre, pl. felmentést adhat ezen betegség tartamára, a tanulmányok, a betegápolás idejére, ezen utazásra, (de nem adhat felmentést minden betegségre, minden utazásra, hacsak ugyanazon ügyben több utazást nem kell végezni).

A családok felmentésénél, amelyre megfelelő ok van, fel vannak mentve azok a családtagok is, kikre a felhozott ok esetleg nem áll, hogy ne kelljen kétféle ételt készíteni. (Vermersch-CR. I. n. 155.; Anler 123. o.)

Tehát nem adhatnak állandó vagy több esetre szóló felmentést. De felmenthetnek ismételten is újabb kéreésre mindaddig, míg a felmentésre elegendő ok van. E nélkül a felmentés tiltott és érvénytelen volna. (84. c. 1. §.) Kétség esetén, hogy a felhozott ok elegendő-e a felmentésre, a felmentés megengedett és érvényes. (84. c. 2. §.) Csak egyes személyeket vagy családokat menthetnek fel, de nem az egész plébániát.

Az idegenekre vonatkozólag csak az szükséges, hogy a felmentés megadásakor legyenek a plébánia területén. A kapott felmentéssel élhetnek máshol is. (Cf. Vermersch, Summa novi juris, n. 486.)

A plébános ezt a felmentési hatalmát, mivel potestas ordinaria, más papra is átruházhatja a 199. c. 1. §. alapján. (Anler i. m. 123. old.)

A kivett papi rendek előjáróinak alattvalóikkal szemben ugyanaz a felmentési hatalmuk van, mint a plébánosoknak.

A gyóntatók némely egyházmegyében felvannak az Ordináriustól hatalmazva, hogy gyónókat egyes esetekben jogos okból felmenthessék a megtartóztatás és bőjt (vagy mindkettő) alól. Ezt a felhatalmazást gyónáson kívül is gyakorolhatják, hacsak kifejezetten ellenkező rendelkezés nincs a felhatalmazásban. (Lehmkuhl, Cas. consc. I. 122.; id. Seiter 67. o. 3. j.)

b) A húsvéti szentáldozást elrendelő kánonban előforduló proprius sacerdoson a hittudósok szerint nemcsak a plébános, hanem a gyóntató is értendő. Ezért a gyóntató is megengedheti gyónóinak, hogy a húsvéti áldozást ideiglenesen (ad tempus) húsvéti időn túl végezdhessék, ha erre észszerű okuk van (rationabilis causa). (859. c. 1. §.)

Ilyen észszerű ok, ha pl. a feloldozást kétes dispozició esetén húsvéti időn túli időre kellene elhalasztani; ha a nyilvános botrányt a húsvéti szentáldozás előtt kell jóvátenni; ha elháríthatlan akadálya van annak, hogy a szentáldozás húsvéti időben megtörténjék, pl. sürgős utazás miatt; hogy a nem éppen buzgó apa első szentáldozását végző gyermekével járuljon a szentáldozáshoz, aki, ha a húsvéti időben is gyónik és áldozik, nem volna hajlandó hamarosan gyermekével is együtt áldozni. (Cf. Genicot, Cas. consc. II. 233, 234. o.)

Aki a húsvéti időben, akár bűnös, akár büntelen módon a szentáldozást elmulasztotta, köteles a mulasztást később pótolni. (859. c. 4. §.) A *saltem in paschate* (859. c. 1. §.) nem azt jelenti, hogy a szentáldozás kötelessége a húsvéti idő elmúltával megszűnt (non ad finiendam

obligationem). A húsvéti időben nem teljesített kötelesség tovább tart és akkor hatályba lép a törvénynek az a rendelkezése, hogy legalább évenként egyszer (saltem semel in anno) járuljanak a hívek a szentáldozáshoz. Mivel nincs megállapítva, hogy ez az év húsvétól húsvétig vagy újévtől újévig számítandó-e, azért valószínű, hogy ez a kötelesség megszűnik azon polgári év végével, melynek húsvéti idejében a szentáldozás nem történt meg.

Vitás, hogy a szentáldozást a húsvéti idő elmúltával minél előbb (*quam primum*) kell-e teljesíteni. A szerzők tagadólag felelnek erre a kérdésre. Azért a valószínű vélemény szerint nem követ el újabb súlyos bűnt az, aki a húsvéti idő elmúltával adott alkalommal nem áldozik, kivéve, ha ez az alkalom előreláthatólag utolsó alkalom arra, hogy az illető esztendőben szentáldozáshoz járulhasson. (De Lugo, *Disput.* 16, 69.; Ballerini, IV. 974. sk.; Lehmkuhl, I. 1453.; Genicot, II. 208.; Noldin, II. 695.)

Aki a szentáldozáshoz akar járulni, tudvalevően köteles megtartani a szentségi vagy természetes böjtöt, vagyis éjféltől kezdve tartózkodni minden ételtől és italtól, kivéve a halálveszélyt és azt az esetet, mikor a szentség vételével a szentség iránti tiszteletlenség veszélyét kell elhárítani. (858. c. 1. §.)

A halálveszélyben (*periculum* és nem *articulus mortis*), akár belső, akár külső okból származzék, többször is vehető az Oltáriszentség, míg alaposan feltehetjük, hogy a halál bekövetkezik, még ha a gyógyulás valószínűbb is, pl. súlyos műtét, nehéz szülés, magas láz *infectio* következtében, súlyos belső vérzés, előrehaladt tüdőbaj, kisebb szélütés részleges öntudatlansággal. Így az aszkórosok (*Schwindsüchtig*)

heteken, sőt hónapokon át magukhoz vehetik az Oltáriszentséget per modum viatici, éppen így háborúban a hadszíntéren (Kampfgebiet) tartózkodók. De akkor is ki kell szolgáltatni a szentséget, per modum viatici, ha a halálveszély valószínűsége tekintetében kétség merül fel, de ily esetben a gyóntató ajánlani fogja a megtartoztatást, ha ez könnyen lehetséges. (Anler 71. o.)

Az olyan betegek, kik már egy hónap óta betegeskednek és nincs biztos kilátás arra, hogy hamarosan (egy héten belül Anler 71. o.) felgyógyulnak, a gyóntató engedélyével (de prudenti confessarii consilio) hetenkint egyszer vagy kétszer áldozhatnak, ha előzetesen orvosságot vagy valamely folyadékot vettek is magukhoz, (858. c. 2. §.) „etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint”. Ha a beteg hetenkint többször is szeretne áldozni, ezt csak úgy teheti, ha éhgyomorral marad.

A hónap egyes szerzők szerint nem pontosan, hanem erkölcsileg (26—27 nap) számítható. (Vermersch, III. n. 396.; id. Anler 73. o.)*

Orvosság nemcsak folyékony, hanem szilárd állapotban is (tabletta, pilula) vehető.

„*Aliquid per modum potus*”, pl. vizet, tejet, húslevest.

A folyékony ételhez szabad szilárd ételt is keverni, mely a folyadékban feloldódik úgy, hogy az egészet a beteg ital módjára veheti

* Az illetékes pápai nuncius felmentést adhat arra, hogy a betegek non servato jejunio hetenkint egyszer áldozhatnak, ha megbetegedésük óta nem is múlt el egy hónap, ha nincs reményük a hamaros felgyógyulásra, vagy ha orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy nehezükre esik a szentségi böjt megtartása. (Cf. Facult. pro nuntiis.)

magához, pl. tejben, csokoládében szétmorzsolt kenyeret, kétszersültet, belevegyített tojást vagy tisztán nyers tojást stb.

E kiváltsággal élhetnek olyan betegek is a fenti feltételek mellett, kik nincsenek az ágyhoz, illetve a szobához kötve, vagy akik csak azért kelnek fel az ágyból, hogy a házban lévő kápolnában megáldozzanak.

Tekintettel a mai enyhébb gyakorlatra, egyes szerzők szerint per epikiam szabad ünnepélyes újmisénél vagy ünnepélyes első szentáldozásnál az illetőnek magához venni az Oltáriszentséget, ha véletlenül (nem szándékosan) meg is szegte a szentségi bűjtöt. (Anler 72. o.)

Az olyan betegeknek, kik nem tudják a rendes úton (száj- és nyelőcsövön át) magukhoz venni az Oltáriszentséget (akiket pl. valamely csövön vagy nyak- és gyomor-megnyitáson át táplálnak), nem kell kiszolgáltatni a szentséget, (S. Offic. 1886 jan. 28.; id. Anler 72. o.), főleg akkor nem, ha a szentség tiszteletlenség veszélyének volna kitéve, pl. elmebajosoknál.

Ha valaki nem tudja, hogy éjfél után vett-e valami ételt vagy italt magához, per modum cibi vel potus (és nem per modum salivae vel respirationis), szabad a szentáldozáshoz járulnia. Élelemnek a végbélén át való beöntése (klistérozás), vagy a gyomormosás nem szünteti meg az éhgyomrot, ha esetleg némi víz vagy olaj visszamaradt is. Nem sérti meg az éhgyomrot a száj kiöblítése vagy az ételnek nyelvvel való megízlelése (pl. szakácsok, betegápolók, anyák), ha az illető véletlenül (nem szándékosan) néhány cseppet le is nyel; aki port, esőcseppet, hópelyhet véletlenül lenyel; aki gyorsan feloldódó pasztillát szárazság, rekedtség ellen kevés

éjfél előtt bevesz; aki valamit szájába vesz, de aztán kiköpi; — aki a szentostyával vesz magához valamit, ha ez előbb kerül is a gyomorba, mint a szentostya. Aki azonban szándékosan vesz be vagy nyel le, pl. a szomjúság ellen esőcsep-pet vagy havat, már nincs éhgyomorral. (Göpfert, III. n. 69.)

c) *Fogadalom.*

II. A gyóntató magában véve (per se) nem menthet fel a fogadalom alól. Ezt a felmentési hatalmat a helyi Ordináriustól kell kérnie (az idegenekre — peregrini — vonatkozólag is), ha pedig szerzetes-ről (regulares) van szó, a rendfőnöktől, a fenntartott fogadalmakra vonatkozólag pedig az apostoli Szent-széktől.

Ha a Poenitentiaria a pápa megbízásából úgy dispenzál, hogy a tökéletes és örökös szűzességi fogadalom helyett más jócselekedetet tesz kötelezővé, ez a jócselekedet úgy kötelez, mint a fogadalom, de nincs fenntartva. Azért ex causa proportionata e jócselekedet alól mind-azok felmenthetnek, akiknek joguk van a közön-séges fogadalmak alól való felmentésre. (Anler 130. o.)

Fenntartott fogadalmak: 1. a nyilvános fogadal-mak (vota publica nomine ecclesiae a legitimo superiore ecclesiastico acceptata). (1308. c.)

Jegyzet. Mivel a szerzetből való elbocsátás vagy szekularizáció által a fogadalmak kötelező ereje tényleg megszűnik, közvetve (indirecte) a szerzetesi előjárók, illetve a megyéspüspökök is adhatnak felmentést a nyilvános fogadalmak alól a 638. és 647. kánonokban meghatározott esetekben.

Can. 638. — Indultum manendi extra claustra, sive temporarium, idest indultum exclaustrationis, sive per-

petuum, idest indultum *saecularisationis*, sola Sedes Apostolica in religionibus juris pontificii dare potest; in religionibus juris dioecesani etiam loci Ordinarius.

Can. 647. — §. 1. Professum a votis temporariis sive in Ordinibus sive in Congregationibus juris pontificii dimittere potest supremus religionis Moderator vel Abbas monasterii sui juris cum consensu sui cujusque Consilii per secreta suffragia manifestato, vel si agatur de monialibus, Ordinarius loci et, si monasterium sit regularibus obnoxium, Superior regularis, postquam monasterii Antistita cum suo Consilio fidem de causis scripto fecerit; in Congregationibus vero juris dioecesani, Ordinarius loci, in quo religiosa domus sita est, qui tamen jure suo ne utatur Moderatoribus insciis vel juste dissentientibus.

§. 2. Ii omnes, graviter eorum onerata conscientia, religiosum dimittere nequeunt, nisi servatis quae sequuntur:

1. Causae dimissionis debent esse graves;

2. Possunt se habere sive ex parte religionis sive ex parte religiosi. Defectus spiritus religiosi, qui aliis scandalo sit, est sufficiens dimissionis causa, si repetita monitio una cum salutare poenitentia incassum cesserit, non vero infirma valetudo, nisi certo constet eam ante professionem fuisse dolose reticitam aut dissimulatam;

3. Licet Superiori dimittenti certo innotescere debeant, non est tamen necesse, ut formali judicio comprobentur. At religioso semper manifestari debent, data eidem plena respondendi licentia; ejusque responsiones Superiori dimittenti fideliter subjiciantur.

4. Contra dimissionis decretum est religioso facultas recurrendi ad Sedem Apostolicam; et pendente recursu, dimissio nullum habet juridicum effectum;

5. Si de mulieribus agatur, servari debet paescriptum can. 643. §. 2.

Can. 643. §. 2. Si tamen religiosa sine dote recepta fuerit nec ex propriis bonis sibimet providere valeat, religio ex caritate eidem dare debet ea, quae requiruntur, ut modo tuto ac convenienti domum redeat, ac providere, ut, naturali aequitate servata, per aliquod tempus, mutuo

consensu vel in casu dissensus ab Ordinario loci determinandum, honeste vivere possit. (Anler 129. o.)

2. A magán fogadalmak közül: a) a tökéletes és örökös tisztasági fogadalom (votum perfectae et perpetuae castitatis) és

b) olyan szerzetbe való belépési fogadalom, amelyben a tagok ünnepélyes fogadalmakat tesznek (votum ingrediendi in religionem votorum solemnium) feltéve, hogy ezek a magán fogadalmak feltétel nélkül (absolute) és a 18. életév betöltése után tétettek.

Nincsenek fenntartva e fogadalmak, ha az illető csak bocsánatos bűn terhe alatt akarta magát kötelezni a fogadalom megtartására, vagy ha a fogadalmat nem teljesen szabadon, félelem hatása alatt, vagy nem megfontoltan tette, vagy ha a fogadalomra vagy annak mikéntjére vonatkozólag kételyei vannak. (Aertn.-Dam. I. n. 498.)

A fogadalomnak csak a lényege van fenntartva, és nem annak körülményei, pl. hogy a ferences vagy a bencés rendbe lépjen-e be. A szerzetbe lépési fogadalom csak akkor van fenntartva, ha csakugyan szerzetesrendbe akar belépni (amelyben tehát köteleznek az ünnepélyes fogadalmak). Leányoknál rendszerint csak valamely kongregációba való belépésről van szó.

A tökéletes és örökös tisztasági fogadalom csak akkor van fenntartva, ha az illető súlyos bűn terhe alatt mindenkor kerülni akar minden súlyos bűnt a tisztaság ellen és sohasem lép házasságra. (Anler 130. o.)

A gyóntatónak nincs hatalma arra, hogy a fogadalmakat érvénytelenítse vagy felfüggeszsze (irritatio, suspensio), mert nem rendelkezik a fogadalmat tevők felett potestas dominativa-val.

Viszont a szerzetesi előjáróknak alattvalóik felett megvan ez a potestas dominativa-ja, azért alattvalóiknak a szerzetesi fogadalom után tett magánfogadalmukat (és esküvel erősített ígéretüket) érvényteleníthetik, és feltéve, hogy alapos ok van erre (1312. c. 1. §), a szerzetbe lépés előtt tett fogadalmak, míg az illető a szerzetben van, felfüggesztetteknek tekintendők (1315. c.), de az előjáró által nem érvényteleníthetők.

Ugyanígy felfüggeszthetik az ujoncok és jelöltek magánfogadalmait, amennyiben ezek előjárói jogukat sértik.

A felmentéshez (érvénytelenítéshez és átváltoztatáshoz, dispensatio, irritatio, commutatio) megfelelő ok kell (causa justa), de az átváltoztatáshoz kisebb ok elegendő, mint a felmentéshez. Ilyen okok: az a nagy veszély, hogy a fogadalmat megszegi vagy csak nagy nehézséggel tudja megtartani; hiányos megfontoltság a fogadalom tételénél (vota impuberum). Ha kétség merül fel az iránt, hogy az ok elegendő-e a felmentésre, a felmentés szabadon kérhető és érvényesen megadható (dispensatio in dubio de sufficientia causae licite petitur et potest licite et valide concedi 84. c. 2. §). A fogadalom átváltoztatásánál kisebb jóra (commutatio in minus bonum) elegendő okul szolgálhat az illetőnek nagyobb hajlandósága a kisebb jóra, a fogadalom meg nem tartásának kisebb veszélye.

A fentiek állnak az esküvel megerősített ígéretre (ígéreti esküre, iuramentum promissorium) vonatkozólag is.

27. §. A gyóntató felmentési hatalma házassági akadályok alól.

1. Halálveszélyben (*urgente mortis periculo*) egyik vagy mindkét jegyes részéről a *lelkiismeret megnyugtató* és az *esetleges gyermekek törvényesítése* céljából a közjog alapján különleges felmentési hatalommal bírnak (1043. c.):

a) a helyi *Ordinárius*, és ha ehhez nem lehet fordulni, a *plébános*, és pedig saját alattvalóival szemben mindenütt, bárhol tartózkodjanak is ezek, valamint az ő területén tartózkodó idegenekkel szemben is;

b) az 1098. c. értelmében a szükség esetén, mikor sem a helyi *Ordináriushoz*, sem az illetékes *plébánoshoz* nem lehet fordulni, a házasságkötésnél jelenlevő *pap*;

c) *pro foro interno* a gyóntató is, de csak a szentségi gyónás alkalmával (*in actu sacramentalis confessionis tantum*), ha a helyi *Ordináriushoz* nem lehet fordulni.

Nem számít, hogy az a fél van-e halálveszélyben, akinek részéről az akadály fennforog vagy a másik.

A helyi *Ordináriushoz* csak személyesen vagy írásban lehet fordulni, de táviratilag vagy telefon útján nem. (Comm. Pont. 1922. nov. 12. V. id. Aertn-Dam. II. n. 378.)

A *pro foro interno* adott felmentés nem érvényes *pro foro externo*. Ha tehát olyan akadály alól adott a gyóntató felmentést, mely természeténél fogva vagy tényleg nyilvánossá válik, utólag *pro foro externo* is meg kell szerezni a felmentést. (1047. c.)

2. E felmentési hatalom vonatkozik:

a) a házasságkötés előírt *alakjára*;

b) az összes egyházjogi házassági akadályokra, kivéve az egyházi rendet (presbiteratus) és az elhált házasságból egyenes ágon származó sógor-ságot. E házassági akadályok alól történt felmentéssel minden további nélkül törvényesíttetnek a felmentett házastársaktól már született gyermekek is, hacsak nem házasságtörésből vagy szentségtörő viszonyból származtak. (1051. c. S. Offic. 1903 júl. 8.; 1906 dec. 11. SD. 210. §.)

A felmentési hatalom kiterjed nemcsak a bontó, hanem a tiltó akadályokra is, továbbá a nyilvános és többszörös akadályokra is, — 1043. c. — *de csak az egyházjogi akadályokra*. A nem egyházjogi akadályok alól nincs felmentésnek helye. Ilyenek azok az akadályok, amelyek a természetjogon alapulnak, mint a nőtsehetetlenség (impotentia, 1068. c. 1. §), az egyenesági vérrokonság, az oldalági elsőfokú vérrokonság (1076. c. 3. §); ha ilyen vérrokonság fennforgása tényleg kétes, a házasság nincs megengedve; — a házassági beleegyezés hiánya, meglevő érvényes házassági kötelék (ligamen), mely tételes isteni jogon alapul.*

3. E felmentési hatalom gyakorlásánál megkívántatik (1043 c.):

a) a botrány elhárítása, pl. a férjgyilkosság (crimen) akadályá alól való felmentésnél, ha az nyilvános, úgyszintén az ünnepélyes szerzetesi fogadalmak, az alszerpapság és szerpapság akadályá alól való felmentésnél;

b) a valláskülönbség (disparitas cultus) és a

* A dispensatio in matrimonio rato non consummato nem a házassági kötelék akadályá alól való felmentés, hanem a házassági kötelék tényleges megszüntetése. (Seiter 95. o. 4. j.)

vegyes vallás (mixta religio) akadályá alól való felmentésnél az előírt feltételek biztosítása; ezek nélkül a felmentés érvénytelen volna. (S. Offic. 1912 jún. 21. ad 1.; cf. 1071. c. és 1061. c. 1.): „Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi...”

c) a felmentést adó plébános vagy a szükség esetén alkalmazott más pap a pro foro externo adott felmentésről haladéktalanul köteles jelentést tenni az Ordináriusnak és az adott felmentést az anyakönyvbe bevezetni. (1046. c.)

Halálveszélyen kívül különös felmentési hatalmat ad az ETK még a következő esetekben:

a) az úgynevezett *casus perplexus* esetében, vagyis abban az esetben, amikor valamely házassági akadály akkor válik ismeretessé, amikor már minden készen van az esküvőre, amely nagy kár veszélye nélkül (pl. nagy botrány, a jóhírnév súlyos megsértése nélkül) nem halasztható el arra az időre, míg a felmentés az apostoli Szentszéktől vagy az Ordináriustól megérkeznék; (1045. c. 1. §.)

b) érvénytelenül megkötött házasság érvényesítésénél (convalidatio), ha ennek elhalasztása súlyos kár komoly veszélyével van összekötve és nincs idő az apostoli Szentszékhez fordulni. (1045. c. 2. §.) Az előző pontban említett botrány és a jóhírnév veszélyeztetésén kívül itt még az érvénytelen házasságban élő házastársak bűnös érintkezésének veszélye is figyelembe veendő.

2. E felmentési hatalom kiterjed a fenti 2. b) alatt felsorolt összes akadályokra, de nem terjed ki a házasság megkötésének előírt alakjára. A feltételek ugyanazok, mint a halálveszélyben. (Cf. fenti 3.)

3. E felhatalmazással (a helyi Ordináriuson kívül 1045. c. 1. §) élhetnek, de csak akkor, ha az akadály titkos:

a) a *plébános* (saját területén idegenekkel szemben is), feltéve, hogy az Ordináriushoz egyáltalán nem, vagy csak a rábizott titok megsértésével fordulhat;

b) az 1098. c. 2. sz. szerint a házasságkötésnél szükség esetén szereplő *pap*;

c) *pro foro interno* a *gyónató* is, de itt is csak *in actu sacramentalis confessionis* és csak azokban az esetekben, amikor az Ordináriushoz egyáltalán nem, vagy csak a (gyónási) titok megsértésével fordulhat. (1045. c. 3. §.)

4. Minden más esetben különleges felhatalmazás szükséges az apostoli Szentszéktől, illetőleg az Ordináriustól, amennyiben ennek a közjog vagy külön *indultum* alapján bővebb felhatalmazása van. (1043. c.)

A helyi Ordinárius a közjog értelmében felmentést adhat: a) a fenntartott, tiltó akadályokat képező fogadalom alól (1039., 1313. c.); b) a tiltott idő alól (1108. c. 3. §); c) a tényleg kétes házassági akadályok alól, amennyiben a Szentszék ezek alól felmentést szokott adni.

A házassági akadályok alól való felmentésnél figyelemmel kell lenni az 1047—1057. c. rendelkezéseire.*

* Can. 1047. — *Nisi aliud ferat S. Poenitentialiae rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivo, de quo in can. 379. asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali.*

Can. 1057. — *Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem faciant.*

28. §. A gyóntató felmentési hatalma a szabályszerűtlenségek alól.

1. *Sürgős esetekben* (in casibus urgentioribus), amikor nem lehet az Ordináriushoz fordulni és nagy kár vagy becstelenség veszélye fenyeget, a közjog értelmében *minden gyóntató* különleges felmentési hatalommal rendelkezik a nagyobb rendeket felvett egyháziak javára. (190. c. 2. §.)

Gyakorlatilag itt csak a nagyobb rendek jönnek számba, mert a mai jog szerint a kisebb rendek funkcióit világiak is elvégezhetik.

2. E felmentési hatalom vonatkozik (190. c. 1. §) az *ex delicto occulto* származó összes szabályszerűtlenségekre, kivéve:

a) a *homicidium voluntarium*, a *procuratio abortus* bűneit és e bűntényekhez való közreműködésből származó szabályszerűtlenségeket;

b) minden más, *ex delicto* származó szabályszerűtlenséget, amely miatt az egyházi bíróságnál már eljárás indítatott.

3. E felmentési hatalom alapján mindazonáltal a gyóntató csak abból a célból adhat felmentést, hogy a szabályszerűtlenségben levő gyónójának lehetővé tegye a már felvett rend megengedett módon való gyakorlását. (190. c. 2. §.)

Mint már említettük, csak a nagyobb rendek gyakorlásáról lehet szó.

Az Ordináriusok a szabályszerűtlenségek alól való felmentési hatalmat más papokra is átruházhatják (delegálhatják). Az ilyen felhatalmazott pap *extra casum urgentiorem* is adhat felmentést, és pedig nemcsak *ad effectum ordinis susceptos licite exercendi*, hanem *ad effectum ordinis licite suscipiendi* is (nemcsak a már

felvett rendek megengedett módon való gyakorlására, hanem a rendek szabad felvételére is).

Hasonló felmentési hatalommal vannak felruházva régi kiváltság alapján — IV. Sixtus, II. Gyula; 4. c. — a szerzetes gyóntatók egyháziakkal és világiakkal szemben, és ezt a hatalmat sürgős szükség esetén gyónáson kívül is gyakorolhatják. (Cf. Genicot—Salmans II. 622.; Gasparri, Tract. canonicus de sacra ordinatione I. 229.)

Bővebb felmentési hatalomért a Szentszékhez kell fordulni, és pedig

a) nyilvános esetekben a szentségi kongregációhoz (249. c. 2.), szerzetesekre azonban a szerzetesi kongregáció (251. c. 3.; cf. X. Pius 1908 szept. 29. I. 1. c.; Coetus Cardinalium peculiariter designatus 1919 III. 24.), világi papokra vonatkozólag pedig ex delicto származó irregularitásnál a zsinati kongregáció illetékes; (S. Congregatio Concilii; — 250. c. 1.)

b) titkos esetekben a S. Poenitentiariához (258. c. 1.) kell fordulni;

c) Ha a római Szentszékhez való fordulás nehéz és a halasztás nagy kár veszélyével jár, az Ordináriusok is fel vannak hatalmazva minden szabályszerűtlenség alól való felmentésre. (81. c.)

A felmentés végrehajtása.

1. Ha a szabályszerűtlenség alól való felmentést leirat (rescriptum) alapján adjuk meg, akkor figyelembe kell venni a rescriptumra vonatkozó rendelkezéseket. (36—62. c.)

2. A felmentésre egyébként nincs külön forma előírva.

A következő vagy hasonló formát használ-

hatjuk: *Dispenso tecum in irregularitate, quam ob haeresim (illicitum ordinis exercitium ect...) incurristi, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.* (Cf. Noldin, *De sacram. n.* 500.)

**29. §. Felmentési hatalom a megtorló büntetések alól.
Felfüggesztési hatalom.**

I. — 1. Sürgős, titkos esetekben (in actibus occultis urgentioribus) minden approbált gyóntatónak a kiszabott (latae sententiae) megtorló büntetésekre vonatkozólag különleges felhatalmazása van. (2290. c. 1. §.)

2. Sürgős az eset, ha a büntetett egyén a bekövetkezett megtorló büntetés megtartása által *jó hírnevének kárára és mások megbotránkoztatására* elárulná magát. (U. o.)

3. A gyóntató felhatalmazása (teljhatalma) abban áll, hogy a gyóntatószékben mint bíró a büntetés megtartására vonatkozó kötelezettséget *felfüggesztheti*. E mellett azonban köteles az illető gyónót kötelezni, hogy ha ez nagy nehézség (kár) nélkül lehetséges, egy hónapon belül a Poenitentiáriához vagy felhatalmazott püspökhöz (Ordináriushoz 2254. c. szerint) forduljon és annak utasításához alkalmazkodjék. (U. o. l. Seiter 57. o. l. ide v.)

A recursus történhetik akár a gyónó által személyesen vagy írásban, akár a gyóntató közvetítésével a gyónó nevének titokban tartásával (elhallgatásával). (Cf. Seiter 57. o. II.)

II. *Felmentési hatalom.* Ha az említett recursus valamely rendkívüli esetben lehetetlen (vagyis csak nagy hátránnyal lehetséges), — 2290. c. 1. § — akkor *maga a gyóntató* felmentheti a gyónót a megtorló büntetés alól a nélkül, hogy recursusra köteleznék. (2290. c. 2. §.)

Ilyenkor azonban köteleznie kell a gyónót arra, hogy meghatározott időn belül megfelelő bűnbánatot tartson (elégtételt végezzen). Ha ezt a gyónó elmulasztja, újra visszaesik a régi büntetésbe. (U. o. és 2254. c. 3.).

FUGGELER.

Rekursus pro facultate absolvendi a peccatis reservatis.

Reverendissime Vicarius Generalis!

Infrascripto confessario a Reverendissimo Ordinario approbato occurrit casus in hac dioecesi reservatus, scil. . .

Cum expedire videatur, ut poenitens ceteroquin rite dispositus ad me redeat, humiliter supplico, ut mihi a Reverendissimo Vicariatu Generali facultas concedatur, pro hac vice a praedicto casu reservato absolvendi.

Omni qua par est reverentia subscribit.

N. N.

*

Rekursus pro facultate absolvendi a censuris reservatis.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Titia contraxit excommunicationem Ordinario reservatam, procurando scil. cum effectu abortum. Nunc vero hujus delicti sincere poenitens humiliter petit absolutionem.

Quapropter Reverendissimus Vicariatus Generalis absolvendi a censura facultatem pro hac vice mihi impertiri dignetur.

Omni qua par est reverentia subscribit

N. N.

*

Eminentissime et Reverendissime Domine!

Titius contraxit censuram speciali (simplici) modo Romano Pontifici reservatam propter lectionem librorum prohibitorum (propter patratum delictum). Cum ipse nec ad confessarium privilegiatum accedere nec sine absolutione dimitti posset et ceteroquin rite dispositus videretur, absolutionem recepit. Nunc vero ad obediendum ecclesiae praescriptis hisce litteris per me infrascriptum confessarium ad S. Sedem recurrit ad accipienda mandata, paratus implere poenitentiam, quam in poenam delicti Eminentia Vestra praescribet.

Dignetur Eminentia Vestra responsum ad me infrascriptum confessarium (esetleg: mediante agente curiae episcopalis N... in Urbe) dirigere.

Eminentiae Vestrae manum reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo Eminentiae Vestrae humillimus et obsequantissimus

N. N.

Cím:

Eminentissimo Principi

Cardinali Poenitentiario Majori

Romam.

Jegyzet. Ha a pápának egyszerűen fenntartott eset titkos, elég az Ordináriushoz fordulni.

*

Recursus pro dispensatione a jejunió naturali.

Eminentissime et Reverendissime Domine!

Petrus N., Dioecesis N., tanta corporis debilitate tantoque stomachi languore premitur, ut eidem moraliter impossibile evadat observare jejunium naturale praescriptum ad S. Communionem reci-

piendam. Hinc humilis orator a Sanctitate Vestra supplici genu postulat, quatenus ipsi concedere facultatem sumendi aliquid per modum potus, antequam ad sacram synaxim recipiendam accedat.

Dignetur Eminentia Vestra etc. mint fent,
Eminentissimo Principi
Cardinali Praefecto S. C. de Sacramentis

Romam.

*

*Rekursus pro facultate dispensandi a votis
reservatis.*

Titia annos viginti nata vovit castitatem perfectam perpetuam (vel ingressum in ordinem regularem). At cum in gravi incontinentiae periculo versetur (vel ob ingentes carnis stimulos se posse continentem agere vitam diffidat; vel cum iudicio confessarii minime idonea sit vitae regulari capessendae) humillime supplicat pro dispensatione voti, ut inde valeat matrimonium inire, cujus opportuna occasio sese illi offert.

Dignetur Eminentia Vestra responsum mittere N. N. confessario... (pontos cim).

Boritékra:

S. Penitenziaria Apostolica

Roma

Palazzo del S. Offizio.

*Rekursus pro facultate dispensandi ab irregularitate
ex delicto.*

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Petrus N., clericus ordinum minorum ex hac dioecesi, irregularitatem ex delicto (haeresis, illiciti exercitii ordinis sacri etc...) contraxit. Nunc

vere poenitens (*si casus fert*: et a vinculo excommunicationis solutus) ad sacros ordines ascendere desiderat.

Quapropter infrascriptus sacerdos (parochus, confessarius) enixe rogat, ut sibi a Reverendissimo Vicariatu Generali facultas concedatur, supradictum clericum ad normam can. 990. § 1. CJC ab irregularitate contracta dispensandi ita, ut sacros ordines licite suscipere valeat.

Omni qua par est reverentia subscribit

N. N.

Formula recursus

ad S. Poenitentiarium pro facultate ad absolvendum
confessarium complicem.

Eminentissime Princeps!

Titius sacerdos contraxit censuram Summo Pontifici specialissimo modo reservatam absolvendo complicem (fingendo absolvere complicem) idque (tertia) vice. Quum sine absolutione dimitti non posset, absolutionem recepit; nunc vero per me infrascriptum confessarium ad S. Sedem recurrit, ut mandata recipiat, quae Eminentia Vestra (in forma gratioſa) praescribere dignetur. (Titius ante absolutionem obtentam Missam celebrare perrexit. Officium, quo fungitur, sine gravi incommodo dimittere nequit.)

Sacram purpuram reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo Eminentiae Vestrae humillimus servus (nomen et domicilium confessarii hic quam clare fieri potest, notetur).

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Cardinale Penitenziere-Maggiore

Palazzo del S. Offizio.

Roma

*Rekursus pro facultate absolvendi confessarium, qui
complicem suum absolvit.*

Eminentissime Princeps!

Titius sac. (parochus) jam bis in vita sua absolutus a crimine absolutionis complicitis in peccato turpi, nunc interjecto spatio 15 annorum optime peractorum semel in idem crimen relapsus est absolvendo puellam, quam vehementi tentatione abreptus turpissime quidem tetigit, quam tamen absolvit.

Quo tristi eventu Titius tantopere animo decidit, ut per menses non amplius confessus sit; sed functiones sacras nihilominus peregit. Nunc vero, occasione exercitiorum spiritualium, apud me, confessarium summo dolore confessus est. Et cum poenitenti valde durum fuisset diutius manere in peccato et postea munus pastorale reassumere deberet, eum absolvi et dispensavi. Jam per me recurrit ad S. Sedem ad accipienda mandata.

Noto dictum sacerdotem absque infamia (vel gravi incommodo ob vitae necessitatem) officium parochiale (vel confessarii) dimittere non posse. (Esetleg hozzá kell adni: Cum poenitens ad con-

fessarium redire nequeat, et valde durum sit ei alteri confessario rem iterum aperire, humiliter supplicat, ut rescriptum concedatur in forma gratiosa ita, ut sufficiat ipsi illud transmittere via postali.)

Dignetur Eminentia Vestra responsum mittere... (a gyóntató pontos címe).

A borítékra:

Penitenziaria Apostolica

Roma
Palazzo de S. Offizio.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	— — — — —	3
--------	-----------	---

I. fej. A gyóntató joghatósága.

1. §. A joghatóság fogalma és felosztása	—	5
A rendes joghatóság	— — — —	7
2. §. A rendes joghatóság megszűnése	— —	10
3. §. Az átruházott gyóntatási joghatóság	—	12
4. §. Az átruházott joghatóság megszűnése	—	15
5. §. Az Egyház által pótoltt joghatóság	—	16
6. §. Joghatóság a tengeren utazók felett	—	22
7. §. Joghatóság a szerzetesnők felett. — Szerzetesnők gyóntatása	— — — — —	23

II. fej. A joghatóság korlátozása.

8. §. Az esetek fenntartása. Ki élhet fenntartással?	— — — — —	31
9. §. A bűnök fenntartása	— — — —	32
10. §. A fenntartás bekövetkezésének feltételei	— — — —	33
11. §. A pápának specialissime fenntartott cenzúrák	— — — — —	37
12. §. A pápának különös módon fenntartott kiközösítések	— — — — —	49
13. §. A pápának egyszerűen fenntartott kiközösítések	— — — — —	62
14. §. A püspököknek fenntartott kiközösítések	— — — — —	72

15. §. A bűnök és cenzúrák fenntartásának megszűnése	— — — — —	80
16. §. A cenzúrák alól való feloldozás	— —	83
17. §. Ki oldozhat fel a cenzúrák alól?	— —	86
18. §. Gyakorlati eljárás a recursusnál	— —	90

III. fej. A gyóntató tulajdonságai.

19. §. A gyóntató főbb tulajdonságai	— —	92
I. Megfelelő jártasság a hittudományban		92
II. Lelkipásztori okosság	— — — —	93
III. Példás élet	— — — —	96

IV. fej. A gyóntató kötelességei.

20. §. A gyóntatónak mint tanítónak kötelességei	— — — — —	98
21. §. A gyóntatónak mint orvosnak kötelességei	— — — — —	101
22. §. A gyóntatónak mint bírónak kötelességei	— — — — —	102
23. §. A gyóntató kötelességei a gyónás után		113
I. A gyóntatás közben elkövetett hibák jóvátétele	— — — — —	113
II. A gyónási titok megőrzése	— —	116
24. §. A gyónási pecsét megsértése	— — —	122
25. §. A gyóntató kötelességei egyes, különleges bánásmódra szoruló gyónókkal szemben	— — — — —	129
1. Bánásmód az alkalmi bűnösökkel	—	129
Részletkérdések:	— — — —	132
a) az ágyasságban élők feloldozása		133
b) a táncok (mint bűnre vezető alkalmak)	— — — — —	138
c) színházi és mozielőadások	— —	141
d) a rossz könyvek	— — — —	143
e) rossz társaságok	— — — —	144

f) rossz iskolák — — — — —	145
g) ismeretségek házasságkötés céljából	146
h) kocsmák és szórakozóhelyek —	147
i) szolgálati viszony — — — —	148
j) egyes házi (családi) veszélyek —	150
2. Bánásmód a visszaeső bűnösökkel —	150
3. Bánásmód a szokásos bűnösökkel —	153
4. Betegek és haldoklók gyóntatása —	155
5. De modo agendi cum iis, qui onanismo conjugali sunt addicti — — —	162

V. fejelet. A gyóntató felmentési hatalma.

26. §. A gyóntató felmentési hatalma: — —	167
a) a vásár- és ünnepnap megszentelésére vonatkozó törvény — — — —	167
b) a bűntörvény — — — — —	167
c) a húsvéti szentáldozás ideje tekintetében — — — — —	169
d) a fogadalomra vonatkozólag — —	173
27. §. A gyóntató felmentési hatalma házassági akadályok alól — — — — —	177
28. §. A gyóntató felmentési hatalma a szabályszerűtlenségek alól — — — —	181
29. §. A gyóntató felmentési hatalma a megtorló büntetések alól — — — —	183

Függelék.

Iratminták különböző felterjesztésekre — —	184
--	-----

NYILATKOZATOK ÉS VÉLEMÉNYEK

Dr. Császár József „Zsoltárkulcs“-áról

„Isten áldja meg a „Zsoltárkulcs“-ért. Már régen kellett volna ilyen könyv.”

„Ezt a régóta hiányzó könyvet igazán minden papnak meg kell vennie.”

„A „Zsoltárkulcs“-ot igen élvezem . . . Igen jó kalauz.”

„A „Zsoltárkulcs“-ot . . . igen jónak találom. Minden harmadéves klerikusnak kezébe kellene adni, mikor a breviárium használatát tanulni kezdi.”

„. . . Helyes gyakorlati érzékkel annyit választott ki a zsoltármagyarázatokból, amennyi a cél érdekében éppen szükséges.”

„. . . Nagybecsű és értékes munka . . . Sok oltártestvér igaz örömét találja benne . . . Nagy szolgálatot tett az Egyháznak . . .”

„. . . Nagyon hiányzott a zsolozsmánál ilyen okos, szolid és mégis alaposan világos segítő eszköz . . . Elmélkedésre is nagyon jó.”

„. . . Kitűnő, rövid zsoltármagyarázat . . . A zsolozsma végzésénél nagyszerűen felhasználható. Minden pap, de különösen papnövendékek, újmisések vegyék meg ezt a gyakorlati, az Egyház imáját nagyban elmélyítő könyvet . . .”

„Dicséretreméltó a szerző törekvése, hogy a magyar papság kezébe egy rövid, olcsó zsoltármagyarázatot adjon és ezáltal lehetővé tegye a zsoltároknak attente et devote elmondását.”

„. . . Hogy a régi lelkesedéssel és melegséggel imádkozhassuk újra a zsoltárokat . . ., ahhoz segít a „Zsoltárkulcs” . . . A könnyen kezelhető, kiselakú könyv nagy

segítség az imádkozó papoknak. Ha naponkint csak egy-két zsoltárt veszünk át a „Zsoltárkulcs”-ból, — ami alig vesz néhány percet igénybe — akkor rövidesen új szintet kap a naponkinti zsolozsmázásunk... A „Zsoltárkulcs” szerencsés vállalkozás. Méltányoljuk a szerző munkáját.”

„... A „Zsoltárkulcs” hallatlan öröm nekem. Áldja meg ezért a munkájáért nagyon a jó Isten!”

A püspöki körlevelek mint a „zsoltárok mélyebb megértését elősegítő művet”, mint „hézagpótló és gyakorlati könyvet”, mint „minden tekintetben gyakorlati és eddig annyira hiányzó”, „értékes és praktikus művet” ajánlják a „Zsoltárkulcs”-ot, mely „kiválóan alkalmas arra, hogy a breviáriumozásnál a zsoltárok mély értelmét előttünk megvilágítsa.”

A 274 oldalra terjedő „Zsoltárkulcs” megrendelhető a Martineum Rt.-nél Szombathelyen vagy bármely más könyvkereskedés útján. Ára 2·50 P, papnövendékeknek 2·20 P.

Alig három hónap alatt közel ötszáz példány „Zsoltárkulcs” került forgalomba.

